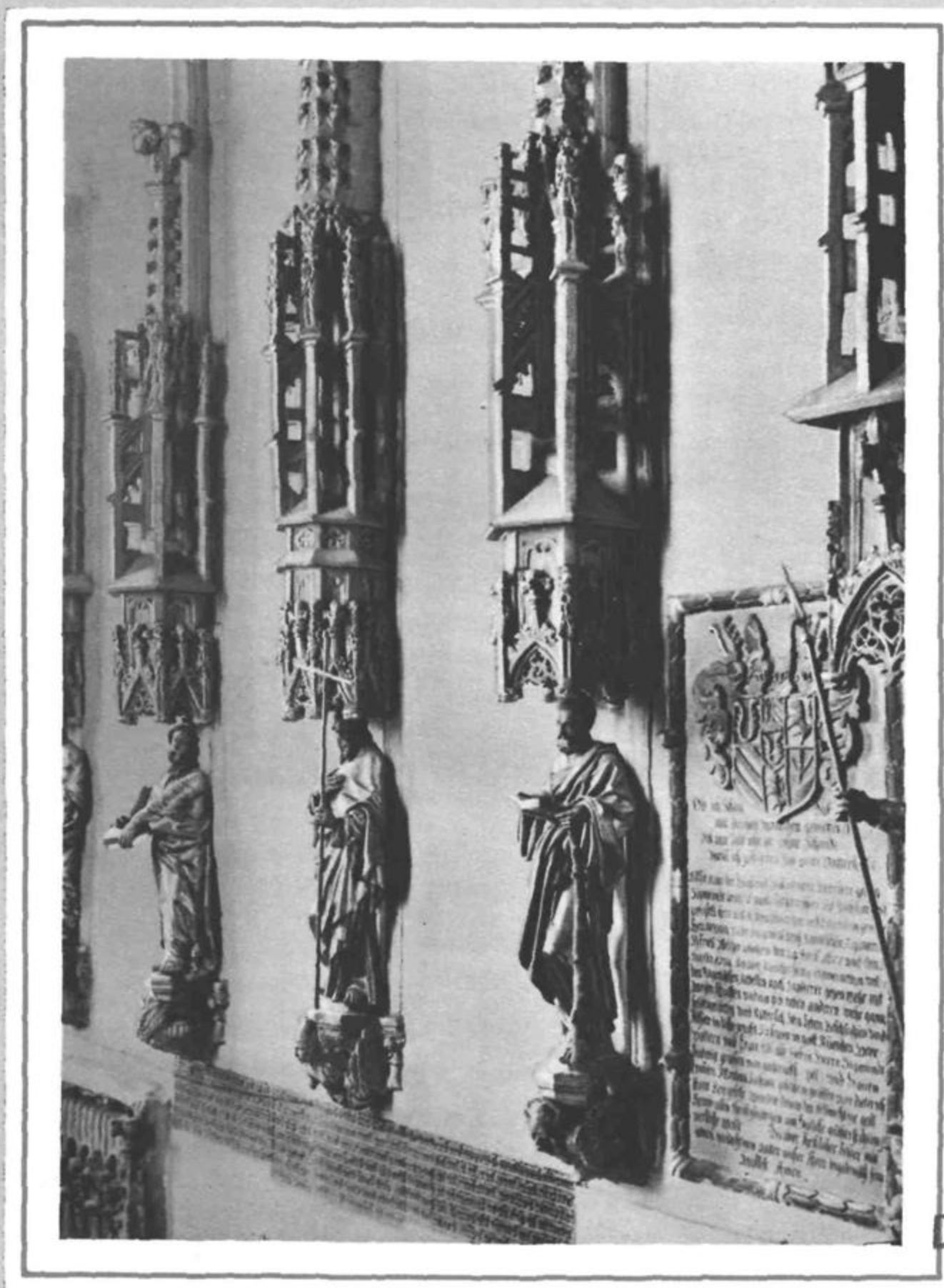

KRONIKA SLOVENSКИH MEST

Delavska knjižnica v Ljubljani

MCMXXVI LETNIK III ŠTEVILKA 4

IZHAJA ČETRTLETNO. LETNA NAROČNINA DIN 60.—

MESTNA ELEKTRARNA LJUBLJANSKA

V svoji prodajalni na Mestnem trgu 2
ima bogato zalogo lestencev, namiznih
svetiljk, grelnih aparatov, likalnikov,
motorjev in električnih štedilnikov,
žarnic in sploh vsega električnega
materiala. Za popolnoma elektrifici-
rana gospodinjstva nudi električni tok
po izredno nizkih cenah

*Posebna cena
za ogrevalnike vode na nočni tok
(60 par za kilovatno uro)*

Izvršuje vse električne instalacije za luč
in moč najsolidneje in po najnižjih cenah

Ravnateljstvo Mestne elektrarne: Ljubljana, Krekov trg 10

Prodajalna Mestne elektrarne v Ljubljani, Mestni trg 2 (magistr. poslopje)

Josipov

Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani

KRONIKA SLOVENSКИH MEST

ŠTEVILKA 4
LETNIK III

V LJUBLJANI, MESECA DECEMBRA 1936

OB STOLETNICI LJUBLJANSKE KAZINE

DR. IVAN LAH

(Konec.)

14. Kdor hoče stopiti v društvo, naj javi svojo željo po kakem članu direkciji; po posvetovanju s štirimi rednimi člani ga bo direkcija obvestila glede sprejema s tem, da mu pošlje že podpisana društvena pravila.

15. Vsak član plača pri sprejemu v društvo poseben prispevek deset goldinarjev in potem v začetku vsakega polleta redno članarino 7 goldinarjev 30 krajcarjev. Član, ki pristopi med letom, plača redno članarino za ono polletje, v katerem je vstopil.

(NB.: Tiskana pravila imajo pri tej točki par popravkov: poseben prispevek je znižan na 5, članarina na 7 gold. na trimester, kar bi pričalo o tem, da je vlada hotela zabraniti, da bi društvo postalo središče same denarne aristokracije, o čemer pričajo tudi naslednje točke pravil.)

16. Ker je harmonija med člani temelj vsake, torej tudi te družbe, si ne sme prisvajati noben član, naj bo katerega koli stanu in dostojanstva, v društvenih prostorih kakršno koli prednost pred drugimi člani. Tu je odpravljena vsaka prisiljena etiketa in je vse priznavanje dostojnosti navezano le na to, kar je običajno pri vseh izobraženih, med seboj neodvisnih in skromnih ljudeh.

17. Ako član prostovoljno izstopi iz društva, mora to sam pismeno javiti direkciji.

18. Člana, ki namenoma greši proti društvenim pravilom, ki moti društveni mir z žalitvami proti svojim sočlanom, naj direkcija najprej prijazno opozori, potem pa, če je opozorilo brezuspešno, naj ga pismeno obvesti, da ga društvo kot sočlana več ne potrebuje.

19. (Govori o plačevanju članarine.)

20. Ker je gospodom častnikom slavne armade zaradi izprememb v garnizijah in zaradi stalne negotovosti njihovega bivanja v mestu formalen pristop skoraj nemogoč, naj bodo gospodje častniki v svojih uniformah in častnih odlikovanjih sprejeti kot gostje, kadarkoli pridejo v društvo in z vsem spoštovanjem in v prepričanju, da ima ta častitljivi stan posebno lastnost, da zna ceniti gostoljubnost in jo tudi sam izkazovati.

21. Tujci, t. j. vsi oni častivredni možje, ki ne stanejo tu in niso člani društva, naj bodo, če jih vpelje kak društveni član, kot gostje sprejeti z vsem spoštovanjem, ki jim gre.

22—25 (govori o društvenem imetju).

Kazinski izvod teh pravil ima podpise: *Franc Galle, Fr. Weber, dr. Russ, prof. Richter.*

Dimitz pravi o tej kazini, da je nastala po prizadevanju trgovca *Franca Galleta* in da je to prvo društvo z lastnimi pravili. Pravila so bila sprejeta dne 25. februarja 1810 na zboru v gledališki kazini in generalni policijski komisar *Toussaint*, ki je bil znan kot »neutrudno delaven mož za blagor ljubljanskega mesta«, jih je takoj predložil generalnemu guvernerju, ki jih je že 30. marca potrdil s pripombo, da maršal *Marmont* z radostjo pozdravlja ustanovitev tega društva, češ da bo gotovo *ljubljski trgovini v korist* in da bo zbližalo med seboj ljubljansko prebivalstvo. Načela, ki se kažejo v pravilih kot temelj društva, so taka, da morajo pridobiti naklonjenost Njegove ekscelence (Marmonta). Dne 22. aprila je bila otvorjena nova kazina *na Glavnem trgu* v prvem nadstropju hiše št. 8. Zanimivo je, da je imelo društvo v toliki meri podpirati domačo trgovino in da je imelo v njem vojaštvo tako častno mesto. Ljubljanski nemški tednik je pozdravil ustanovitev društva z besedami, da moremo »od njega opravičeno pričakovati najboljših uspehov za trgovino, za družabno življenje, za izobrazbo in za zблиžanje meščanstva, ki je bilo že dalje časa zanemarjeno«.

O živahni društveni delavnosti te francoske kazine priča to, da je imela l. 1813. — pred odhodom Francozov — 178 članov.

Ker v tej dobi še nimamo časopisja, ki bi tako točno beležilo društvene dogodke in prireditve kakor dandanes, imamo le malo poročil o nadaljnjem delovanju ljubljanske kazine. Ljubljana, ki jo je Napoleon povzdignil v glavno mesto Ilirije, je bila tudi po dunajskem kongresu l. 1815. še glavno mesto ilirskega gubernija in Napoleonovi zmagovalci so ji izkazali celo svoje priznanje s tem, da so l. 1821. priredili v nji svoj kongres.

Življenje na našem jugu se je začelo v tem času nenavadno nemirno gibati, vstajala je mlada Italija, in Avstrija se je pripravljala na odločilen boj, da obdrži pod svojo oblastjo pokrajine, tako polne zgodovine, lepote in bogastva. Ljubljana je bila na pragu teh pokrajin. Naraščajoče trgovinsko življenje v Trstu je pospeševalo tudi njeno bogastvo, saj se je pomnožil njen promet z morjem. Že za kongresa se je skušala olepšati. Ko je po l. 1820. prevzel njeno vodstvo župan *Hradecky*, je nastala zanjo nova doba dela in napredka, ki je navdušila našega pesnika *Prešerna*, da je ob 25letnici županovanja *Hradeckega* (l. 1845.) zapisal sledeče besede, ki jih čitamo v prigodnici njegovi:

Up najpredrzejši si spolnil z deli,
ki jih pred hitrih let valov tegoto
Emone bodo letopisi oteli.

Pregnal iz zastavnih bukev si temnoto,
pod težkim ključem bogatin ne hrani
zakladov z nezaupljivo strahoto.

Pred mnogo si hranilnico Evrope
jo nam oskrbel ti s tovarši, ktera
odvrača revščino in nje nastope.

Brijareja storočnega si vkrotil,
za čast in prid in blagorstvo Ljubljane,
Ljubljane, ljubice nebes in sreče...

Kak tvoje je bilo srce goreče
močvirje vekoletno je pregnano,
meglo slovo si vzeti od nas zarôtil.

Z mostovi zaljšaš novimi Ljubljano,
bogastva vire nove ji odpiráš,
srce za celo je deželo vžgano.

Tako je rasla po kongresu Ljubljana v blagostanju in dobivala nove zgradbe in ustanove. Poleg višjega uradništva je bila v mestu močna garnizija — od gospode je imel tudi navadni meščan, posebno pa polmeščan v predmestjih svoj zaslužek in dobiček.

V začetku 30tih let vidimo sploh pri nas na jugu v vseh treh naših današnjih prestolnicah nenavaden porast narodnega meščanstva, močne začetke narodne kulture in prodiranje preporodnih idej v višje meščanske kroge. (Začetki nar. časopisja, potreba

Kongresni trg okoli l. 1850.

višje družabne kulture, pokret mladine, ustanavljanje društev itd.) Posebno trgovski stan je dobival zaradi živahnega prometa vse večji razmah. (Ni slučaj, da sta predlanskim dve ugledni ljublj. tvrdki slavili svojo stoletnico.)

Tako mesto ni moglo biti brez družabnega središča, dasi so v tej dobi bile meje med posameznimi stanovi in družabnimi krogi še ostro začrtane. *Tudi v tej dobi je zbirala kazina svoje člane.* Društvene prostore je imela v Lepušičevi hiši v Gosposki ulici. Tiskani seznam članov za l. 1828. navaja 111 članov, med njimi nekaj znanih imen iz višjih vrst ljubljanske družbe (plemiških, cerkvenih, uradnih, vojaških i. t. d.). Naj naštejemo nekaj važnejših imen po stanovih:

Iz plemstva: pl. Apfaltern Al., grof Auersperg Ben., grof Coronini Mih., grof Hohenwarth Fr., grof Thurn Jos., veleposestniki: Galle Fr., Rudesch Ant. in Jos., Savinschegg Andr., Terpinz Fidelis, Zois Ant. in Kar.; trgovci: Candutsch Gašp., Deschmann Mih., Flek Ben., Haymann Luckmann Jos. in Karoli, Piller Ser., Recher Nik., Reimozes in Sim., Kantz Krist., Kaus Jos., Lederwasch Nik., nisch Mih., Schmidt Ferd., Seunig Jos., Wutscher Fr. in Jan.; posestniki: Clementschitsch Jos., Mülle G., Pagliarucci Mih. in Sigm.; knjigarnar: pl. Kleinmayer Ig.; steklar: Zeschko Fr.; apotekarja: Gromadzky Fr., Wagner Jos. Frid.; župan: Hradeczky Jan. Nep.; pravniki in advokati: dr. Baumgarten Leop., dr. Debelak Ant., dr. Eberl Lovr., dr. Koller Andr., dr. Legat Andr., dr. Naprett Andr., dr. Oblak Jan., dr. Paschali Jan., dr. Repeschitz Fr. Ks., dr. Russ Luka, dr. Wurzbach Maks.; zdravniki: dr. Kogel Bern., dr. Lippich Wilh. (mestni fizik), dr. Pfandl Jak., dr. Pober Ant., dr. Zhuber Jan., dr. Verbitz Jan.; profesorji: Binder Ig., Heinrich Fr., Dollar Jur., Martinack Luka, Melzer Ant., Ramousch Tom., Repitsch Elija, Schulz Leop., pl. Strassnizki; duhovniki: Hladnik Fr., gimn. prof., Jerin Urban, kan., prof. šol. nadz., Jellouschegg Fr. Ks., kat., Pochlin Krisost., mestni župnik, Suppan Jur. kan.; uradniki: Collister Mat. lic. bibl., Crischanigg Sim., subst., Kumar Ig., rač. svet., pl. Lehman Jan., okr. kom., Luschin Fr. Ks., rač. ofic., Nadamlenzky Sim., naddavkar, Pradatsch Jan., adj., Pregel Mih., kontr., pl. Cremerstein Fr., gub. sekr., Thomas Jos., aprov. urad., Ullepitsch Fr. Ks., okr. kom., Uranitsch Ig., prot., Urbas Ant., kanc., Wassitsch Ant., kontr.; mestni in dež. svetniki: Ribessl Ig., Snoy Kris. Ferd., Stöger Kar.; privatni uradniki: Vongon Mih., oskrb., Webers Flor., oskrb., Zenker Jak.

Ta imena in stanovi nam predočujejo, kakšna je bila višja ljubljanska družba l. 1828.

Kazina je bila v tej dobi pač bolj čitalnica in igralnica brez velikih plesnih in družabnih prireditev. Po l. 1880. se začinja med ljubljanskim meščanstvom živahnejše družabno življenje. To se je čutilo takoj tudi v kazini. Tiskani seznam iz 1. januarja l. 1833., ki se hrani v arhivu kazinskega društva, izkazuje 87 članov, večina imen je iz l. 1828. Novi člani so n. pr.

dr. Burger Mat., adv., Dimitz Fr., rač. svet., Kudlich Ant., rač. ofic., Pawesch Lud., kam. svet., Petrucci Peter, prof., Praprotnik Jak., kanonik, grof Sauran Zeno, gub. svet., Schiwitz, rač. svet., Schmalz, krim. aktuar, Schmidhammer, pol. dir., grof Stubenberg Leop., gub. svet., Skribe J., G., trg., Supantschitsch Jos., trg., Verner Joh., pos. cukrarne, Vidmar Bart., teol. prof., Zhop Mat., c. kr. lic. bibliotekar.

Toda prav v tem letu je moralo biti društveno življenje zelo živahno, ker je iz tega leta ohranjena spominska knjiga, v kateri so na finem papirju tiskana pravila, nato pa seznam onih članov, ki so to leto vstopili, z lastnoročnimi podpisi. Ta seznam obsega 297 rednih in 36 izrednih članov. Lahko rečemo, da

se je to leto izvršila popolna reorganizacija društva, ker so bila sestavljena nova pravila in najdemo med člani skoraj vse uglednejše osebe tedanje Ljubljane. V tiskanem seznamu, ki nosi datum »ob otvoritvi 7. januarja 1834.« (taki sezname so izhajali potem v isti obliki do konca) je naveden odbor in članstvo. Odbor predstavljajo sledeči gospodje:

Protector: eksc. *Jos. Cam. pl. Schmidburg* (cel naslov obsega 8 vrstic, med drugim tudi »guverner v kraljestvu Iliriji«).

Direktor: *Karol grof Welsperg-Raitenau in Primör*, c. kr. kom. in dvor. svetnik.

Direktorjev namestnik: *Sicard Leop.*, gub. svetn. in pol. dir.

Odbor: *dr. Burger Mat.*, adv., *Codelli Ant.*, c. kr. gub. in prez. sekr., *Galle Franc*, velepos., *Hradeczky Jan. Nep.*, župan, *Pawesch Lud.*, c. kr. kom. svet., *Pradatsch Jan.*, c. kr. gub. eksp. dir., *grof Sauran Zeno*, gub. svetn., član kmet. dr., *grof Thurn-Valsassina Jos.*, c. kr. gub. sekr., *Tschopp Anton*, c. kr. dež. svetn., *Wagner Jos.*, gub. svetn., *grof Welsersheimb Leop.*, gub. svetnik, *dr. Zhuber Jan.*, zdravnik in prof.

Blagajnik: *Skribe Jan Georg*, trg.

Med člani najdemo sledeča imena: *Achtschin Ant.*, rač. vod., *grof Aichelburg Ferd.*, gub. sekr., *Aichholzer Jos.*, trg., *grof Barb Oto*, *grof Blagay Rih.*, *Brandstetter Dom.*, okr. kom., *Broschek Leop.*, rač. kontr., *Bubanovich Fr.*, upr., *Burger Luka*, st. prošt., *grof Deym Alb.*, eksc. pl. Erberg, taj. svet. in kom., *Fister Anton*, stol. kaplan, *dr. Gerbetz Lud.*, *Gozzani Jan. Nep.*, kom., *Grünschütz Ed.*, konc. prakt., *dr. Hladnigg Jurij*, konc. prakt., *Hudez Jos.*, gub. konc., *Jabornig*, c. kr. kontr., *Jalen Simon*, trg., *Jenko Tom.*, dež. svet., *Jurkowitsch Jos.*, upr., *Kappus Daniel*, viš. upr. kanc., *Kastelitz Mih.*, bibl. skriptor, *dr. Kautschitsch Mat.*, *Kersnik Jan. Bapt.*, lic. prof., *Koss Henr.*, konc. prakt., *Kranz Kar.*, tov. dir., *Krisper Ant.*, trg., *Krobath Blaž*, adv. in sod. adv., *Kunschitz Lovr.*, dež. svet., *Langus Mat.*, akad. slikar, baron *Lazzarini Fr.* in *Lud.*, *Licen Andr.*, reg. dir., *grof Lichtenberg Ed.*, pl. Mac Neven o'Kelly, gub. sekr., *Mallitsch Andr.*, posest., *Mallner Andr.*, trg., *Maren Jan.*, hiš. pos., *Matintschitsch Jos.*, trg., *Mayr Jos.*, lek., *dr. Melzer Raimund*, zdravnik, *Moschitz Jan*, trg., *Mühleisen Jan. Nep.*, trg., *dr. Nagy Lud.*, zdrav., *dr. Nathan Leop.*, mag. kirurg, *Nepozitek Jur*, gub. kanc., *dr. Orel*, prav., *dr. Oviash Blaž*, adv., *Pachner Kar.*, trg., *Pessiak Sim.*, trg., *Pousche Al.*, konc. prakt., *dr. Preschern* (brez imena), *Katoliska*, pol. konc. prakt., *Ruppert Mat.*, apel. svet., *Russ Luka*, adv., *Samassa Ant.*, mag. insp., *Sarnitz Seb.*, gub. konc., *Sauer Jos.*, trg., *Schantl Fr.*, trg., *Scherantz Mih.*, reg., *Scheuchenstuel Ant.*, gub. svet. in kom. prok., *Schneditz Jan.*, gub. svet., *Schonta Jos.*, okr. kom., *Schreyer Jos.*, trg., pl. *Schrey Jos.*, kom., *Sivkovich Jan. pl.*, gen. maj., *Smolé Mih.*, poštar in trg., *Smole Andr.*, pos., *Sparovitz Jos.*, trg., *Stare Jos.*, trg., *Szarkotich Mat.*, dež. sekr., *dr. Tuschek*, zdr., *Urschitz Ed.*, tov. urad., *Varga Ant.*, pl. *Szigeth*, resp., *Vessel Jan. Nep.*, pis. dir., *Vetler Krist.*, rač. svet., *Viditz Aug.*, okr. blag., *Nj. mil. Ant. Al. Wolf*, gub. svet. in knezoškof, *Zaruba Jan.*, pl. *Oroszova*, okr. kom., i. dr.

Med izrednimi člani so sami častniki.

Ta ljubljanska družba nas tem bolj zanima, ker se nahaja med njo tudi naš pesnik, ki se je lastno-ročno podpisal v pisani seznam članov, toda drugače, kakor ga je zapisal tajnik. Z njim vred najdemo med člani kazine tudi oba druga glavna stebra »Kranjske Čebelice« *Matijo Čopa* in *Miho Kastelica*. Tudi *Prešernov prijatelj Smole* je že to leto med člani.

Nepotrebno je danes vprašanje, kako je mogel biti *Prešeren* kazinot. Kakor vidimo, je bilo to edino društvo, kjer se je sbajala ljubljanska boljša družba. Da je bila vsa ta družba na zunaj nemška, se je razu-

J. V. Hradecky, župan ljubljanski

melo samo po sebi, dasi ni imela onih protislovenskih namenov, ki so se v nji pokazali pozneje. Do ločitve višjih duhov v Ljubljani ni prišlo tako kakor v Zagrebu, kjer so si Ilirci ustvarili svoje družabno središče proti madžaronski kazini. Ta ločitev duhov se je izvršila v Ljubljani mnogo pozneje. Celo ko so Slovenci imeli že (od l. 1861.) svojo »čitalnico« (nasproti kazine v Souvanovi hiši), so še vedno hodili v kazino. Šele odločni boj po l. 1867. je popolnoma ločil duhove.

Zato ni čudno, da najdemo l. 1834. še vse naše inteligente v tej družbi in da tudi naslednja leta nahajamo še mnogo znanih imen med člani, n. pr. l. 1834. *Blasnik*, *Stelzich i. dr.*, l. 1835. *Scheuchenstuel ml.*, *Maler*, *Souvan*, l. 1836. *gospa Primic*, *Costa*, kot izredni *Korytko*.

Oglejmo si nekoliko pravila društva Kazine, da bomo razumeli, kaj je bila kazina tedanji družbi.

Namen in organizacija društva:

1.

Vsakdo, ki hrepeni po višji izobrazbi, čuti potrebo, da se seznanj z zanimivim čtivom o znamenitih dogodkih iz političnega in literarnega sveta, in da stalno zasleduje vse, kar prinaša čas s seboj najvažnejšega; nič manj pa ne čuti vsakdo, kako blagodejno vpliva izprememba, ko zamenja resno poslovno delo z družabno zabavo razne vrste v krogu dostojno veselih ljudi.

Zadovoljiti tem potrebam s kolikor mogoče malimi stroški za posameznika je namen kazinskega društva v Ljubljani.

Ta namen dobi svoj višji cilj s tem, da to družabno društvo izobražencev tega kraja služi tudi pospeševanju vsega dobrega in občekoristnega za vzbujanje in širjenje zvestega čuvstvovanja za cesarja in domovino, za udejstvovanje na polju dobrodelnosti za trpeče sobrate v slučaju nesreče in potrebe.

2.

Da svoj namen kolikor mogoče v polni meri dosežemo, bi bilo želeli, da bi bili vsi izobraženi prebivalci tega mesta zbrani v tem društvu. Toda glavna zahteva takega zbirališča — to je primeren društven lokal — se ne da vedno v poljubni velikosti dobiti in zato mora biti število društvenih članov ljubljanske kazine odvisno od društvenih kazinskih prostorov.

Skušnja nam bo prinesla tudi sredstva, da bomo mogli določiti ono najvišje število društvenih članov, ki jih morejo vase sprejeti kazinski prostori, da ne bi s tem, če bi jih preveč napolnili, onemogočili sploh one namene, ki jim naj društvo služi.

3.

Vsak izobraženi prebivalec tega mesta ali tujec, brez razlike stanu, je do določenega najvišjega števila lahko sprejet kot član kazine.

4.

V kazini imajo vsi člani enake pravice in dolžnosti, ki jih določajo pravila.

Dostojnost in prava olika, ki je bistvena lastnost vsake družbe izobraženih mestnih prebivalcev, bosta ona ozka vez, ki bo družila vse dele v prijateljsko družabno celoto.

5.

Kazina sestoji iz rednih in izrednih članov.

Stalni so oni člani, ki imajo stalno bivališče v Ljubljani, n. pr. v Ljubljani službujoči uradniki, honoracijori in meščani, potem c. kr. vojaštvo, v kolikor spada ad militiam stabilam ali upokojencem; in končno tudi taki zunanji gostje, ki žele biti sprejeti kot redni člani.

Redni člani tvorijo glavno jedro društva — oni so skupni lastniki društvenega imetja in zato imajo tudi dolžnost izpolnjevati obveznosti, ki jim jih društvo nalaga.

Izredni člani so oni, ki nimajo stalnega bivališča v Ljubljani, ampak se morejo le za nekaj časa ali v presledkih udeleževati društvenega življenja, n. pr. veleposestniki, duhovniki, uradniki z dežele, tujci, ki se za nekaj časa v Ljubljani zadržujejo.

Izredni člani nimajo pravice do društvenega imetja. Gospodje oficirji, ki so v aktivni službi, od stotnika navzdol, naj bodo vpisani zaradi nestalnosti njihovega bivanja med izredne člane.

Tisti od gospodov oficirjev, razen ravnokar omenjenih, ki imajo v Ljubljani stalno bivališče, ne morejo biti v kazinskem društvu drugače kakor redni člani.

6.

Kdor hoče pristopiti kot član v kazinsko društvo, mora javiti svojo željo ustno ali pismeno enemu od direktorjev ali enemu iz vodilnih odbornikov in dobi

od direktorija odločitev glede svojega predloga. Tudi dame morejo biti članice društva.

Vsakemu članu je na prosto voljo dano, da po določbah § 25 izstopi iz kazinskega društva. Ako reden član izstopi, preminejo vse njegove pravice do skupnega društvenega imetja.

7.

Ako bi razmere kdaj privedle do razpusta kazine, je vse kazinsko imetje namenjeno za točno ureditev vseh društvenih obveznosti. Kar bi po tej ureditvi še ostalo, naj se razdeli tako: literarne stvari naj pripadajo licealni biblioteki, vse drugo pa naj se porabi za kak obče koristen namen.

*

Ker je društvo v l. 1833. in 1834. tako naraslo, se je odbor lotil že davno aktualnega vprašanja, da poskrbi društvu nove prostore in, ker takih primernih prostorov v Ljubljani ni bilo, se je odbor odločil, da postavi novo zgradbo, v kateri se bo moglo društvo v bodočnosti nemoteno razvijati.

Zapisniki o teh sejah se nam niso ohranili, pač pa jasno razvidimo vse načrte kazinskega odbora iz »projekta«, ki ga je odbor razposlal med člane in se en izvod še hrani v arhivu kaz. društva. (Med vojno so vojaki mnogo kazinskega arhiva pokurili v pečeh.)

Poziv kazinskega društva se glasi:

Projekt

za zgradbo kazinskega poslopja v Ljubljani

Z živim zadovoljstvom je direkcija kazinskega društva doznala, da se ji je posrečilo zadovoljiti v tem letu opravičene zahteve društvenih članov in jim nuditi to, kar so od društva pričakovali.

Pri zadovoljnosti, ki se kaže na vseh straneh, ne moremo dvomiti o tem, da bo društvo še naprej obstajalo, saj nudi za neznamen letni prispevek članom estetičen življenjski užitek, ki ni v nikaki primeri s svoto, ki jo plačajo.

Jasno je, da se morejo stroški za razne zabave, ki jih nudi kazina, kriti le pri velikem številu članov. Zato je direkcija z veseljem opažala, kako rase priznanje za njeno delo, pa tudi število članov, ki se vedno bolj množi v društvu. Kmalu pa se je tudi pričala, da sedanji prostori, ki so bili prvotno namenjeni le malemu številu članov, sedanjemu razvoju društva ne morejo več zadostovati. Kdor je stopil v plesno dvorano ob priliki kakega konverzacijskega večera, je bil gotovo do dna duše o tem pričran: prostor za igralnice je navadno mnogo pretesen; tudi dohod do njih je zelo neroden; neprijetno je poleg tega, da je čitalnica ločena od konverzacijskih sob, kar je za sedaj nujno potrebno. Ker so prostori premajhni, je v tem tudi vzrok, da društvo ne more tako vsestransko delovati, kakor bi to želelo ravnateljstvo in članstvo.

Direkcija je torej smatrala za svojo prvo in nujno dolžnost, da odpravi te slabe razmere in da temu, kar je doslej ustvarila in za kar je žela priznanje v plačilo, položi stalne temelje. Sedanji kazinski prostori se ne dajo preurediti tako, da bi odgovarjali svojemu namenu. Kar se je dalo doseči, se je že storilo in sicer z ne malimi stroški; kako drugo hišo

v sredini mesta, ki bi nudila društvu dovolj prostora, ni bilo mogoče najti.

Ako pomislimo, da za sedanje tako utesnjene prostore plačamo precej visoko najemnino, da se bo po preteku štirih let, ko poteče naša pogodba, mogoče ta najemnina celo povišala in da bodo, če ostanemo dalje časa v teh prostorih, nastali precejšnji popravni stroški; v slučaju, da nam odpovedo, pa bi težko našli primerno poslopje, ki bi ga itak morali šele prilagoditi za društvene potrebe; če nadalje preudarimo, da so stroški, ki jih izdamo za adaptacije, za društvo popolnoma izgubljeni, in da za te stroške in letno najemnino vsako leto porabimo vse, kar nam ostane od kavarne, da torej društvo nikoli ne bi smelo upati, da si ustvari svoje lastno premoženje, smatra direkcija, da ne more z ničemer bolj dokazati svojega iskrenega prizadevanja za društvo, kakor s predlogom, da se sezida lastno kazinsko poslopje, s čimer bi društvo najlažje premagalo prej omenjene nedostatke in bi si obenem postavilo temelj za lastno imetje, s čimer bi doseglo tudi prvi pogoj za popolno samostojnost, ki si jo vsi želimo.

To poslopje bi se zgradilo na nezazidanem prostoru na severni strani Zvezde.

Ta prostor je last naše mestne občine in bi se dalo brez težave doseči, da bi ga mesto prepustilo društvu; poleg tega je ta prostor kar najbolj primeren, da se na njem zgradi tako društveno poslopje, ker leži v sredi mesta, je svetel in zračen ter ima zdravo lego; je od vseh strani dostopen in se ni bati kakih sitnosti od strani sosedov. Poslopje v takem kraju bo imelo tudi večjo vrednost, s čimer bo podana večja garancija za deležnike. Jasno je tudi, da bo tu nameravana hiša v okras mestu in da bo poleg stoječa Zvezda s tem, da bo stalo ob nji društveno središče, postala stalno kraj zabave in razveseljevanja.

Kazinsko poslopje bo imelo poleg potrebnih kleti in drvarnic pritličje in dvoje nadstropij.

V pritličju bo urejena kavarna in gostilna za širše občinstvo, ki se bo dajala v najem. V kavarni bo velika soba za biljar z dvema biljardoma, dve igralni sobi, kuhinja in potrebna stanovanja za kavarnarjevo služinčad. Za gostilničarja mora biti prirejenih nekaj sob za gostilno in stanovanje s kuhinjo in shrambami.

Prvo nadstropje je določeno samo za kazinsko društvo. V tem nadstropju bo: velika biljardna soba z dvema biljardoma, dve jedilni in kadilni sobi, kuhinja, dve čitalnici in velika dvorana za 400 oseb, dve igralni sobi za nekadilce in dve jedilnici; vse sobe naj bodo po možnosti med seboj v zvezi. Tudi stanovanje za kustosa bi bilo najbolj primerno v tem nadstropju. Drugo nadstropje naj bi se tako uredilo, da bi se lahko oddalo stanovanje, a ne več ko dvema družinama.

Poslopje mora biti tako zidano, da bi v primeru potrebe lahko preneslo tudi tretje nadstropje.

Da bo poslopje popolnoma odgovarjalo svojemu namenu, da bo solidno in okusno zgrajeno in da bodo prostori primerno urejeni, bo društvo pozvalo več tukajšnjih in zunanjih arhitektov, da napravijo z ozirom na stavbišče, velikost in potrebe društva načrte in jih pošljejo s proračuni odboru, ki si bo med njimi izbral najboljšega. Sprejeti načrt bo primerno nagrajen, drugi se bodo na zahtevo vrnili.

Kazina okoli l. 1850.

Stroški za zidavo kazinskega poslopja bi znašali okoli 40.000 gld., ki jih bomo skušali zbrati z izdajo 400 deležev po 100 gld.

Kazinska direkcija vabi spoštovane člane in druge mestne prebivalce, ki jim olepšanje Ljubljane ne more biti deveta briga, da to podjetje podpro in jih prosi, da podajo svojo izjavo s tem, da primerno izpolnijo tiskane blankete, ki so jih prejeli glede sprejema in vplačila navedenih zadolžnic in jih čim prej vrnejo in javijo direkciji, da bo mogoče napraviti nadaljnje ukrepe za izvršitev načrta, ako bo našel v javnosti zaželeno podporo.

V nadaljnjem govoru poziv o pravilih in pogojih glede vplačevanja, upravljanja in izplačevanja deležev (v 20 točkah). Zadnja točka določa, da se bo zgradba začela spomladi prihodnjega (1835.) leta in da bo slavnostno otvorjena 4. oktobra 1836. »v proslavo godu Nj. Vel. našega najljubšega deželnega očeta«.

Na to so naštete v 4 točkah koristi, ki jih bodo imeli vplačniki od tako naloženega denarja.

Točka 4. določa, — ker društvo ne išče dobička — da se bo preostanek dohodkov obrnil vsako leto v kak »koristen namen n. pr. v podporo filharmonični družbi, da bo ustanovila (postavila) glasbeno šolo, ali pa ustanovitev mestne godbe, za podporo gledališča ali kake druge javne ustanove«.

Končno pravi direkcija, da pričakuje obilnega odziva, ker bo članstvo s tem »okrasilo mesto z lepim poslopjem, postavilo samo sebi trajen spomenik in potomcem pokazalo, kaj zmore skupnost, če ima dobre namene in hoče služiti koristi in zabavi.«

S temi načrti je stopila pred 100 leti direkcija kazine pred ljubljansko meščanstvo. Javnost se je odzvala na poziv kazinske direkcije tako, da se je moglo z delom takoj začeti in da je bilo poslopje l. 1837. dokončano. Število članov je v naslednjih letih še naraslo in tako je postala kazina za dolga leta edino središče ljubljanske višje družbe.

O tem nam priča porast članstva, kakor ga izkazuje »Statuten- und Matrikelbuch« po l. 1833. Leta 1834. je priraslo 33 rednih in 8 izrednih članov, leta 1835. 23 rednih, 49 izrednih; leta 1836. 41 rednih, 13 izrednih; l. 1837. 46 rednih, 53 izrednih; leta 1838. rednih 63, izrednih 42. Od tega leta preneha seznam

članov z lastnoročnimi podpisi v tej knjigi. Med zadnjimi izrednimi člani t. l. je šentviški župnik Blaž Potočnik.

Naravno je, da v družbi niso vladale vedno one idealne razmere, ki so jih obetali voditelji v svojem projektu in ki o njih govori § 4. društvenih pravil. Nadutost višje gospode v tej dobi je splošno znana in družabne razlike se niso dale kar tako premostiti. Dolgi naslovi pričajo o velikih razlikah med člani višje in nižje vrste, birokrati in aristokrati so imeli povsod prvo besedo, plese in družabne prireditve je pokrilo častništvo iz vseh kotov stare monarhije.

Zato je Prešeren — četudi je bil član — najbrže le malo zahajal v kazino. Med člani ga najdemo le prva leta; to so obenem leta njegove borbe za Julijo, ki jo je gotovo videl tudi na kazinskih prireditvah, dasi jo je včasih tudi zaman iskal.

»... V oknu domačije ne da te najti, luč ti ljubezniva v gledišču, na sprehodih sreča kriva, ne v krajih, kjer plesalk vrsta se vije.«

Nič čudnega ni, da je pesnik vzel na piko kazino in njeno družbo in jo v svoji »Nebeški procesiji« del med one limanice, ki jih je nastavljal satan prepožnim in prepoštenim Ljubljancem:

Zidat' vdihne jim kazino,
kaj da je ime pove,
žensko, moško tam mladino
z materami vred kaze.

Istotako je postavil kazino na čelo hudičevih hiš:

»Hiše: kazino, redut, koloseum in z njimi teater, ima strelišče hudič svoje si cipce lovit.«

In končno je posvetil kazini tudi svojo »Zastavico«, ki je edina te vrste v njegovih pesmih. Z njo nam še najbolj odkrito pove svoje mnenje o kazini in kazinotih. In to njegovo mnenje je bilo veljavno vse do svetovne vojne, ko je kazina čimdalje bolj postajala

zbirališče »napetih štul« in se zabarikadirala s pravili proti prilivu slovenskega meščanstva, s čimer je dobila značaj najbolj nemške trdnjave, ki je padla šele obenem z državo, kateri je služila.

Zastavico

Šestero črk je zvezanih tako,
da, če zapored ena odleti,
vendar ostanek prazen glas ne bo,
ampak pomembo drugo zadobi;
beseda laška je z vsemi šestimi
in taka tudi s črkami petimi,
latinska s štirimi je, kranjska s tremi,
in z dvema črkama je spet Kranjica,
pri vseh narodih je doma samica.

Kraj je beseda s črkami šestimi,
s kater'ga hodi marsikdo s petimi,
ki ga spoznal boš po napeti štuli
in da le svojo to neumno tuli;
ako nadlego meni dela, z njim,
kar s štirimi črkami povem, storim.
Kar šest jih ne stori nikdar z ljudmi,
lahko store v sintaksi črke tri;
priganjam z dvema te, ak' še se trudi
z uganko glava, samka se ti čudi.

Kraj je kazino, v katerem sedi marsikateri asino (osel), ki pa je najbolje, da ga pri miru pustim (lat. = sino), ino je veznik (in), ki lahko zveže med seboj vse besede in stvari, cesar kazina ni mogla storiti z ljudmi, ker je izključevala nižje sloje; »no« priganja počasnega ugibalca in »o« se čudi, če kdo te lahke uganke uganiti ne more.

Vkljub temu, kar je bila kazina pozneje, vidimo, da so imeli oni, ki so jo pred sto leti gradili, poštene namene, da so postavili zgradbo, ki je še danes okras Ljubljani, in po zaslugi gosp. Fr. Krapeža, ki je po prevratu prenovil spodnje prostore, posebno s svojim krasnim vrtom budila občudovanje mnogih inozemskih gostov.

OSNOVE SODOBNE ZAŠČITE OTROK V SLOVENIJI

VOJKO JAGODIČ

Salezijanski Mladinski dom na Kodeljevem

Ob zaključku svetovne vojne se je pokazala živa potreba, da se ustanovi naprava, ki naj zbira mladino, ki nima doma zadostnega nadzorstva in je zaradi tega izpostavljena pohajkovanju, ulici ter s tem združenim nevarnostim — telesnim in dušnim.

Ustanovilo se je zato proti koncu leta 1919. Društvo za mladinske domove v Ljubljani.

Takoj po oblastveni odobritvi društvenih pravil se je društvo lotilo dela ter pričelo staviti prvi Mladinski dom na Kodeljevem v Ljubljani. V ta namen je izprosilo v last od Gospodarske komisije za stvarno demobilizacijo ter od vojaške oblasti pet barak bivših vojaških hlevov ob vojaškem oskrbovališču na Kodeljevem. Zemljišče, na katerem so barake stale, je bilo last Društva za bolne na pljučih, ki ga je oddalo Društvu za mladinske domove v najem. Da se je dobil material za adaptacijo, je bilo treba dve baraki takoj

podreti. Ostale tri pa so se popravile in priredile za kapelico, gledališko dvorano in stanovanjsko barako. Obsežno dvorišče se je nasulo in zravvalo ter priredilo za igrišče in telovadišče. Proti koncu novembra 1919 so se naselili v Domu salezijanci, katerim je društvo izročilo vodstvo in oskrbo Mladinskega doma. Ko se je za silo priredila in opremila gledališka dvorana, se je zavod dne 8. decembra 1919 slovesno odprl z deško gledališko predstavo. Tako se je z vztrajnim in nesebičnim delom iz zapuščenih barak in razvalin dvignil hram — četudi skromen — za vzgojo, izobrazbo ter nadzorstva potrebno deco. Temeljni kamen novemu zavodu sta položila zgoraj omenjena darovalca barak in pa družba sv. Vincencija Pavlanskega za prostovoljno oskrbo siromakov in za varstvo mladine, ki je z znatnim darom prva omogočila, da se je pričelo z delom. Pri početnih delih je drage volje sodelovala vojaška komanda

Ljubljane, zdravstveni referat dravske divizijske oblasti in pa gradbeno ravnateljstvo v Ljubljani. Podpirali so društvo pri početnih delih razni mladinojubi iz Ljubljane, Most in z dežele. Dečki — domovci so sami pomagali pri ročnih delih. Deca in mladež, ki je štela že do 250 glav in glav, iz šempetrskega predmestja, iz Vodmata, Most, Sela in Zelene jame, se je zbirala vsak dan. Bili so to srednješolci, obrtni naraščaj, ljudskošolski otroci, ki so prihajali v Dom, da so se pod skrbnim nadzorstvom vzgajali, učili, ponavljali učno tvarino in izdelovali šolske naloge, se pripravljali za deklamacije in gledališke predstave, obiskovali pevske in godbene vaje, se zabavali, gojili telovadbo in športne igre. Najrevnejša deca je dobivala v zavodu tudi prehrano.

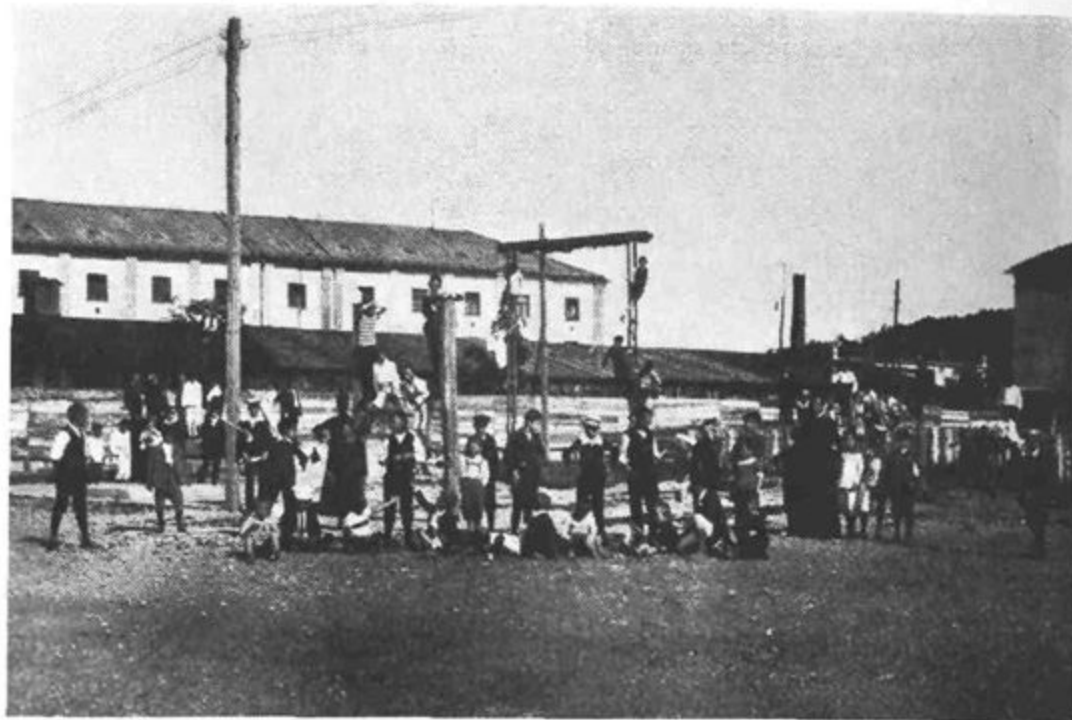
Računski zaključek za leto 1921. je izkazal 290 tisoč kron dohodkov in 200 tisoč kron izdatkov. K prejekom so prispevali ustanovni redni in podporni člani, Vincencijeva družba, ameriški rojaki, ministrstvo za socialno politiko, predsedstvo deželne vlade za Slovenijo, poverjeništvu za socialno skrb, odsek ministrstva za prehrano, škofijsko društvo za varstvo sirot, Krščansko žensko društvo, gospodarski in denarni zavodi ljubljanski in razni dobrotniki.

Toda v Mladinskem domu na Kodeljevem so se začeli kmalu pojavljati nedostatki. Največje zlo se je pokazalo v tem, da so pričele odpovedovati stavbe. Leseni temelji so trohneli in barake so se usedale. Zaradi tega se je Društvo za mladinske domove vkljub nepravilnostim in težavam odločilo, da postavi nov Mladinski dom. Društvo je kupilo na Kodeljevem 10.000 kv. metrov stavbišča in izdelalo načrt za stavbo, ki naj bi stala 10.000.000 kron. Pričela se je obširna akcija za nabiranje prispevkov. Društvo je poslalo svojega agilnega tajnika v Ameriko. Od tam so si obetali največ pomoči. Odposlanec Društva je obiskal vse slovenske naselbine, predaval, zboroval, pridigal itd. Ob tej priliki so se izdajali letaki, ki so s prepričevalno besedo prosili pomoči za otroke rojakov v domovini. »Zdaj šele najhuje čutimo vse posledice petletnega vojnega požara! Najtežji udarec je zadel otroke, mladino. Ta je tako podivjala, posebno po mestih in večjih krajih, da je groza. Gorje cerkvi, gorje narodu, ko ta mladina dorase! — Te dece je na stotine in na tisoče.« — »Ne prosim zase — prosim za najbednejši in najnesrečnejši del našega naroda, za stotine in tisoče ogrožene dece, ki se še niti prav ne zaveda svoje brezdanje nesreče.« — In — »kakršna je danes mladina, tak bo jutri ves narod.«

Društvo je pričelo izdajati tudi list za mladinsko skrbstvo »Novi rodovi«, katerega pa je izšla samo ena številka. Januar 1924.)

Leta 1924. je bilo že zbranih toliko sredstev, da se je pričelo z zidavo novega doma, ki je bil leta 1925. dograjen in blagoslovljen. Denar za zidavo je posodila Ljudska posojilnica. Ker pa se je Dom zidal v najdražjih časih, so obresti tako narasle, da je prišel dom leta 1929. na prodaj. V januarju 1930 je kupila dom Salezijanska družba. In ker so postali salezijanci tako gospodarji, so mogli razviti vsestransko sodelovanje. Ker ni bilo računati na podporo od strani ondotnega prebivalstva, ki je zelo siromašno, se je otvoril tudi kino, kot izdaten vir dohodkov.

Vsako leto prireja Salezijanski dom božičnice in podpore revnim otrokom. Vsako leto je obdarovanih

Stari mladinski dom na Kodeljevem

do 250 otrok z obleko, obutvijo in jestvinami. Revni otroci pa dobivajo dnevno tudi mleko. Veliko dobrega stori Mladinski dom okoliški mladini tudi s tem, da prireja počitniške kolonije na gradu Otočcu pri Novem mestu na posestvu ondotnega grofa gosp. Villavincencija-Margherija. Te kolonije se prirejajo že pet let zaporedoma. Letno jih je deležnih 80 revnih otrok.

Letos 5. aprila je bil poleg doma položen tudi temeljni kamen za cerkev sv. Terezije Deteta Jezusa. V poletnih mesecih jemlje dom v najem tudi Codellijev park, v katerem so deležni otroci hladu in razvedrila.

Pri vzgoji se uporablja preventivni sistem — vedno, a ne prisiljeno nadzorstvo, ki naj zlo prepreči. Otrok zahaja dnevno v zavetišče ob nedeljah do 300, ob delavnikih do 200. Razdeljeni so po starostni dobi na tri oddelke: od 6. do 10. leta, od 10. do 14. leta, od 14. do 18. leta, in starejši, ki tvorijo sami zase že krožek.

Fantje izdajajo tudi svoj interni mladinski list »Mladinski dom«, ki je pričel izhajati 15. marca 1936 in se tiska po potrebi. Vanj pišejo fantje o aktualnih dogodkih, ki se tičejo življenja v domu in izven njega in z njim vzdržujejo vez s fanti, ki so morali po kakršnihkoli opravkih po svetu.¹

Društvo Rdečega križa

Rdeči križ je svetovna mednarodna organizacija z namenom, da vrši kakor v vojni tako tudi v mirovni dobi človekoljubno delo v korist vsem, ki so v nesreči in bedi potrebni moralne, zdravstvene in gmotne podpore.

Ideja te splošne humanitarne ustanove je vznikla v viharni vojni dobi. V strahoviti bitki pri Solferinu dne 24. junija 1859, kjer sta se spoprijeli na eni strani francoska in italijanska, na drugi strani pa avstrijska vojska, je na okrvavljenem bojišču obležalo na tisoče ranjencev in umirajočih, a ni bilo nikogar, ki bi bednim delil pomoč, spravljal ranjence v varno zavetje in jim stregel. Po petnajst ur trajajoči borbi je pokrivalo bojišče nad 40.000 ranjencev in mrličev. Takrat se je edini prijavil med krvavečimi in umirajočimi vojaki mladi švicarski človeko-

¹ Po zavodovih podatkih.

Knežinja Zorka

ljub Henrik Dunant.¹ Ob silno mučnih prizorih, ki jih je zrl na bojišču, se je spočela v njem vzvišena misel, da je potreba za pomoč ranjencem in bolnikom osnovati dobrodelno organizacijo, prostovoljna pomožna društva v vseh državah. Društvo naj bi v mirovnem času vse pripravilo, kar je potreba za pomoč ranjencem in bolnikom v vojni, obenem pa naj bi svoje podporno delo vršila tudi v mirovni dobi, kadar je potreba prebivalstvu priskočiti na pomoč, če postane žrtev potresa, poplav, požarov in drugih elementarnih nezgod ter epidemij.

Dunant sam je prevzel nalogo organizacije. Prepotoval je na lastne stroške večino evropskih držav ter se posvetoval z vladarji in državniki, uglednimi zdravniki in javnimi delavci, kako naj bi se započela ta velika dobrotvorna akcija. Tako se je že prve mednarodne konference, ki se je vršila od 26. do 29. oktobra 1863 v Ženevi, udeležilo 24 delegatov raznih držav, ki so soglasno sprejeli načela »Rdečega križa«.

Srbski Rdeči križ se je ustanovil 6. februarja leta 1876., avstrijski l. 1880. V slovenskih pokrajinah je

¹ Henrik Dunant, rojen 8. maja 1828 v Ženevi, umrl 30. oktobra 1910 v Heidnu nad Bodenskim jezerom. V priznanje zaslug za svoje človekoljubno delovanje je prejel l. 1901. mirovno nagrado Nobelove ustanove.

v vojni dobi delovalo avstrijsko društvo Rdečega križa. V prevratni dobi 1919 se je ta organizacija preosnovala v »Slovenski Rdeči križ«, čigar predsednik je bil ljubljanski župan Peter Grasselli. Čim se je izvršilo državno zedinjenje in se je l. 1921. osnoval »Rdeči križ kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev«, se je Slovenski Rdeči križ priključil državni organizaciji in mu je pripadal ves okoliš dravske divizijske komande. Tedaj se je ustanovil oblastni odbor Rdečega križa.

Danes je v Rdečem križu združenih 51 držav z nad 35 milijoni člani. Srbski Rdeči križ se je l. 1921. spremenil v društvo Rdečega križa kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev; leta 1925. so se odobrila nova pravila. Po preimenovanju naše države se zove »Rdeči križ kraljevine Jugoslavije« ter združuje nad 50.000 rednih in podpornih členov.²

Na otroško zaščitnem polju pa se delovanje Rdečega križa kaže najbolj v njegovem podmladku. Dokler ni stopil v veljavo novi Zakon o Društvu Rdečega križa z dne 15. avgusta 1933, t. j. od 1. januarja 1934, je imel podmladek svojo lastno upravo in blagajno, oblastni odbor R. K. pa je nastopal samo kot nadzorna oblast in prepustil vse delo pri zaščiti mladine podmladku. Na ta način sedaj odbor R. K. neposredno sodeluje pri zaščiti otrok v Sloveniji. Delo v tej smeri je bilo doslej zelo uspešno.

Podmladek R. K. je začel delovati v Sloveniji najprej v Ljubljani, in sicer 24. februarja 1922. Spočetka se je vodila vsa organizacija po navodilih odposlank ameriškega R. K., Miss Palmer in Miss Schoenberger, brez pravilnika in poslovnika. 10. decembra 1923 pa je bil ustanovljen tako zvani »Oblastni odbor« in zasnovana z njim obširnejša organizacija.

Ob koncu junija 1922 je bilo organiziranih 22 šol. Število organiziranih šol je od leta do leta raslo in leta 1925. so bile že 103 organizirane šole s 15.368 organiziranimi člani.

V šolskem letu 1925/26 je oblastni odbor z dovoljenjem Glavnega odbora R. K. ukrenil, da so se na sedežih posameznih okrajev osnovali okrajni odbori, ki so imeli dolžnost skrbeti za organizacijo v svojih okrajih.

Delovanje je bilo v tistem času prav agilno. Posamezne šole so prirejale predavanja, deklamacije, govore, petje, telovadbo in manjše predstave. Podmladkarji so sodelovali tudi pri raznih prireditvah drugih društev.

Število organiziranih šol, razredov in članstva je raslo do leta 1930. Takrat je bilo organiziranih šol 334 s 1290 razredi in 27.032 učenci. L. 1932. je število naraslo na 347 šol s 1353 razredi in 27.546 člani. Naslednje leto pa je število članstva padlo že za 8124, najbrže zaradi gospodarske stiske.

Na prošnjo glavnega odbora društva R. K. je ministertvo prosvete ustanovilo pri prosvetnih oddelkih banskih uprav posebni referat za P. R. K. S tem so bili likvidirani dosedanji šolski odbori, vsem šolam v Sloveniji pa se je razposlal novi pravilnik z navodili za organizacijo in delovanje P. R. K. Uspeh je bil

² Glej: »Rdeči križ«, čemu je, kako deluje, ki jo je izdal ljubljanski oblastni odbor Rdečega križa ob prvi desetletnici 1930, in pa »Pravila društva R. kr. kraljevine Jugoslavije in zakon o društvu R. K. kraljevine Jugoslavije«. Ljubljana 1933.

velik. Junija meseca 1935 je dosegel podmladek 367 šol s 1262 razredi, pododbori, ki so šteli 37.709 vnetih mladih borilcev za ideje R. K.

Zaradi naraščajoče krize in redukcije prejemkov državnemu uradništvu, pri čemer so bili najbolj prizadeti učitelji, ki so se prav za prav najbolj brigali za R. K., je začelo delo R. K. padati. Zgodilo se je, da je Podmladek ob koncu šol. leta 1935/36 imel organiziranih samo še 220 šol s 739 razredi in 19.003 člani.

Najplemenitejšo humanitarno nalogo vrše šolske kuhinje, ki delujejo že od l. 1924., ko jih je bilo v Sloveniji 14. Največ jih je bilo v letu 1935., ko je doseglo njih število 37. Počitniške kolonije so se začele uvajati v letu 1926.

Prirejajo se tudi učiteljski tečaji za ročna dela, samaritanski tečaji, tečaji za »bodoče majke« ter tečaji za gospodinjstvo, domačo in šolsko higieno in za prvo pomoč.¹

Kolo jugoslovanskih sester

Leta 1903. je bilo v Beogradu ustanovljeno žensko društvo »Kolo slovanskih sester« z nalogo, da moralno in materialno podpira Srbe v neosvobojenih krajih. K. S. S. je delovalo zlasti v Južni Srbiji ter podpiralo številne ustanove in poedince. Med vojno je uspešno delovalo po bolnicah in organiziralo mnogo tečajev za bolniške strežnice.

Ker so se po vojni razmere izpremenile, se je program K. S. S. izpremenil. Društvo je predvsem pričelo podpirati vojne vdove in sirote.² Leta 1924. se je ustanovila ta organizacija tudi v Ljubljani za vso Slovenijo. Danes šteje 31 podružnic in 28 poverjeništev, ki delujejo zelo agilno za otroke, ki so potrebni vzgoje in podpore.

Za zaščito otrok je najvažnejši *Dom Franje Tavčarjeve* v Kraljevici, v katerem je prostora za 120 otrok. V minulem letu je bilo v njem 280 kolonistov, ki so jih poslala razna društva. Tudi podružnice delujejo v isti smeri zelo živahno. Pri centrali in podružnicah obdarujejo letno do 5000 revežev, posebno otrok in dijakov.

¹ Glej: »Poročilo banovinskega odbora društva R. K. v Ljubljani« 1936.

² Stanojević, Enciklopedija pod K. S. S.

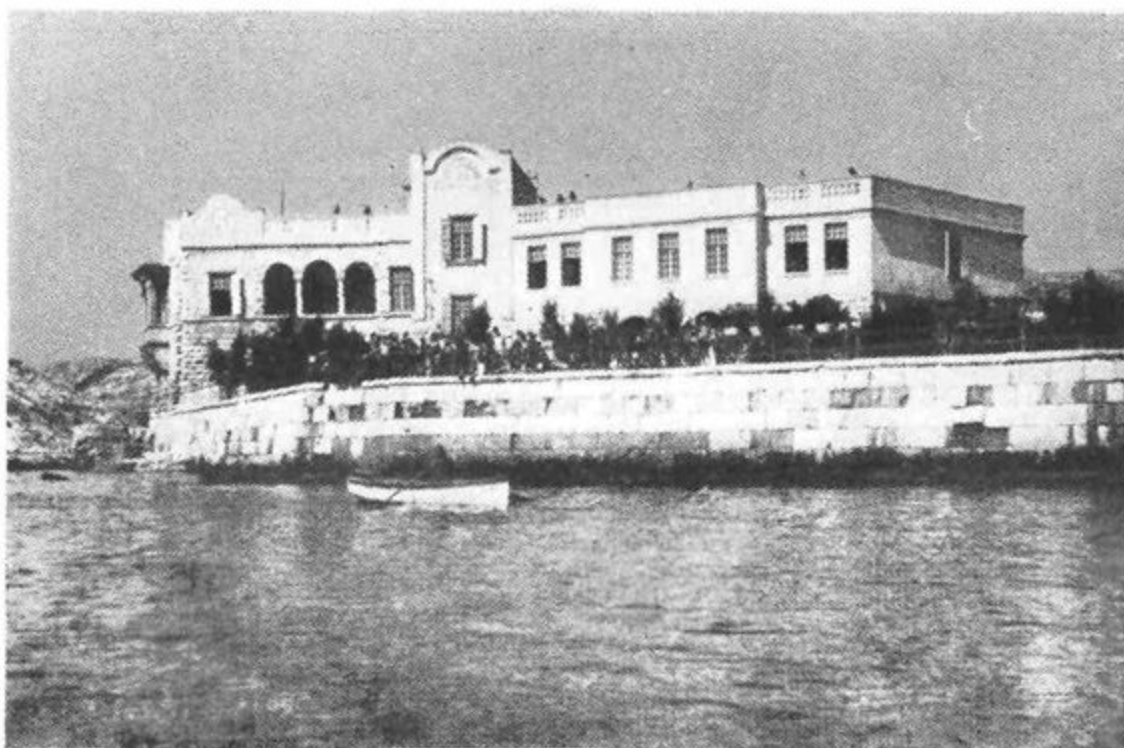
Franja Tavčarjeva

Društvo ima tudi poseben odsek »Jugoslovanska majka«, ki skrbi še prav posebno za najrevnejše in najbolj zapuščene otroke.

Društvo »Kneginja Zorka«

Društvo »Kneginja Zorka« se imenuje po materi kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Prav posebno se bavi z zaščito narodnega naraščaja v moralnem in materialnem oziru. Matično društvo je bilo ustanovljeno pred 11 leti v Beogradu in šteje v državi 77 pododborov. Ljubljanski pododbor je bil ustanovljen leta 1931. in si je pod predsedstvom preizkušene ženske voditeljice ge. Franje Tavčarjeve postavil za smoter skrb za revne dijake. Na Tyrševi cesti št. 31 se je ustanovil deški internat, ki je namenjen pridnim in nadarjenim, telesno in moralno zdravim dečkom iz kmetijskih, delavskih in malomeščanskih družin. Dečki se vzgajajo tako, da tudi v preprostosti najdejo zadovoljnost. Pazi se predvsem na snažnost, vzorno vedenje in na preprosto, a zdravo domačo hrano. V zavodu je 24 gojencev. Potrebe so pa mnogo večje. Društvo si je osvojilo načrt za zgradbo novega lastnega doma za ca. 80 postelj. Pri izbiri gojencev je odločilno predvsem, ali bivajo starši v kraju, kjer ni prilike za nadaljnjo izobrazbo. Poleg vsega pa zasleduje društvo še prav poseben smoter, ki bo v bodočem vzgojnem prizadevanju postal gotovo važen, namreč: pomagati vsakemu gojencu, da se usmeri za poklic, za katerega pokaže največ zanimanja in zmožnosti.³

³ Po referatu tajnice ge. M. Grassellijeve.

Dom Franje Tavčarjeve v Kraljevici

Telesno kulturno društvo »Atena«

T. K. D. »Atena« se je ustanovilo že leta 1901. Ta organizacija je bila prva, ki je zanesla med slovenkso ženstvo smisel za vzgojo in kulturo telesa. Po vojni, ko so bile šole še nastanjene v zasilnih prostorih brez telovadnice in igrišč, je društvo zgradilo obsežno sportno igrišče in vežbališče. Za gradnjo in vzdrževanje se je investiralo nad pol milijona dinarjev.

»Atena« ima več avtonomnih odsekov.

Telovadni odsek, ki je pod vodstvom specialnih strokovnih telovadnih učiteljic, je uvedel najnovejše telovadne sisteme. Posluje v licejski telovadnici. Prireja razne tečaje za deco v predšolski dobi, za dekliški naraščaj in za žene.

Ortopedični zavod, ki je edini v Sloveniji. Skrbi za slaborasle in po bolezni prizadete paciente. Zavod je prevzelo društvo po pokojnem dr. Ivanu Oražmu, danes ga vodi strokovnjak ortoped primarij dr. Minař. Na začetku je imel zavod nezadostne in nehigienične prostore v Stritarjevi ulici. S pomočjo mestne občine pa je dobilo društvo v najem primernejšo telovadnico v poslopju »Mladike«. Statistika izkazuje, da se je v 11 letih zavodovega obstoja zdravilo v njem 496 deklic in 292 dečkov, skupaj 788 otrok; od teh 70 % brezplačno. Uspeh zdravljenja je bil v 60 % popoln, v 30 % dober, v 7 % se je stanje zboljšalo in le v 3 % je bilo zdravljenje brezuspešno. Društvo ima tudi fond za zgradbo ortopedске bolnice. Zavod posluje v najlepšem redu; opaža se stalni porast pacientov, vendar pa se izrablja komaj polovična kapaciteta v kljub temu, da je po zdravniških izjavah samo v Ljubljani 600 šoloobveznih otrok, ki bi morali zaradi slabe drže obiskovati ortopedično telovadnico. Zdaj je v zavodu 62 pacientov.

Plesni odsek zasleduje svoj smoter z raznimi plesnimi tečaji za deco, deklice in odrasle. Prvotno je moral odsek zastaviti svoje delo na povsem družabni podlagi, ker v širših krogih še ni bilo zanimanja za višjo plesno umetnost. Prvotno so obiskovali tečaje za klasični ples, ritmiko in gracijo najbolj le otroci priseljenih tujcev, katerih starši so že takrat upoštevali važnost tovrstne telesne vzgoje.

Odsek za prehrano. L. 1930. je Nj. Vel. kraljica Marija naklonila društvu mesečno podporo 5000 Din za ustanovitev šolske kuhinje v Ljubljani za one srednješolce, ki so iz vnanjih krajev, pa obiskujejo ljubljanske šole. Občina je odstopila prostore bivše zastavljalnice, ministrstvo prosvete pa je dodelilo učiteljice gospodinjstva, ki so prevzele tudi vodstvo. Pri raznih trgovcih, tovarnarjih in zasebnikih se je nabralo blago za nabavo inventarja in že isto leto so odprli kuhinjo. Pokroviteljstvo je prevzel Nj. Vis. kraljevič Andrej. Kuhinja je poslovala s sodelovanjem šolke poliklinike, ki je vršila zdravstveni nadzor v največje zadovoljstvo staršev in dijaštva. Letno izdajo do 18.000 obedov; $\frac{1}{3}$ brezplačno, $\frac{1}{3}$ za polovično, $\frac{1}{3}$ za polno ceno. Iz počitniških prihrank obrata se pošilja dijaštvo v razne počitniške kolonije. Ker so prišle v letu 1935. vse kuhinje kraljice Marije v upravo šol. poliklinik, da se unificirajo, zbira društvo v svojem odseku denarne podpore in naturalije v korist dijaštva.

Otroško igrišče je v Tivoliju na sončnem in zračnem prostoru. Sprva so obiskovali igrišče otroci premožnejših slojev proti odškodnini, kasneje je bila

odškodnina znižana, dokler se ni skoro popolnoma odpravila. Igrišče je dobrodošlo predvsem za otroke onih družin, ki pogrešajo prostora za igro na prostem. Včasih je bil obisk zelo velik (do 200 otrok), ker pa nima igrišče strehe v slabem vremenu, obisk pada.

Sportni odsek je zgradil štiri prostore za tenis, igrišča za hazeno, tekališče in skakalnico za lahko atletiko.

Delo »Atene« pa se je razvilo tudi v duhovno smer. *Prosvetni odsek* je uvedel *pravljичne ure* za otroke, *mladinske lutkovne igre* ter *knjižnico* in *čitalnico za mladino*.

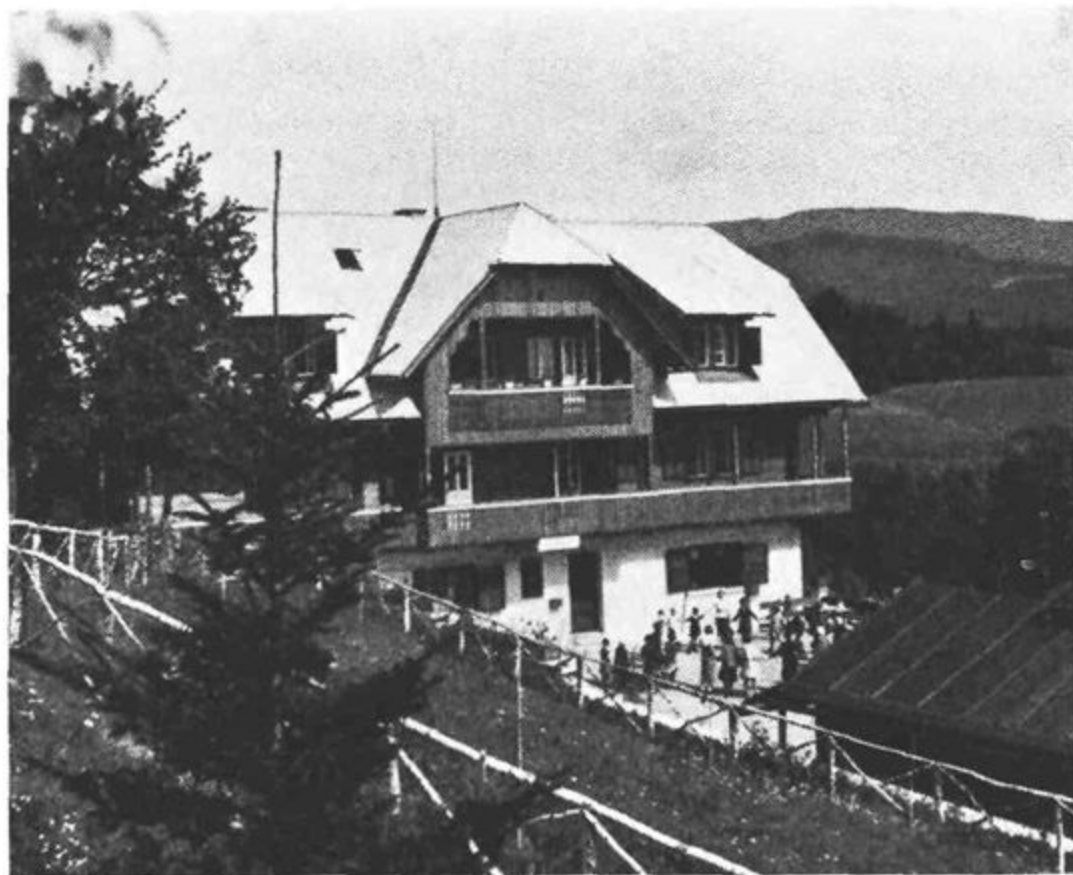
Po svojih načelih se pridružuje »Atena« tudi Mednarodni ženski zvezi, ki si stavlja za smoter: okrepiti mlado dekle, zagotoviti ji zdravje ter ravnovesje telesa in nravi, da zmore z vsem tem širiti srečo in veselje v svoji okolici, ustanoviti zdravo in odporno rod bino, pomagati svoji domovini v boju s socialnim zlom in pripomoči k ohranitvi svetovnega miru.¹

DRUŠTVO ZA ZDRAVSTVENO ZAŠČITO OTROK IN MLADINE V MARIBORU

*Počitniški dom Kraljice Marije pri Sv. Martinu
na Pohorju*

V Mariboru so pričele l. 1922. članice Slovenskega ženskega društva zbirati prispevke za ustanovitev otroške bolnice. Ko pa se je izkazalo, da nabrana vsota ne bo zadostovala za zgraditev otroške bolnice, se je ustanovilo Društvo za zdravstveno zaščito otrok in mladine v Mariboru. Društvo si je stavilo za smoter vzdrževanje raznih ustanov, kakor počitniških domov, gozdnih šol itd., ki naj služijo zdravju in vzgoji mladine. Z nabrano zbirko je l. 1929. kupilo društvo 313.607 m² veliko zapuščeno posestvo v katastralni občini Ošelj, ki leži 850 m visoko na jugovzhodnem pobočju Pohorja, oddaljeno pol ure hoda od vasi Sv. Martin na Pohorju.

¹ Podatke izročila ga. Minka Krofta, predsednica T. K. D. »Atene«.

Počitniški dom kraljice Marije pri Sv. Martinu na Pohorju

Na pogorišču kmečke hiše je zgradilo društvo v teku let veliko glavno poslopje, poleg katerega so sezidali še drugo manjše, dva paviljona, bolniški paviljon, kopalni bazen, pršno in sončno kopališče, več igrišč in raznih ut. Dom ima lastno gospodarstvo, na katerem se pridelava predvsem mnogo zelenjave in mleka. Lastni vodovod oskrbuje kolonijske objekte s pitno vodo, obe glavni poslopji pa s toplovodno napravo in kopalnico. V vse objekte je napeljana električna razsvetljava. Počitniški dom ima 140 opremljenih postelj za otroke, nadzorstvo in skrbstveno osebje. Kopalni bazen (10 × 20 m) ob bližnjem potoku, igrišča in gozdovi pa nudijo obilo prilike za razvedrilo na prostem. Klimatske prilike doma so zaradi najprimernejše nadmorske višine, južne lege in obširnih gozdov, ki ga obdajajo, najugodnejše. Zdravstveni vplivi, ki krepijo in čvrstijo oslabele otroške organizme, združujejo ugodnosti planinskega položaja in morskega obrežja.

V počitniški dom drži avtomobilska cesta iz Slovenske Bistrice. Sezija letovanja v Počitniškem domu

traja vsako leto (v treh skupinah po 30 dni) od 10. junija do 8. septembra.

V dom se sprejemajo otroci in mladina obojega spola v starosti od 7. do 14. leta. Nadzorstvo vrše v Domu pedagoško izobražene moči, zaščitne sestre, zdravniki in društveni odbor. Na vsakih 20 otrok pride ena nadzorstvena moč. Za razvedrilo služijo poldnevni in celodnevni izleti, kopanje, razne igre v dnevnih prostorih in verandah, čitanje, pripovedovanje, gramofon, radio i. t. d.

Vsak otrok dobi dobro in tečno hrano po petkrat na dan. Vse otroke pregleda enkrat na teden zdravnik. Za vsak primer kakršnekoli bolezni je zdravnik takoj pri roki, da odredi vse potrebno.

Od l. 1926. do l. 1935. je bilo v Počitniški dom sprejetih 2536 otrok. Oskrbnina znaša za vsakega otroka po 16 Din dnevno. Te stroške plačujejo deloma starši, deloma pa najrazličnejše institucije.¹

¹ Po podatkih društvenega tajnika g. Womerja.

OSTANKI RIMSKE CELEJE V OKOLICI SEDANJEGA MESTA

I. OROŽEN

Rimska Celeja je bila prilično tako velika kakor sedanje Celje in se je širila na istem ozemlju. Prav tako so se tedaj okoli sklenjenega mesta širile raztresene naselbine, ki so bile z mostom v tesnejši zvezi. Imele so pa te predmestne naselbine vobče drugačno lego od današnjih. Njihove ostanke najčese srečavamo na okolnih gričih. Tako je tik pred svetovno vojno izkopal dr. Lorger večjo rimsko vilo na Sevcih (Rožnem griču), tik nad cesto, ki vodi proti Teharju. Leta 1925. se je na drugi strani mesta, tik nad mestnim parkom, odtrgal oporni zid, ki je podpiral poslopja, zgrajena na višje ležeči, očitno izravnani planoti.

Sledovi tretje, gotovo dokaj velike naselbine pa so se našli mnogo dalje od sedanjega mesta, na njega severni strani, na gričku nad Šmarjeto, ki ga kmetje imenujejo Na Vrhah. Šmarjeta je stara vas, ki leži nekako na pol pota med Celjem in Vojnikom. Nekdaj je imela cerkev, ki je stala tik ob cesti, nasproti Smrekovemu dvoru, danes je pa ni več. Za Jožefa II. so jo hoteli povzdigniti v župno cerkev, ali rivaliteta med vojniškim župnikom in celjskim opatom, ki ji ma je grozilo zmanjšanje dohodkov, ji je pripravila razposvetitev in končno uničenje. Spomin na to cerkev živi še celo med mlajšim svetom. Ali kje je stala, to je pri mnogih že zabrisano v spominu. Razvilo se je že deloma mnenje, da je z grička Na Vrhah gledala v širni svet, tja preko Trnovelj, Ljubečne, Teharja. Starejši domačini niso tega mnenja, čeprav vedo povedati, da je zemlja bobnela, kadar so voli vlekli oračo preko njive Na Vrhah. Prav na vrhu grička je do letošnjega leta rahla vzpetina kazala kraj, kjer so se pod vrhnjo plastjo skrivale neznane razvaline. Drobcji opeke in ometa, ki so jih zdaj pa zdaj izoravali ter

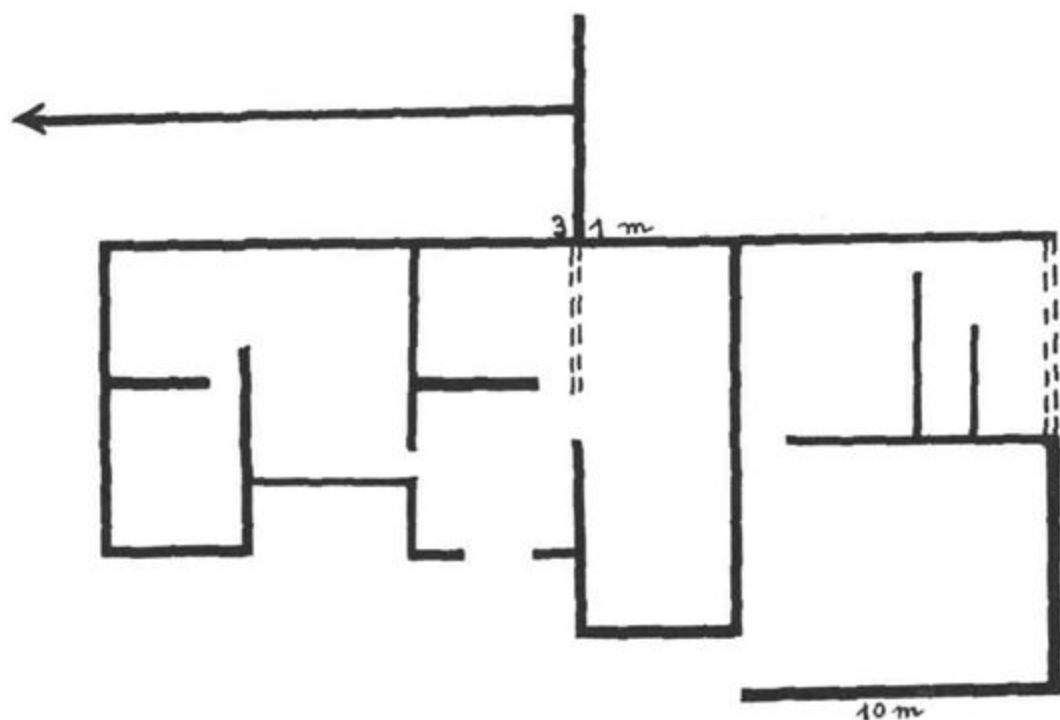
so bili celo posejani preko vrha, so pričali o njihovem rimskem poreklu.

V ozadju za najvišjo točko je slikovit borov gozd. Na njega robu je leta 1912. nemško Celjsko muzejsko društvo izkopal nekaj temeljnih zidov, ki so se deloma naslanjali na okrogel zid, čigar notranja odprtina (1'3 m) govori morda za to, da je na tem mestu stal vodnjak.

V aprilu tekočega leta je pa Celjsko muzejsko društvo načelo vzpetino pred gozdom. Neki mož je začel tam odkopavati zid, da bi uporabil kamenje in opeko za zidanje male hišice, ki si jo je postavljaj malo niže. O tem je Muzejsko društvo obvestil petošolec Cvenk Ladislav. Društvo je stopilo v zvezo s sedanjim lastnikom parcele, g. Janžekovičem, trgovcem v Šmarjeti,

Odkopani ostanki vile na griču Na Vrhah

Planis vile, odkrite na griču Na Vrhih

ki mu je ljubeznivo šel na roko in dovolil izkopavanje.

Vršilo se je dobre tri tedne in ga je opravljal Planinšek Štefan iz Gornje Hudinje. Z lahkoto je odkril zidovje. Na gornji strani je bilo pokrito s prav tanko plastjo orne zemlje. Tu je bil zid obrušen skoro do tlaka, mestoma celo preko njega in je bilo treba razkriti zidovje v temeljih. Na spodnji strani pa je bila orna plast precej debela in zid je bil ohranjen preko tlaka.

Na ta način so prišli na dan temelji precej nepravilne stavbe, očitno rimske vile, s kakimi desetimi prostori. Glavni vhod v stavbo je bil na zapadu, proti gozdu obrnjeni strani, dočim se je na vzhodni strani, in sicer pred severno polovico vile, nahajal nekak

5 m širok in z močnim zidom (80 cm debelim) omejen hodnik. Tlak v prostoru pred vhodom (v atriju) je bil iz žgane, močno rdeče gline, drugod je bil nežgan, trd in sličen nekakemu betonu, ponekod pa je bil sploh uničen. Zid je bil v temelju vobče 80 cm širok, nad tlakom pa je bil za 20 cm ožji. Natančnejša oblika načrta je razvidna iz skice in iz slike.

Muzejskih predmetov je dalo izkopavanje malo. Našlo se je precej kosov zidne in strešne opeke, mnogo drobcov raznih posod, kosov stenske slikarije in štukature s palmetnimi ornamentami. Dobro ohranjen je bil tudi iz dveh kosov peščenjaka izdelan prag.

Naselje na griču »Na Vrhih« je bilo najbrž prvo severno od pravega mesta; na ravnini na tej strani ni ostankov rimskih stavb. Pač pa je mestni gradbeni urad junija leta 1933. odkril pri kopanju jarka pred Mestnim mlinom tlak nekdanje rimske ceste. Bil je zložen iz trdnih rečnih kamnov in močan. Ker je bil odkrit tik ob zahodni strani sedanje državne ceste (1 m globoko), je gotovo, da še današnja velika cesta ob svojem izhodu iz mesta sledi rimski cesti.

Nasprotno pa je bil zapadno od Celja (v ljubljanski smeri) zazidana tudi ravnina; vrhu tega je bilo verjetno tu neko pokopališče.

Danes so seveda sledovi nekdanje naseljenosti že močno zabrisani. V srednjem veku jih je bilo mnogo več. Tedaj je mogel pisec »Celjske kronike« nazvati Celje »drugo Trojo«, med ljudstvom pa je nastalo pripovedovanje, da je segalo rimsko Celje od Šmarjete do Žalca. To pripovedovanje so podprli nekateri starejši zgodovinarji in ohranilo se je do današnjega dne. Iskanje celejanske »akropole« na Golovcu (kjer je zdaj okoliško pokopališče) in na Starem gradu seveda ni rodilo nikakega uspeha.

MED CERKVIJO SV. PETRA IN LJUBLJANICO

I V A N V R H O V N I K

ZAVETIŠČE ZA GOBAVCE

Marsikoga je iznenadilo poročilo časnikov (J 17. 2. 1934, št. 39), da hira v jugozapadnem delu Jugoslavije, v Bosni, Črni gori, Sandžaku preko tisoč nesrečnežev za gobavo boleznijo. Prej v Metkoviču, zdaj v Koševu blizu Sarajeva deluje zavod, kjer je našlo zavetje krog 30 gobavih bolnikov, med njimi dva dečka, stara 9 in 14 let (ib.).

Grozna, silno nalezljiva in neozdravljiva gobava kožna bolezen, znana iz sv. pisma, se je zanesla iz Azije morda še pred križarskimi vojnami. V 12. in 13. stoletju je bila razširjena po vsej Evropi. Zaman je bilo prizadevanje zdravnikov, da bi našli kako zdravilo. Naposled so obupali in prepustili gobavce njihovi usodi.

Ker je bila bolezen zelo nalezljiva, so oblasti poskrbele za to, da so gobavce osamili; zgradili so jim kolikor mogoče proč od človeških stanovanj posebne hiše ali hiralnice. V takih zavetiščih so gobavci živetarili pod strogim nadzorstvom, da niso prihajali v dotiko z zdravimi ljudmi. Sorodniki, želeč z njimi govoriti, so morali imeti za to posebno dovoljenje in se

občevaje z njimi natanko ravnati po predpisih. Gobavci so se vsakomur studili; za nje ni bilo ne potrebe ne zdravnikov (Vrhovec IMK 1898, 26). Iz mesta Lübecka je šla ozka steza; ob nji so sedeli gobavci, zaviti v sive plašče, in s kraguljčki opozarjali potnike, naj se jih ognejo (N 1875, 370).

V srednjem veku so imela skoro vsa evropska mesta zunaj svojih obzidij zavetišča za gobavce; tako tudi Ljubljana. Za to strašno boleznijo trpečih je moralo biti tu veliko število, ker so ohranjena poročila o treh bolnicah za gobavce: na Rožniku, kjer je stala pred letom 1534. bolnišnica »ein Sundersiechenhäuslein«, hiša za take neozdravljive, hirajoče bolnike, ki niso smeli občevati z nikomur, ne z zdravimi ne z bolniki; pozneje je bilo na Rožniku pribežališče Ljubljančanov, ki so bežali iz mesta, hoteč se obvarovati kuge; zato je stranski oltar v ondodni cerkvi še dandanašnji posvečen zavetnikoma zdravnikov sv. Kozmi in Damjanu (Steska, IMK 1905, 57). Druga bolnica je bila na sedanji Rimski cesti, kjer je bil menda poznejši križanski špital izprva hiralnica za gobavce, in tretja pri Sv. Petru.

O tej doslej neznani bolnišnici ne vemo, kdaj se je ustanovila (morda v 13. ali 14. stoletju). V 16. je tako onemogla, da so jo morali podreti in nadomestiti z novo. Računi o tej zgradbi so ohranjeni v ljubljanskem kapiteljskem arhivu. Iz njih je razvidno, da se je zidanje vršilo meseca septembra in oktobra 1534. Vodil ga je šempetrski ključar *Andrej Estrer*, poznejši ljubljanski sodnik (1547, 1550 in 1552).

Njegovim računom je naslov: Vermerkht das gepeu bey den wasser so meine Herrn Benolchen haben ain stuben für den Lauff Bey denn Sonnder sijecken auf Zw-pauenn Cost Wie Hernnach Vollgt (Zaznamek o zgradbi pri vodi, kjer so ukazali moji gospodje, naj se za bivanje ločenih hiralcev hiša postavi, kar velja, kakor sledi.)

Zgradbo so ukazali Estrerju »njegovi gospodje«, t. j. mestno načelstvo. Z imenom je naveden *Volbenk Gebhart*, oskrbnik meščanskega špitala in upravitelj županskega urada, ki je 17. febr. 1542 ukazal Estrerju nakup drv za gobavce. Gebhart je bil ljubljanski župan leta 1544. in 1547 (Archiv I, 111).

Človekoljubno napravo mestnega načelstva je podprla krojaška bratovščina po svojem ključarju Lovrencu Prewolderju z darom 1 fl.

Gobava bolnišnica je stala med Ljubljanico (gepeu bey den wasser) in šempetrsko mežnijo. Ko se je bila njena prednica sesula in so stavili novo, so sprejemali in nastanjevali gobavce v hišici poleg mežnije. Cerkevenc, ki jih je začasno oskrboval, je prejel po 1 krajcar nagrade.

Hiralnica je bila podzidana lesena baraka. Gradivo za njo je prihajalo nekaj po vodi nekaj po suhem. Na levem bregu Ljubljanice je bilo majhno pristanišče, kjer je med drugim pristajala ladja, ki jo je na ukaz mestnega načelstva dne 26. jul. 1543 Estrer kupil za 4 reparje (t. j. 16 krajcarjev) za vožnjo bolnikov v hiralnico in mrličev k pogrebu na šempetrsko pokopališče. K ladji je dokupil ključar verigo in ključavnico in dal za oboje 18 krajcarjev. Na pristanišče ob Ljubljanici cika v računih tudi beležka o kovaču Jakobu, ki je pri vodi kole skupaj zbil.

Vozniki so prejeli za vsednevno vožnjo po 12 krajcarjev, dninar, ki jim je pomagal, pa po 6 krajcarjev. Vozili so Estrerjev hlapec Juri Minišič in drugi kamenje, apno (4 voze 1 fl. 20 kr.), opeko (150 zidakov 15 kr.), pesek.

Največ je bilo treba lesa: desk, tramov, kolov, lat, speravcev in strešnih desk.

Poleg zidarja, ki je podzidal lesenjačo, so imeli mnogo dela tesarji: mojster Mihel s pomočnikoma Tomažem in Andrejem, mojster Pavel s pomočniki, Lovre (vsi po 9 kr. na dan).

Streha je bila krita s 1950 škodlami; 600 po 31 kr. jih je kupil Estrer od Simona Babka (Wabek) iz Selc.

Tudi žebli, porabljeni za barako, so omenjeni v računih; zabili so 4850 škodlarjev (sto po 4 in po 5 kr.), bradačev čez 1000 (sto po 3 kr.), latovcev 450 (300 teh in nekaj lima je bilo kupljenih od Volbenka Gebharta).

Iz Estrerjevih računov sklepamo na notranjost gobavske hiralnice. Tlak je bil najbrž ještrle, mestoma podnice; oskrbnik (Mayr) je prodal zanj dva voza sena. Boštjan, njegova žena in štefanka so nanegli v lesenjačo sipine (Schutt) za dnino 5 kr. Zidar Mates je sezidal peč in prejel zato 48 kr.; 4 pare vezi je dal

zanjo kovač Simon (15 kr.), Hanže pečnice (1 gld.). Boštjan je napravil dimnik (32 kr.).

Opremljenost vrat z 10 pari ling (Narben) vzbuja domnevo, da je bila lesenjača razdeljena na celice, ki jim je bila skupna peč; gobavke so bile ločene v posebnem oddelku. Ob stenah v celicah so bile klopi in posteljniki, izdelki mojstra Tomaža in drugih tesarjev.

Gobavska hiralnica je bila mestna last. Mesto jo je postavilo za 72 fl. 44 kr. 2 hl, kolikor je znašal Estrerjev račun. Mestno načelstvo je skrbelo za nesrečneže, ki so našli zavetja v njegovi lesenjači. Oskrbljeni so bili z najpotrebnejšo posteljnino, pozimi s kurjavo. Leta 1544. jim je bil najet celo drvar Krtina (khartinna), ki je gobavcem drva sekal. Iz meščanskega špitala so dobivali vsakdanjo hrano; nosila jim jo je nekaj časa Neža Cajnarica (Neffa zainuorinn). Za 19 tednov od 27. julija do 8. dec. je prejela 7 fl. 36 kr. plače (po 6 reparjev na teden). Gobavce so pokopali na mestne stroške. Od 7. okt. do 4. dec. 1543 je umrlo osem gobavih oseb, mladih in starih, »ki niso nič imeli«. Za njihov pokop je plačal Estrer 15 reparjev (t. j. 1 fl.), dne 10. maja 1544 pa za pogreb stare gobavke 16 kr.

Kje so pokopavali gobavce? Ali na sosednjem šempetrskem pokopališču? O tem ni sledu v Estrerjevih beležkah. Najbrž je bil gobavcem odločen poseben prostor za pokopališče kje na ljubljanskem polju.

LAZARET

Med najhujšimi šibami, ki so teple prednamce, je bila *kuga* ali *črna smrt*. Stoletja je bila neugnana in na tisoče je bilo njenih žrtev. V dvojnem oziru je sicer neverjetno Valvasorjevo poročilo (XI, 709), da je kuga krog leta 1006. pomorila v Ljubljani in okolici 17.000 ljudi, a jedro tega poročila utegne biti resnično: kuga je morila Ljubljano, ko je bila še v povojih. In potem je bilo redko desetletje, ko bi bili Ljubljančani varni pred grozno morilko.

Po kugi 1579 je sklenila mestna občina napravo bolnišnice zunaj mestnega obzidja (Vrhovec MMK 1892, 54). Toda morali so priti ponovljeni napadi kužne morilke, preden se je izvršil ta sklep. Nad polstoletja je preteklo, a Ljubljana še ni imela kužnega doma. Zidanje so odlagali od desetletja do desetletja.

O zgradbi lazareta imamo naslednje podatke:

a) *Valvasor* XI, 606) piše: »Ne daleč od te cerkve (sv. Petra) stoji lazaret, ki ga je 3. dec. 1586 dovolil postaviti (bauen) knez gospod Tomo Chrön, ljubljanski škof, na pismeno prošnjo prvih treh stanov Kranjske ter župana, sodnika in sveta glavnega mesta Ljubljane na zemljišču, ki spada k škofiji in je imel na njem kupno pravico (Kaufrecht) Peter Gogerle, deželni podkovač. Kar se je potem tudi izvršilo in je bil v imenovanem letu (im gemeldten Jahr) zaradi šireče se kuge ‚wegen einer um sich fressenden Seuche‘ — (Lipič — Top. 266 — domneva, da je ta kužna bolezen bila sifilis) postavljen za okužence lazaret (tam), kjer še zdaj stoji ob Ljubljanici.«

Valvasorjevo poročilo je netočno. Na hibo zaradi Hrena, ki je škof postal šele leta 1598., je opozoril Vrhovec. Letnica zgradbe 1586 je prezgodnja, ako je bilo dano dovoljenje za njo 3. dec. i. l.

b) Julius Wallner (MMK 1892, 54 pod črto) omenja: »Po grozni kugi leta 1579. je sklenila mestna občina napravo (Errichtung) kužne hiše zunaj mestnega obzidja in je kupila v ta namen leta 1591. ‚pri znamenju‘ (beim Kreuz) pred Sv. Petrom dve hišici za 70 gld.« Wallner ni povedal, odkod je zajel svoje poročilo. Ako je resnično, bi mogli iz njega povzeti, da so leta 1591. mestni očetje jeli delati priprave za stavbo nameravanega lazareta.

c) Dne 7. marca 1614 je škof Hren uslišal prošnjo Dienerjevih dedičev¹ Ursule omožene Graffenweger in njenega brata Baltazarja Dienerja, zastopnik jima je bil Ursulin mož Andrej Graffenweger, najemnik cušperške graščine. Škof je potrdil prodajo zemljišča pri Sv. Petru pod Ljubljano, podložnega škofiji, županu, sodniku in svetu glavnega mesta Ljubljane, za 625 renskih gld. in 10 zlatih dukatov (Eherung). Magistrat namerava za kužno dobo na splošno korist na omenjenem zemljišču (Huebgrundt) in vrtu po škofovi želji dvigniti in zgraditi (Zuerhöben, vnd Zuerpauen) lazaret pod pogojem, da izpolnjuje magistrat vse dolžnosti, naštete v škofijskem urbarju, plačuje deželne naklade, desetino in 20. vinar ter postavi namesto dolžne tlake vsako leto 500 strešne, zidne in obočne opeke v škofijsko pristavo, kar utegne kateri škofov naslednik izpremeniti v denarno dajatev. Tako prvopis škofovega dovoljenja, hranjen v kapiteljskem arhivu f. 79.

Da se kupi škofiji podložni Dienerjev vrt pri Sv. Petru za zgradbo lazareta (wegen Aufbauung eines Lazarets) in da se zato napravi pogodba s škofom, je sklenil mestni magistrat že leta 1612. Tudi je naprosil deželne stanove za podporo pri ti tako važni stavbi. (Vrhovec LZ 1886, 142 po sodnem zapisniku 1612 v m. a.)

č) Magistrat je zavrnil leta 1616. škofa Hrena prošnjo, da bi mu mesto odstopilo za razširjenje pokopališča del nekdanjega Dienerjevega posestva, ker so mestni očetje natančno preudarili, koliko sveta bo treba za lazaret, ki bo namenjen ne samo tistim, ki so okuženi, ampak tudi vsem, ki prihajajo iz drugih okuženih krajev, da prebijejo navadno kontumacijo. Leta 1616. torej še ni stal lazaret (ib.).

d) Leta 1634. je sklenil mestni zbor, da postavi lazaret prihodnjo pomlad. Mestnemu blagajniku (Stadtcamrer) so naročili, naj poprej (anticipamente) pošlje zadnjo peč (iz mestne opekarne) k Sv. Petru (Vrhovec ib. 1634).

To poročilo, zajeto iz mestnega *sodnega zapisnika*, nasprotuje Vrhovčevi trditvi, da je bil lazaret postav-

¹ Dienerjevo posestvo je bilo poprej last *Hasiberjeve* rodbine. Odličen član te rodbine je bil kanonik David Hasiber. Njemu, njegovim bratom in sestri je zapustila po enakih delih kupno posestvo pri Sv. Petru njegova mati. Ker kanoniku ni kazalo obdelovati zemlje in je bil njegov brat Martin nedoleten (vnuogtbar), je David zase, za svojo sestro Katarino, ženo krznarja meščana Volka Nučkica (Nutskitz), za oba pooblaščen, s sodelovanjem c. kr. svetnika Melhijorja Hasiberja, upravitelja pogradske graščine, 20. marca 1562 prodal četrti del omenjenega posestva za 120 gld. škofijskemu upravitelju, orglavcu *Ivanu Dienerju* in njegovim dedičem. Škof Peter pl. Seebach je potrdil prodajo z zavezo, da bodo šteli škofu in njegovim naslednikom vsako leto ob običajnem času 75 kr., za vino 3 kr., puntarine (Pundtgelt) poldrug krajcar, dajati bodo morali davke, delati tlako in vse druge službe, kakor drugi škofijski podložniki (k. a. 79).

ljen leta 1586., leta 1612. pa povečan (MMK 1899, 29 pod črto). Lazaret je bil po mnogih brezuspešnih sklepih sezidan šele leta 1635. Domnevam, da ga je dotlej nadomestovala za silo stara gobavska hiša.

Ko je leta 1599. razsajala *kuga*, je bil lazaret tako napolnjen, da so morali na Rožniku postaviti kočice za okužence (Vrhovec LZ 1886, 145).

Ob kugi so dobivali zavetje v lazaretu ubožci s prvimi znaki boleznimi. Imovitejše so doma zaplankali. Kužni red iz l. 1625. je naročal oskrbnikom cesarskega in meščanskega špitala, naj strogo pazita na umrljivost in kjer je ena ali več oseb okuženih, naj jih takoj osamijo od ljudi in odpeljejo v lazaret (Radic, Civilspit. 13). Na posebnem, nalašč za to pripravljenem vozu, opremljenem s črno zastavico, ki je imela na sredi bel križ, so okužence odvažali v lazaret. Tudi voznik je imel tak križ všit na obleko (MMK 1899, 84). Vsak je bil zaznamovan, kdor je imel kak opravek v lazaretu. Takih zaznamovancev so se ljudje od daleč ogibali.

Težavno in nevarno je bilo *previdovanje* kužnih bolnikov s sv. zakramenti. Junak svoje vrste je bil duhovnik, ki se je upal prestopiti prag lazareta; tvegati je življenje. Šempetrski vikarja sta tičala skoraj noč in dan na sedlu in jezdarila v daljne vasi k bolnikom. Za bližnji lazaret jima je nedostajalo časa. Da bi tu ne umirali okuženci brez duhovne tolažbe, je bilo treba nastaviti posebnega duhovnika. Zato se je obrnil magistrat 1599 do škofa Hrena, a je prejel odklonilni odgovor, češ da je skrb za duše stvar kapitlja, v njegovo področje pa spada pridigarstvo v mestu. Naposled se je posrečilo magistratu, da je našel duhovnika *Tomaža Rostingerja*, ki se ni ustrašil delovanja v lazaretu. Toda njegovi pogoji so bili tolikšni, da jim magistrat sam ni bil kos. Poleg prostega stanovanja je Rostinger zahteval 25 fl. na mesec, kar je bila tedaj velika vsota. Škof Hren je uvaževal težko breme, ki bi si ga mestni magistrat oprtil, ko bi moral sam plačevati duhovnika, pa mu je sporočil, da hoče v ta namen prispevati po 10 fl. na mesec. Kanoniki so obljubili mesečno dajatev 5 fl. in stanovanje duhovniku v svoji hišici pred špitalskimi vrati (ib. 132, 133).

Ob hudi kugi so se v nočnih urah odpirala vrata lazareta; odnašali so mrtve na tihem, brez cerkvenih obredov, k *pokopu*. Kam? Dvomim, da na šempetrsko pokopališče, ki je bilo premajhno. Na ljubljanskem polju med Šmartinsko cesto in Zeleno jamo je utegnulo biti kužno groblje; na to je spominjalo *kužno znamenje*, ki je do sezidanja Kolinske tovarne stalo na jugozapadnem vogalu nekdanje Šantiove njive, 2,5 m visoko, štirioglato, sestavljeno iz masivnih kvadrov, na širokem kamnitnem podstavku; iznad piramidaste strešice je molel patriaršji križ; pod strešico v plitvih dolbinah pa so tičale štiri sličice. Pokojni *Fran Podkrajšek*, ki je opisal »Kužno znamenje ob Zeleni jami« (Carn. 1911, 31—35), gotiško ostalino iz druge polovice 16. stoletja, ineni, da so tu pokopavali mrličje iz šempetrskega lazareta. V tem ga je potrdila najdba človeških kosti, ko so kopali temelj za Kolinsko tovarno. Kužno znamenje je v podobljeno v Grefe-Radicsevi »Stari Kranjski«.

Kadar se je pojavila *kuga*, je bil lazaret bolnica. V brezkužnih časih pa ga je uporabljal magistrat za

ubožnico, pribežališče beguncev, vojaško transportnico, vojaško bolnišnico.

Ob lakoti 1650, ko je bilo pomanjkanje žita, so se bogatini usmilili ubožcev in jim, zbranim v lazaretu, dajali živil. Za nje se je posebno zavzel ljubljanski senator Anže Job Weber.

Ob draginji in lakoti, ko je star cent pšenice veljal 14 gld., so meseca junija, julija in avgusta 1696 prehranjevali v lazaretu vsak dan po 500 siromakov, ki sta jih nadzorovala občinska svetnika Seifrid in Knol (Thaln. Steska IMK 1901, 82).

Spomladi 1715 so pritisnili berači z dežele v mesto. Nastanili so jih v lazaretu in jih oskrbovali. Meseca aprila i. l. je bilo tam baje 500 ubožcev, med njimi 80 bolnikov. Za nje so nabirali darove v pušice pred glavnimi ljubljanskimi cerkvami (ib.). Tega leta je bila v Ljubljani velika umrljivost. O nji poroča Thalnitscher (Steska IMK 1901, 176). Čeprav smo čuli, da je kuga ponehala na štajerskem, se je pa bolezen čutila bolj pri nas. Vsak dan je mrliški zvon pel po desetkrat.

Celo begunci iz Hrvaške so 1682, umaknivši se turškemu navalu, našli zavetja v ljubljanskem lazaretu (ib. 30).

Sčasoma je jela prevladovati uporaba nekdanje kužne bolnice v vojaške namene.

Meseca septembra 1703 je prišlo iz Trsta 400 Hrvatov, ki so se pridružili tovarišem, utaborjenim pri Ljubljani. Bolne vojake so oddali v lazaret (ib. 146). Istega leta je umrlo v njem osem domačih vojakov, leta 1714. pa sedem Neapolcev.

Leta 1742. do 1745. so umirali v lazaretu francoski vojaki ujetniki. Tedaj je sprejemala Ljubljana večkrat *transporte vojaških ujetnikov*. Decembra 1741 je bil v Gradcu grad, kjer je bila prva postaja ujetnikov, tako prenapolnjen, da so se pojavile v njem kužne bolezni. Zato je prišel ukaz, naj odrine 300 mož v Gorico in 150 v Ljubljano. Tu sta bila za stanovanje na razpolago Grad za 150 mož in stari lazaret, ki je že dalje časa služil vojaškim namenom; imel je prostora za 400 mož. V začetku marca 1742 je odšlo v Ljubljano 331 mož, večinoma Francozov. Tu so ostali do konca meseca, ko jih je vojni svet poslal v Linz (MMK 1892, 54).

Za sedemletne vojne so vtaknili v lazaret ujete Pruse, ki so bili večji del lutrovske vere. Pruski ujetniki iz lazareta se omenjajo v šempetrski matici v letih 1760—1763, največ 1761.

POKOPALIŠČA V MARIBORU

DR. VLADIMIR TRAVNER

(Konec.)

Staro magdalensko pokopališče. Prvotno pokopališče je bilo po starem običaju okoli župne cerkve, za kar govori še danes obzidani prostor. Točnejših podatkov nimamo; tudi spomeniki se niso ohranili. Pozneje so pokopavali mrličje zlasti v Limbušu. Okoli 1788 (ko se začne mrtvaške knjige) pa so pridobili na današnjem magdalenskem parku pokopališče, ki je merilo 780 kvadratnih sežnjev. Ker pa je predmestje naglo raslo, ker je bila na Tržaški cesti od 1855 splošna bolnica in ker so razne bolezni — zlasti kolera 1835, 1849 in 1855 — zahtevale precej žrtev, je postalo pokopališče kmalu premajhno. Zato je kupil cerkveni skladni odbor 1862 od Franca Pichlerja sosednje zemljišče v izmeri 1279 kvadratnih sežnjev in zgradil tudi hišico za grobarja. Tretjič so povečali pokopališče 1876, ko je odkupila mestna občina Čeligijevo parcelo v izmeri 700 kvadratnih sežnjev, tako da je merilo 2259 kvadratnih sežnjev ali 8040 m².

Medtem (1879) je sklenil magistrat zgraditi na Pobrežju novo centralno pokopališče. Naslednjega leta (1880) so zatvorili staro magdalensko pokopališče, ki je bilo 1903 eksekrirano. Telesne ostanke in nagrobnike so prenesli največ na novo magdalensko pokopališče na Pobrežju, prostor pa zasuli za en meter. 1906 je nastal na nekdanjem magdalenskem pokopališču javen park, katerega so 1927 povečali.

Sredi prvotnega pokopališča je stala lična kapela z grobnico grofov Brandisov. Zgradil jo je lastnik Betnave in poznejši tirolski guverner Henrik Klemens

Adam grof Brandis 1834, ko mu je umrla mlada žena Adriana roj. grofica Dessenas d'Avernas. Nad vhodom sta bila grba grofov Brandisov (4 levi) in d'Avernasov (hrast). Oltar je krasilo 6 gotskih svetilnikov; nad njimi pa je visela Kuppelwieserjeva slika Madona z Detetom, sv. Klemensom in sv. Adrianom ter z latinskim posvetilom. Kapelo so porušili 1891.

V teku 92 let (1788—1880) je našlo na tem pokopališču svoj večni pokoj okoli 10.000 ljudi, med njimi zadnji prior žičkega samostana Anzelm Pinter (1790) ter slikar Anton Geringer (utonil 1818 v Dravi) in prvi magdalenski dekan Jožef Treplak (1871).

Staro mestno pokopališče v Strossmajerjevi ulici je nastalo, ko so opustili pokopališče pri današnji stolnici (1783) in pri cerkvi sv. Ulrika (1809). Določeno je bilo za mrličje iz mesta in predmestij na levem bregu Drave. Prvotno je obsegalo le južni del, t. j. do zidu med obema sedanjima oddelkoma. Mesto pa se je naglo razvijalo, tako da je bilo pokopališče že okoli 1860 premajhno. Zato je sklenil magistrat zgraditi novo centralno pokopališče v Koroškem predmestju na polju, kjer je stala velika lipa (»Pod lipo«, sedaj južna Turnerjeva ulica). Ta načrt pa se je izjalovil, ker je medtem prešlo zemljišče v druge privatne roke. Zato so razširili staro pokopališče proti severu in je novi oddelek blagoslovil 1868 škof Stepischnegg. Pa tudi povečano pokopališče kmalu ni več ustrezalo potrebam. Število prebivalstva — in s tem mrličev — je vedno bolj naraščalo; obenem je oviralo pokopališče razvoj mesta proti zapadu. Zato

Nagrobnik drja. Turnerja

Nagrobnik A. Kelnariča

je pridobila mestna občina za novo pokopališče 1888 več njiv v izmeri 10 oralov 223 kvadratnih sežnjev ob Koroški cesti blizu Monte bella. O tem načrtu se je večkrat, zlasti 1891, razpravljalo na občinskih sejah, a brez uspeha. Medtem je pokazal Gradec z novim centralnim pokopališčem slabe izkušnje, in je tudi Maribor opustil namero centralnega pokopališča na Koroški cesti, obenem pa uporabljal pokopališče v Strossmajerjevi ulici do 1914, izjemoma, zlasti v grobnicah, pa do 1925.

Pokopališče je last stolne in mestne župnije ter meri v sedanjem obsegu 25.018 m². Sredi starega dela nasproti vhodu je zgradil 1827 dekan Matija Lešnik z legatom Elizabete Ledinek in prostovoljnimi prispevki kapelo Žalostne Matere Božje. Ima nizek stolp z dvema zvonoma, v notranjosti pa priprost oltar z velikim križem. Kakor pričajo novejša mramornata plošča s slovenskim napisom nad vhodom in latinska nagrobnika na obeh straneh oltarja, počiva v kapeli dr. Jakob Maksimilijan Stepischnegg (1889). Na zunanjih straneh so vzdani številni nagrobniki iz 1830 do 1840. V zadnjem času se daruje v kapeli poleti vsako sredo maša. Blizu kapele stoji velik križ z Marijo in latinskimi stih. Na jugovzhodni strani starega dela je pritlična grobarjeva hiša; pri vzhodnem zidu novega pokopališča, poleg drevoreda, pa mrtvašnica s tremi oddelki, ki se uporabljajo izjemoma še danes.

V grobnicah in grobovih starega in novega dela pokopališča počivajo mnoge odlične osebe posvetnega in duhovnega stanu, kakor župan J. Altmann (1817); okrožni dekan Matija Lešnik (1830); Ivan grof Schärffenberg (1847) skupno s svojo ženo Antonijo roj. grofico Attems (1889); nestor mariborskih zgodovinarjev Rudolf Gustav Puff (1865); dekan Jos. Kostanjevec (1866); župan Andrej Tappeiner (1868); prvi slovenski novinar in urednik Anton Tomšič (1871); župan Jos. Bancalari (1871); geolog Franc Keil (1876); pesnik Hilarius (Ferdinand baron Rast 1889); prelat in politik Franc Kosar (1894); zgodovinar lavantinske škofije Ignac Orožen (1900, v skupnem grobu članov stolnega kapitelja); rodoljub Ferdinand Dominkuš (1901); slikar (protestant) Edvard Lind (1904); župan Aleksander Nagy (1909); šolnik Janez Koprivnik (1912); zdravnik in politik Artur Mally (1919); odvetnik in starosta Sokola Vladimir

Servec (1923) in mnogi predstavniki mariborskega meščanstva v polpretekli dobi.

1868 so določili poseben oddelek za protestante, ki obsega nekaj vrst med glavnim vhodom in mrtvašnico. Mejo med katoliškim in protestantskim delom tvori skupni grob zakoncev Renner, kjer mož leži na protestantskem, žena pa na katoliškem delu. — Napisi so večinoma nemški, tudi na slovenskih grobovih; slovenski se pojavijo šele po 1870. Večkrat beremo — zlasti na grobovih duhovnikov — latinske napise. Mnogi, posebno starejši nagrobniki imajo zanimiva posvetila v vezani besedi, n. pr. Matija Lešnik. Zgodovinsko zanimiv je zlasti skupni (železni) spomenik inž. Aleksandra Podiwitterja, Ivana Helmerja, Aldresa in Dreisibnerja, ki so se smrtno ponesrečili ob priliki prve eksplozije železniške lokomotive na Slovenskem dne 31. avgusta 1849.

Na pokopališču počiva nad 20.000 oseb. Ohranjenih je 197 grobnic in prilično 3000 grobov, kjer je pokopanih mestoma 10 in več pokojnih. Nekatere grobnice so že razpadle. Mnogi grobovi so popolnoma izginili, drugi pa kažejo sliko propada; kjer pa žive še svojci umrlih, so oskrbovani dobro.

Novo mestno (centralno) pokopališče na Pobrežju. 1879 je kupila mestna občina na Pobrežju ob južni Pobreški cesti (poleg Gozdne ulice) več njiv in zemljišča tako zvane Poudrettove tovarne v skupni izmeri 23.560 m² ter jih določila namesto magdalenskega pokopališča za novo mestno pokopališče za Magdalensko mesto in bližnjo okolico.¹ Obenem je zgradila na južnovzhodnem delu hišico za grobarja in poleg nje mrtvašnico, kjer imajo sedaj prostore za obdukcije.

Mrliče so začeli pokopavati na novem pokopališču 1. avgusta 1879. Ker pa pokopališče ni imelo lastnega oddelka za nekatoške, ga cerkev ni blagoslovila. Medtem (1888) je pripravil župnijski urad pri Sv. Magdalen na nasprotni strani Pobreške ceste lastno pokopališče. Odslej so pokopavali na mestnem pokopališču le trupla revežev, ki so umrli v splošni bolnici in od 1889 kaznjencev moške kaznilnice. 1891 je zgradila mestna občina poleg glavnega vhoda hišo za pokopališkega paznika in mrtvašnico s 3 oddelki.

Nova doba v zgodovini mestnega pokopališča na Pobrežju začne 1910, ko se je izkazalo, da staro pokopališče v Strossmajerjevi ulici ne ustreza potrebam. Zato so ga zaprli in začeli meščane redno pokopavati na Pobrežju zlasti po 1914, ko je bilo novo pokopališče blagoslovljeno.² 1915 so zgradili na levi strani glavnega vhoda poslopje za pisarno, katero so pozneje izpremenili v mrtvašnico II. razreda. Že 1917 je nameravala mestna občina pokopališče razširiti. To se je zgodilo 1920 in pozneje, ko je kupila na južni strani več parcel, tako da meri pokopališče sedaj okoli 10 oralov. 1926 so dovršili po načrtih stavbenika Kiffmana kapelo s prizidanim stolpom (brez zvonov) in ličnim oltarjem. Ker pa kapela ni posvečena, služi sedaj kot mrtvašnica za gala pogrebe.

¹ 1881 je prodala mestna občina posestniku Ivanu Reibenschuhu od kupljenih zemljišč več parcel, med njimi pomotoma tudi imenovane. Lastninska pravica pri teh parcelah (vl. št. 178 k. o. Pobrežje) se je vknjižila v prid mestne občine na podlagi posadnega pisma 1885.

² Vpisi pokopališkega paznika se začno s 4. decembrom 1914.

Na novem pokopališču spi nevzdravno spanje okoli 10.000 ljudi. Zlasti je naraslo število grobov med svetovno vojno, ko so pokopali tu nad 1000 vojakov in vojnih ujetnikov¹ in ko je imela smrt tudi med civilnim prebivalstvom obilno žetev. Danes se pomnoži število na mestnem pokopališču na Pobrežju pokopanih vsako leto povprečno za 300. Pokopališče je določeno predvsem za umrle iz mestnih okrajev na levem bregu Drave, neglede na njihovo veroizpoved. Ogromno večino tvorijo katoliki. Protestanti imajo svoj lasten oddelek B, kjer pa je le par vrst grobov. Pokojniki drugih konfesij leže med katoliki. Počivajo pa poleg teh tudi pravoslavni, starokatoliki, okoli 10 mohamedancev in 2 žida in par brez konfesije. Štirje mrličji so bili vpepeljeni v graškem krematoriju. Grobnic je doslej 208. Razvrščene so deloma ob obzidju, deloma okoli kapele. Število grobov ni mogoče ugotoviti, ker so mnogi že povsem izravnani in pre-rasli. Umetniško pomembnejše grobnice oziroma grobove imajo Pavel Turner (1924; mramornat doprsnik pokojnika, delo Fr. Bernekerja); rodbina Konnan (1924; plakajoča žena, bron); Fr. Jauk (1928; bronast ženski kip); rodbina Podliesnigg (1928; plakajoča žena, bron); Miro Ribarić (1930; kapelica z bronastim reliefom Krista); Hugo Stark (1932; ženski kip, mramor); rodbina Bregar (1933; Krist plaka na križu, kip v naravni velikosti); Franc Dernuschek (1933; bronast doprsnik); rodbina Kogej (Krist, bron); nadalje rodbine Leyrer, Jančer, Hausmanninger, Mayer, Ullaga, Barle, Ingolič, Pircher, Swaty, Pirchan, Scherbaum, Staudinger, Menis itd. Pomembni možje, ki so našli na pobreškem pokopališču večni počitek, so n. pr. komponist Rudolf Wagner (1913), politik in profesor Karl Verstovšek (1923), meceni Pavel Turner (1924), voditelj mariborskih Slovencev Franjo Rosina (1924), šolnik Janko Košan (1927), profesorja Franc Voglar (1925), Matija Pirc (1927), rodoljub Radoslav Pipuš (1928), minister Franc Jankovič (1934) in osvoboditelj Maribora ter pesnik Rudolf Maister-Vojanov (1934).

Novo magdalensko (cerkveno) pokopališče na Pobrežju. 1888 je kupila župnija sv. Magdalene zemljišče vl. št. 77 k. o. Pobrežje v izmeri 8776 m² ter ga določila za zadnji dom vernikov v Magdalenskem mestu, Pobrežju in na Teznem. Istega leta je napravila leseno ograjo, zasadila živo mejo, postavila križ, zgradila mrtvašnico, blagoslovila prostor. 1891 je zgradil stavbenik Ferk kapelo z materialom porušene grobnice grofov Brandis na starem magdalenskem pokopališču. Od tam so prenesli tudi oba grba lavantinska škofa Anton Martin Slomšek (1862) in (sedaj nad vhodom pod letnico 1891) že omenjeno Kuppelwieserjevo sliko, ki visi nad oltarjem, katerega je daroval grof Anton Brandis. Kapela je 11 m dolga, 6 m široka in 7 m visoka. Zvonik meri 22 m. Kapelo in zvonove je blagoslovil istega leta škof Napotnik. 1893 so pokopališče povečali, ko je župnija sv. Magdalene kupila parcelo 520/2 v izmeri 3762 m², ki je bila blagoslovljena 1901. 1907 so pokopališče znova razširili; takrat je kupil častni kanonik in župnik pri sv. Magdaleni Simon Gaberc iz lastnih sredstev njivo

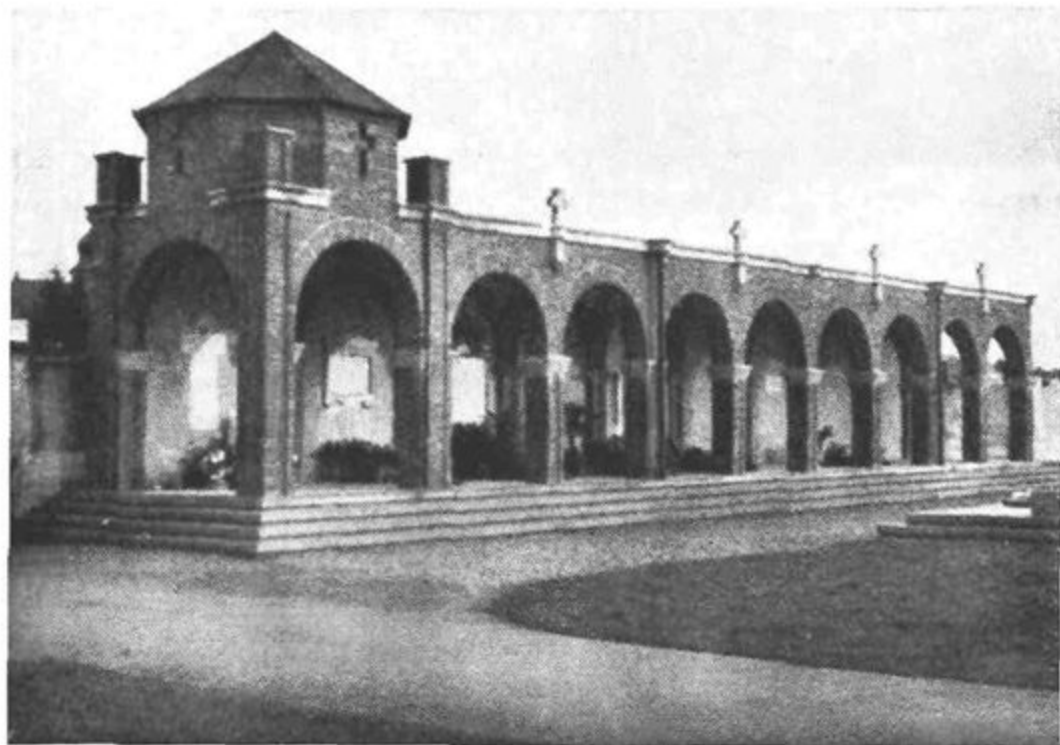
¹ 1933 so izkopali telesne ostanke 119 italijanskih vojnih ujetnikov ter jih prenesli v domovino.

(parc. 520/1 v izmeri 13.700 m², tako da meri sedaj celo pokopališče 26.238 m². Na pokopališču je pokopanih okoli 10.000 mrličev, na leto pa se pokoplje okoli 356 mrličev. Grobnic je okoli 80. Pokopališče ima izrazito verski katoliški značaj, v ostalem pa sliči mestnemu pokopališču. Umetniško pomembnejše so grobnice oziroma grobovi šolskih sester (bronast relief Madone z Detetom), usmiljenih sester sv. Vincenca P., rodbin Kejžar (kip Madone), Sirak-Krisper, Gajšek, Rozman, Antona Medveda (portret pokojnika; pod njim sejalec na njivi); delavca-mučenika Avgusta Kelnariča itd. Znamenitejši pokojniki, ki uživajo na tem pokopališču večni mir, so med drugimi dekan Tomaž Rožanc (1902), častni kanonik in dekan Simon Gaberc (1916), umetnostni zgodovinar Avguštin Stegenšek (1926), pisec nabožnih in zgodovinskih del Anton Medved (1925), pisatelj Josip Kostanjevec (1933) in škof dr. Andrej Karlin (1933).

Pokopališče stolne in mestne cerkve sv. Janeza Krstnika. 1910 je dosegla pokopališka kriza v Mariboru svoj višek. Staro mestno pokopališče je bilo prenapolnjeno in bi se moralo prej ali slej opustiti, novo na Teznem pa ni bilo blagoslovljeno, tako da ga verniki niso marali. Magdalensko pokopališče na Pobrežju pa je sprejemalo le mrličje iz predmestja, Pobrežja in Teznega. Zato je kupila stolna in mestna župnija 1911 na koncu Teznega ob cesti proti Ptujju lepo in veliko zemljišče vl. št. 160/parc. 651) k. o. Spodnje Radvanje II. del, kjer bi pokopavala vernike mestne in frančiškanske župnije. Še istega leta so postavili velik križ, zgradili ob cesti več grobnic in nato pokopališče blagoslovili. Do 1914 so pokopali tu 85 mrličev. Pokopališče pa je bilo preveč oddaljeno in ni bilo radi pomanjkanja denarja ograjeno. Vrh tega so nastali spori s prejšnjo lastnico Ano Gojčič tako, da se je vknjižila pri omenjenem zemljišču lastninska pravica v prid cerkve šele 1922 na podlagi sodne poravnave. Vse te okolnosti so povzročile, da so pokopališče že 1914 opustili. Nekaj mrličev so prenesli na novo mestno pokopališče, večina pa je ostala na starem prostoru. Danes nudi to pokopališče — če ga smemo tako imenovati — skrajno žalostno sliko: grobnice so razpadle, grobovi preraščeni in komaj vidni, napisi na par še ohranjenih nagrobnikih so skoraj nečitljivi, na posvečenem mestu se pase živina in nihče več ne misli na pokojne, ki so našli tu svoj zadnji dom.

Kapela z grobom A. M. Slomška

Južne arkade na frančiškanskem pokopališču

Evangeljsko pokopališče na Teznem. 1912 je kupila evangeljska župnijska občina v Mariboru zemljišče vl. št. 127 (parc. 662) k. o. Spod. Radvanje II. del, ležeče na Teznem ob desni strani ceste Maribor—Ptuj nasproti pokopališča stolne in mestne cerkve. Del zemljišča je evangeljska župnija kmalu nato prodala, ostanek (parc. 662/1) v izmeri 9209 m² pa je določila kot zadnji dom svojih vernikov. Začetkom 1914 je dala oblast dovoljenje, da se pokopališče otvori. Še istega leta ga je blagoslovil župnik L. Mahnert. Čveterokotni prostor obdaja okoli 1,5 m visoka živa meja z vhodom s ceste. Na božji njivi rasejo številne mlade smreke, med katerimi se vijejo pota. Na južni strani, nasproti vhoda, stoji križ. Grobovi ležijo na raznih krajih, deloma tudi pod drevjem. Napisu so nemški. Tu počiva 44 meščanov evangeljske veroizpovedi, med njimi člani rodbin Böcher, pl. Sutter, Witlaczil i. dr. Pokopališče napravi ugoden vtis; obiskovalcu se zdi, kakor da bi bil v samotnem parku.

Frančiškansko pokopališče na Pobrežju je najmlajše mariborsko pokopališče. 1927 je kupila frančiškanska župnija na zapadu od mestnega pokopališča šest parcel (793, 794, 795, 796 in 797/2 vl. št. 508 k. o. Pobrežje) v skupni izmeri 22.620 m². Tu je priredila pokopališče za svoje umrle župljane. Poleg

vhoda z mestnega pokopališča stoje na obeh straneh arkade iz opeke s skupno 18 oboki, pod katerimi so nameščene grobnice. V sredini pokopališča je križ. Božjo njivo je posvetil 1929 škof A. Karlin. Prve mrličice so na njej pokopavali dne 4. decembra 1929. Doslej (1. novembra 1935) je našlo na frančiškanskem pokopališču večni počitek 600 oseb. Lepe grobnice oziroma grobove imajo oo. frančiškani, dekliška Marijina družba, rodbine Weiler, Pfrimer, Lavrič, Koprivšek-Klemenčič, Verdnik i. dr.

Mnogo prebivalcev mariborskega mesta je našlo svoj večni počitek na okoliških podeželskih pokopališčih n. pr. v Kamnici (tu je pokopanih več šolskih sester), Selnici ob Dravi (n. pr. modroslovec in politik Jernej vitez Carneri † 1909), Studencih, Radvanju, pri Sv. Petru itd.; posamezni počivajo tudi v drugih krajih kakor v Ljubljani, Gradcu, Ptuj in drugod.

Prvotno so skrbeli za pogrebe svojci umrlih, razne pogrebne bratovščine in cehi. 1867 je ustanovil v Mariboru mizar Karl Wolf koncesionirani pogrebni zavod, katerega je prevzel pozneje njegov istoimeni sin. Podjetje je imelo lastno mrtvašnico na današnji Aleksandrovi cesti, odkoder so se vršili mrtvaški sprevodi. Dne 1. januarja 1910 je prevzel vse pogrebne posle mestni pogrebni zavod, ki ima danes svoje poslovne prostore v Cvetlični ulici št. 14. Pogrebi pa se vrše sedaj navadno iz mrtvašnic pokopališč oziroma bolnic.

Viri: Baš: Zgodnjehallstattske najdbe na Pohorju in v Mariboru. ČZN XXVIII, 37—40; — isti: Arheološka raziskavanja Muzejskega društva v Mariboru 1933. ČZN XXIX, 54—56; — Majcen: Kratka zgodovina Maribora, 1926; — Mally: Gassen- Straßen- und Plätzebuch der Stadt Marburg a. D. (1906); — Orožen: Das Bistum und Diözese Lavant. (1875); — Pajek: Aus dem Garten der Lavanter Diözese. (1899); — Puff: Marburg in Steiermark I in II (1847); — Travner: Geschichte des Protestantismus in Maribor. Mariborer Zeitung 1928; — Pokopališče pri cerkvah lavantinske škofije (1916); — Zemljiška knjiga sreskega sodišča v Mariboru; — Mnogo podatkov so mi dali gg.: gvardijan franč. samostana o. Valerijan Landergot, evang. župnik Ivan Baron, ravnatelj mestnega pogrebnega zavoda St. Jug in nadzornik mestnega pokopališča Ferdo Štepihar.

PREBIVALSTVO MESTA LJUBLJANE V SREDNEM VEKU PO SVOJIH IMENIH IN PRIIMKIH

JOSIP MAČEK

(Konec)

Liennhart Werder je prejel v fevd »ain Zehennt ze Veycz und in der Awn zu Rosenpach« 1453.³²⁰

Lobez iudex Laibacensis 1284.³²¹

Lubetze porgarius civis Laybacensis (Lubtz purger tze Laibach) 1295.³²² 1301.³²³

Ludwicus, capellanus patriarche plebanus Laibacensis (L. in Leibach plebanus, magister L. plebanus in Laybach, L. archidiaconus Carniole, Ludweig pharrer zu

Laybach, dominus L. plebanus de Leybaco); omenja se v letih: 1248,³²⁴ 1250,³²⁵ 1251,³²⁶ 1252,³²⁷ 1258,³²⁸ 1259,³²⁹ 1260,³³⁰ 1261,³³¹ 1262.³³²

Luka, duhovnik beneficiarij v Ljubljani 1482.³³³

M. sancti Petri plebanus 1235.³³⁴

Machor Techannt zu Laybach je prejel v fevd »die nider Padstuben in der Stat daselbst bey dem Closter vunder sannd Niclas« 1453.³³⁵

- Magdalenn Niclassenn, des Mathenn Tochter, burger zw Laibach, je bila poročena s Hannsom Tuchel burger zu Rattenmarcht 1487.³³⁶
- Mainhart Ozzek, ljubljanski meščan 1307.³³⁷
- Mainricus, frater commendator de domo theutonicorum in Laybaco 1300.³³⁸
- Marchwardus de Laibach: omenja se v letih 1156,³³⁹ 1144—1161,³⁴⁰ 1148—1161,³⁴¹ 1161,³⁴² 1167,³⁴³ 1181.³⁴⁴
- Marchwart purger von Leybach 1297.³⁴⁵
- Maren der Pinter, purger ze Laybach, žena Kati 1365.³⁴⁶
- Margrett, hči Hannsa Maller-ja, meščana ljubljanskega 1453.³⁴⁷
- Margret von Laibach, hišna posestnica 1308.³⁴⁸
- Margrett, žena rajnega Niclase Mata, meščana ljubljanskega, je prejela v fevd »ain drittail eines Zehentes im dorf zu Geyss gelegen mit allerhay Zuegehörung« 1453.³⁴⁹
- Marin Gollorey, statrichter du czeiten zw Laibach 1487;³⁵⁰ l. 1490³⁵¹ se omenja samo kot meščan.
- Marin Prässitzschek, burger ze Laybach, žena Kathrey 1456.³⁵²
- Marin Smid, burger zu Laybach, hišni posestnik 1453.³⁵³
- Martinus, guardianus FF. minorum Laybacens 1268.³⁵⁴
- Martin Smid, zechmaister sannd Johans Bruderschaft zu Laibach 1482.³⁵⁵
- Martscho Chudemissel, purger zu Laibach 1412.³⁵⁶
- Marquardus sacerdos de Laibaco 1258,³⁵⁷ 1259,³⁵⁸ 1262.³⁵⁹
- Matej, frančiškanski brat v Ljubljani — diakon 1498.³⁶⁰
- Mathes Chudamisel, bürger zu Laibach 1428.³⁶¹
- Mathes Scherer, sin Jörga Schererja, ljubljanskega meščana; imel je sina Waltesarja, ki je bil duhovnik v Ljubljani 1431,³⁶² 1449.³⁶³
- Mathes Sneyder, purger ze Laibach 1419.³⁶⁴
- Matheus Mawter, purger ze Laibach 1432,³⁶⁵ 1433.³⁶⁶
- Matheus der Ruppa, hišni posestnik v »Purchstalu« v Ljubljani 1464.³⁶⁷
- Mathia Maur, kursner und purger in Altem Marchtl zu Laibach 1490.³⁶⁸
- Mathia Tschernowrch, statrichter zu Laibach 1456,³⁶⁹ 1480;³⁷⁰ l. 1466³⁷¹ zechmaister in Laibach; l. 1487,³⁷² 1490³⁷³ purger zu Laibach.
- Matija, avguštinski brat v Ljubljani — diakon 1498.³⁷⁴
- Matko Widez, burger zu Laybach, je prejel v fevd »etlich Agkher vor der Stat zu Laybach gelegen« 1453.³⁷⁵
- Mauricius, frater der Deutschordenskommendator zu Laibach 1301.³⁷⁶
- Melchior Posch, burger zu Laybach, žena Uršula je prejela v fevd »die nider Padstuben in der Stat bei dem Closter vunder sannd Niclas ze Laybach« 1453.³⁷⁷
- Merchel purger zu Laibach 1301,³⁷⁸ 1305,³⁷⁹ 1308.³⁸⁰
- Merchlinus civis de Laybaco 1325.³⁸¹
- Mertel Makowitz, purger ze Laybach — žena Margret 1414.³⁸²
- Mert der Politscher, burger zu Laibach, — žena Ursula 1464,³⁸³ 1465,³⁸⁴ 1466.³⁸⁵
- Merth Kursner, burger und zechmaister der kursner Bruderschaft zw Laibach 1494.³⁸⁶
- Merth Lustaller, hišni posestnik v Ljubljani 1453.³⁸⁷
- Merth Schmidt, hišni posestnik v Ljubljani 1453.³⁸⁸
- Merthlein von Hagenpuch zu den zeiten Verweser in Laibach 1369.³⁸⁹
- Mertin Klandenighk der peck za Laybach, hišni posestnik 1453.³⁹⁰
- Mich der Khursner in Laibach, hišni posestnik 1453.³⁹¹
- Michael Nackl, stolni kanonik ljubljanski 1487.³⁹²
- Michel burger zu Laybach 1492.³⁹³
- Michel Lichtenberger, bürger zu Laibach 1429.³⁹⁴
- Michel Schneider, burger zu Laibach — Dorothea žena, sta prejela v fevd »ain halbe Hofstat gelegen bey sannd Johans ze Laybach vor der Pruckh« 1453.³⁹⁵
- Michael Iški (de Igg), magister umetnosti in kanonik v Ljubljani 1498.³⁹⁶
- Mihael iz Ljubljane, frančiškanski brat-diakon 1498.³⁹⁷
- Mihael iz Ljubljane, kaplan 1495.³⁹⁸
- Mihael Ostrgek iz Ljubljane, mašnik 1498.³⁹⁹
- Mihael s priimkom Planchel, kaplan pri sv. Janezu v Ljubljani 1386.⁴⁰⁰
- Mihael Sawr, zornik cerkve sv. Petra v Ljubljani 1444.⁴⁰¹
- Michs Sulczman, hišni posestnik »ze Laybach« 1460.⁴⁰²
- Mitsch der Smid ze Laybach, hišni posestnik 1453.⁴⁰³
- Nicklein Summerecker (Summerekker, Sumrecker); omenja se v letih: 1358,⁴⁰⁴ 1363,⁴⁰⁵ 1364,⁴⁰⁶ 1397,⁴⁰⁷ 1398,⁴⁰⁸ 1399.⁴⁰⁹
- Niclas Marauscher, hišni posestnik v Ljubljani, žena Nessa 1453.⁴¹⁰
- Niclas Matt, burger zu Laibach 1432,⁴¹¹ 1448.⁴¹²
- Niclas Paradis 1461.⁴¹³
- Niclaus dictus Porger, civis Laybacensis; omenja se v letih: 1275,⁴¹⁴ 1280,⁴¹⁵ 1291,⁴¹⁶ 1297,⁴¹⁷ 1312,⁴¹⁸ 1323.⁴¹⁹
- Niclaw purger ze Laibach 1308.⁴²⁰
- Niclaws pey dem Tor, purger zu Laybach 1354.⁴²¹
- Nicolaus burger von Laibach 1320;⁴²² N. burggraf von Laibach 1323.⁴²³
- Nicolaus, svak Hofmanna posestnika v Ljubljani 1275.⁴²⁴
- Nicolaus lantscriba Carniole 1317,⁴²⁵ 1319.⁴²⁶
- Nicolaus scolasticus 1262,⁴²⁷ 1300.⁴²⁸
- Nicolaus scriptor civitatis Labacensis 1408.⁴²⁹
- Nikolaj Gretek, hišni posestnik in ljubljanski meščan.⁴³⁰
- Niklein Haffner, bürger zu Laibach 1402.⁴³¹
- Nikolaj iz Ljubljane (de Laybaco), klerik 1292.⁴³²
- Nikolaj von Laybach, njegova žena Gisela 1358.⁴³³
- Nikolaj Mlakar (Mlaker), žena Katarina 1386,⁴³⁴ 1397.⁴³⁵
- Nikolaj Poden, kanonik ljubljanski 1498,⁴³⁶ 1499;⁴³⁷ leta 1500 dekan.⁴³⁸
- Nycolaus, iudex civis civitatis Laybacensis 1317.⁴³⁹
- Nycolaus von Sayn, purchgraf ze Leibach 1313.⁴⁴¹
- Nixe Mattus, gozdar v Ljubljani, žena Margareth 1431.⁴⁴¹
- O(v)dolricus de Laibach, brat vojvode Hermana Koroškega 1144.⁴⁴²
- Ortlinus de Leibach 1261.⁴⁴³
- Ortolf ljubljanski meščan 1277.⁴⁴⁴
- Ortwinus, frater commendator domus theutonicorum in Laybaco 1284.⁴⁴⁵
- Ossel purger ze Laibach 1308.⁴⁴⁶
- Ostermann Fleischhakker, burger ze Laybach 1360.⁴⁴⁷
- Ostermann von Laibach 1358.⁴⁴⁸
- Ostermann der Posch, bürger zu Laibach 1448,⁴⁴⁹ 1450,⁴⁵⁰ 1453.⁴⁵¹
- Oswald Smid pej sannd Hanns, žena Ursula sta prejela v fevd »ein halbe Hofstat und Gartten« 1453.⁴⁵²
- Otakar iz Ljubljane dobi ljubljansko faro 1341.⁴⁵³
- Otto, praeceptor domus theutonicorum de Laybaco (O. commendator domus hospitalis Laybacensis ordinis s. Marie theutonicorum comiteur datz Laybach) 1319,⁴⁵⁴ 1320,⁴⁵⁵ 1325,⁴⁵⁶ 1334.⁴⁵⁷
- Otto civis de Leobaco 1265.⁴⁵⁸
- Pangraecz Messrer (Pangretz Messerer), richter ze Laybach 1414,⁴⁵⁹ 1435,⁴⁶⁰ l. 1423⁴⁶¹ in 1433⁴⁶² pa se omenja kot burger ze Laibach.
- Paulus, caplan zu Spital in Laibach 1465,⁴⁶³ 1466.⁴⁶⁴

- Paul Glogowitzer, richter in Laibach 1424.⁴⁶⁵
- Paul Haymann von Lakck, statrichter in Laibach 1421,⁴⁶⁶ 1426,⁴⁶⁷ 1427⁴⁶⁸ (vendar se kaže, da sedaj ni bil več sodnik, ampak samo meščan).
- Paul Heyna, burger zu Laibach 1427,⁴⁶⁹ 1446.⁴⁷⁰
- Paul Naglschmid, burger zu Laybach, je prejel v fevd »ain Haus vund Hofstat gelegen bei sannd Johans zu Laybach bei der nider Prugken 1453.⁴⁷¹
- Paulus Reter de Laibaco, cappellanus ad sanctum Jacobum in antiquo foro 1430,⁴⁷² 1446.⁴⁷³
- Paul Weikh, burger zu Laibach, svak Hannsa Glanhoferja 1497.⁴⁷⁴
- Pavel, posestnik v »Purchstalu« v Ljubljani 1397.⁴⁷⁵
- Pavel Gurnich, prvi voditelj šol v Križankah (ad cruciferos) 1444.⁴⁷⁶
- Pavel Lustaler, bürger zu Laibach 1427,⁴⁷⁷ 1428,⁴⁷⁸ 1431.⁴⁷⁹
- Pavel Schmaltz, misijonar ljubljanske cerkve 1500.⁴⁸⁰
- Percho (burger zu Laibach) 1340.⁴⁸¹
- Pere burger und fleischhacker in Laibach, žena Marsa 1340.⁴⁸²
- Perhtoldus de Laibach, ministerial vojvode Hermana Koroškega, brat Arnolda de Laibach 1162.⁴⁸³
- Perken von Laibach 1351,⁴⁸⁴ 1352,⁴⁸⁵ 1353.⁴⁸⁶
- Perra officialis 1261.⁴⁸⁷
- Peter Essel bürger zu Laibach 1428.⁴⁸⁸
- Peter, kaplan Matere božje v »purchstalski« cerkvi zunaj obzidja 1401.⁴⁸⁹
- Peter Knauer, thumbrost der kayserlichen Stift zw Laybach und tehant (canonicus Lahbacensis); omenja se v letih: 1479,⁴⁹⁰ 1481,⁴⁹¹ 1485,⁴⁹² 1492,⁴⁹³ 1495.⁴⁹⁴
- Peter Kursner, burger und zechmaister der kursner Bruderschaft zu Laibach 1494.⁴⁹⁵
- Peter der Orlinga, burger ze Laybach 1453.⁴⁹⁶
- Peter Orlona, bürger zu Laibach 1427.⁴⁹⁷
- Peter plebanus de Laibach 1163.⁴⁹⁸
- Peter der Poldsund die zeit ratsgeschran 1466.⁴⁹⁹
- Peter Polz je dobil ljubljansko župnijo za 8 let v najem 1452.⁵⁰⁰
- Peter schulmaister und purger ze Laybach 1363.⁵⁰¹
- Peter Slane kursner, burger und zechmaister der kursner Bruderschaft zu Laibach 1494.⁵⁰²
- Petrus aurifaber, iudex civitatis Laibaci 1446.⁵⁰³
- Philipp der Snitzer 1297,⁵⁰⁴ 1307.⁵⁰⁵
- Pilgrein von Grades duzeit Landesverweser in Laibach 1351.⁵⁰⁶
- Pleslinus civis civitatis Laybacensis 1317.⁵⁰⁷
- Poder, hišni posestnik v Ljubljani 1453.⁵⁰⁸
- Primus der Chot, hišni posestnik na »Newenmarchtel« v Ljubljani 1464.⁵⁰⁹
- Primus Cramer, burger zu Laybach, hišni posestnik 1453,⁵¹⁰ 1466.⁵¹¹
- Primus Gubernitsch, hišni posestnik v Ljubljani 1466.⁵¹²
- Primus Koch burger zu Laibach, hišni posestnik »in Newenmarchtel« 1467.⁵¹³
- Primus Krainer, burger zu Laibach, žena Elsbeth 1431.⁵¹⁴
- Primus der Sneyder 1365.⁵¹⁵
- Primo Stubernigh, burger zu Laybach 1453.⁵¹⁶
- Primus Watmauner, purger von Laybach 1369,⁵¹⁷ 1372,⁵¹⁸ 1376.⁵¹⁹
- Primus Witschek bürger in Laibach, hišni posestnik 1435.⁵²⁰
- Püdlenger fleischhacker in Laibach 1353.⁵²¹
- Putzlinus de Leibach 1261.⁵²²
- Pvppan der Smid, hišni posestnik »in Altenmarckcht ze Laibach« 1457.⁵²³
- Raemig, sin Rudlina de Pirbaum 1268.⁵²⁴
- Rechwein der Iger, richter ze Laybach 1376.⁵²⁵
- Reinvicus de Laibach 1230—1232.⁵²⁶
- Reinwigus, sin Rudgera de Laibach 1267.⁵²⁷
- Rudgerus de Laibach 1250,⁵²⁸ 1261,⁵²⁹ 1267.⁵³⁰
- Rudlinus de Leibaco (dominus R. de Laybach, Ruothili-nus de Laibach, Rodelinus de Leobaco, R. castellanus castri Laybacensis); omenja se v letih: 1239,⁵³¹ 1258,⁵³² 1261,⁵³³ 1265,⁵³⁴ 1267,⁵³⁵ 1268.⁵³⁶
- Rudlinus de Pirbaumein (Pyrpoeum, Pirboum); omenja se v letih: 1251,⁵³⁷ 1265,⁵³⁸ 1267,⁵³⁹ 1268,⁵⁴⁰ 1269.⁵⁴¹
- Rudolf burger von Leybach (R. civis Laybacensis) 1297,⁵⁴² 1300.⁵⁴³
- Rudolfus de Laibach, ministerial krške cerkve 1154,⁵⁴⁴ 1164.⁵⁴⁵
- Rudolf der Schüster, purger ze Laybach 1344.⁵⁴⁶
- Rutlibus scriptor de Laybaco 1291,⁵⁴⁷ 1302,⁵⁴⁸ 1305.⁵⁴⁹
- Sebastijan, ljubljanski frančiškanski brat, mašnik 1497.⁵⁵⁰
- Seyfrid von sand Peter (S. von sand Peter cze den czeiten vicztum in Chrain (ze Laibach) 1351,⁵⁵¹ 1358,⁵⁵² 1359.⁵⁵³
- Sigmund Räumung, cumtewer des teutzen Haus ze Leibach 1416.⁵⁵⁴
- Sigmund de Lamberg, episcopus Laibacensis 1479.⁵⁵⁵
- Simon Schmaltzick, ljubljanski klerik in javni cesarski beležnik 1500.⁵⁵⁶
- Smidt burger zu Laybach 1453.⁵⁵⁷
- Smoyel der Jud, sin Efferleina, Eysach njegov brat 1399.⁵⁵⁸
- Stefan Schawz, schrannsschreiber zw Laibach 1494.⁵⁵⁹
- Stefanus scriptor zu den czeiten 1403.⁵⁶⁰
- Steffan Brazic, statrichter in Laibach 1481.⁵⁶¹
- Steffan Graczer, statrichter zu Laibach (Spitalmaister zw Laibach) 1480,⁵⁶² 1494.⁵⁶³
- Suppanitsch burger zu Laibach, hišni posestnik 1453.⁵⁶⁴
- Symon von Ges, burger zu Laybach, hišni posestnik 1453.⁵⁶⁵
- Symon Schuster, burger zu Laibach, žena Gera 1482.⁵⁶⁶
- Syre Gutter, käufer und burger zu Laibach (Sore Tutor) 1427,⁵⁶⁷ 1428.⁵⁶⁸
- Štefan Aloch iz Kamnika, župnik ljubljanski 1444.⁵⁶⁹
- Thomas gener Cuzloi 1275.⁵⁷⁰
- Thomas iudex in Laybaco 1301.⁵⁷¹
- Thomas Peternick je prejel v fevd »ain Haus vor der nider Prugkhen ze Laybach« 1453.⁵⁷²
- Thomas Podornigh, hišni posestnik v Ljubljani 1453.⁵⁷³
- Thomas Ripolt, hišni posestnik v Ljubljani 1466.⁵⁷⁴
- Thomas Schuester, bürger zu Laybach 1453.⁵⁷⁵
- Thomas Werder, purger zu Laybach 1412,⁵⁷⁶ statrichter ze Laybach v letih: 1414,⁵⁷⁷ 1418,⁵⁷⁸ 1423,⁵⁷⁹ 1425,⁵⁸⁰ 1426,⁵⁸¹ 1427.⁵⁸²
- Toman Patezoli, zechmaister krznarjev v Ljubljani 1466.⁵⁸³
- Tomas bi dem Tor, purger ze Leybach 1305,⁵⁸⁴ 1306.⁵⁸⁵
- Tomas Höltzel diezeit cumetwr und bruoder deutsches Ordens zu Laibach 1494.⁵⁸⁶
- Tomas purgaer ze Laybach 1300,⁵⁸⁷ 1308.⁵⁸⁸
- Tranguart comentwr zu Laibach 1379.⁵⁸⁹
- Tscherne Schuester, hišni posestnik »in Altenmarhcht ze Laibach« 1457.⁵⁹⁰
- Ulrich Makowicz, bürger zu Laibach 1431.⁵⁹¹
- Ulricus iudex tunc civitatis Laybacensis 1295.⁵⁹²
- Ulricus Posencer, civis civitatis Laybacensis 1317,⁵⁹³ 1325.⁵⁹⁴
- Ulrik iz Graedweina, župnik ljubljanski 1337.⁵⁹⁵
- Urbanus (dominus) dictus Procel tunc iudex Laybacensis 1269.⁵⁹⁶

Vaelkhel purger des neuwen marchtes tze Laibach 1307.⁵⁹⁷
 Vaelhellner zu Laybach, žena Kunigunda — bürger zu
 Laibach 1329.⁵⁹⁸
 Veidlein zu den zeiten richter ze Laybach 1344.⁵⁹⁹
 Vernandt Seytzer 1319.⁶⁰⁰
 Veytt Spenglawcz, burger ze Laybach 1429,⁶⁰¹ 1430,⁶⁰²
 ljubljanski sodnik v letih: 1431,⁶⁰³ 1432,⁶⁰⁴ 1433,⁶⁰⁵
 1436,⁶⁰⁶ 1437.⁶⁰⁷
 Vicentius frater chordianus Leibacensis 1242.⁶⁰⁸
 Vindelicus in Labaco 1444.⁶⁰⁹
 Vitalis der Porger von Laibach 1352,⁶¹⁰ 1353.⁶¹¹
 Vreich der pfarrer tze Laibach 1301.⁶¹²
 Vreich Posenczer 1321.⁶¹³
 Volbank iz Gorice, ljubljanski frančiškanski brat 1498.⁶¹⁴
 Vrban iz Koroškega, frančiškanski brat v Ljubljani —
 mašnik 1498.⁶¹⁵
 Vrban purger zw Laibach 1487.⁶¹⁶
 Vrban Smidt, žena Ursana, sta prejela v fevd »das Haus
 und Hofstat gelegen zu Laybach bej sannd Johannis
 an der nider seyten« 1453.⁶¹⁷
 Vritschk purger des neuwen marchtes tze Laibach 1307.⁶¹⁸
 Walcher (Walter) maister, mauerer, purger ze Laybach
 1354.⁶¹⁹
 Walthesar, duhovnik v Ljubljani 1449.⁶²⁰
 Weikerus de Pypoeum 1265.⁶²¹
 Weizman von Laibach 1265,⁶²² 1267.⁶²³
 Werianus Porger civis Laybacensis, brat Nikolaja Por-
 gerja, omenja se v letih: 1271,⁶²⁴ 1275,⁶²⁵ 1280,⁶²⁶
 1291,⁶²⁷ 1297,⁶²⁸ 1305.⁶²⁹
 Wernher purger des neuwen marchtes tze Laibach 1307.⁶³⁰
 Wlfingus (dominus) venerabilis plebanus capelle tunc
 pro tempore vicedominus Carniole et Marchie 1291.⁶³¹
 Wlfingus commendator de domo theutonicorum de Lay-
 baco 1295.⁶³²
 Wlfing burger des neuwen marchtes von Leybach 1297,^{632a}
 1307.⁶³³
 Wlreich von Thurn ze den zeiten verweser ze Laybach
 1363.⁶³⁴
 Wodolricus de Lubigana, ministerial Bernarda Spanheim-
 skega 1146.⁶³⁵
 Wolreich der Snicenpaumaer 1323.⁶³⁶
 Wolricus scriba 1265.⁶³⁷
 Ysenricus de Leibach 1261.⁶³⁸
 Zacharias von Laybach 1417.⁶³⁹
 Zessa Kursner, hišni posestnik v Ljubljani 1453.⁶⁴⁰
 Zwelser, posestnik v ulici, ki se po njem imenuje Zwel-
 serjeva 1453.⁶⁴¹
 Žiga Sebriach, glavar Ljubljane in vse Kranjske 1474 do
 1480.⁶⁴²

O p o m b e.

¹ Schumi UB I. 97; Kos, Gradivo IV. 115 (201).
² Schumi UB I. 103; Kos, Gradivo IV. 125 (223). ³ Schumi
 UB II. 26. ⁴ Schumi A I. 77—79. ⁵ Schumi UB II. 214.
⁶ Schumi UB II. 273. ⁷ Schumi UB I. 121. ⁸ MMVK IX. 11,
 I. ⁹ Schumi UB II. 92. ¹⁰ MMVK XIII. 51. ¹¹ Dimitz, G.
 Krains II. 52. ¹² MMVK XIX. 56. ¹³ List. od 8. X. v muz.
 arh. ¹⁴ Schumi UB I. 107; Kos, Gradivo IV. 172 (326).
¹⁵ Komatar JB 1903/04, 21. ¹⁶ MHVK XVII. 52. ¹⁷ MHVK
 XVII. 52. ¹⁸ Schumi A II. 271—272. ¹⁹ MMVK XIII. 53—54.
²⁰ MMVK XVIII. 139. ²¹ MMVK XIII. 53—54. ²² MMVK XIII.
 56. ²³ List. od 15. VII. v muz. arh. ²⁴ IMK II. 64. ²⁵ IMK
 III. 62. ²⁶ List. od 14. I. v muz. arh. ²⁷ List. od 4. IX. v muz.
 arh. ²⁸ List. od 21. VI. v muz. arh. ²⁹ List. od 13. VIII. v
 muz. arh. ³⁰ MMVK I. 253. ³¹ MMVK I. 253. ³² MMVK I.
 254. ³³ List. od 21. VI. v muz. arh. ³⁴ List. od 15. VII. v
 muz. arh. ³⁵ MMVK XX. 176—177. ³⁶ Chmel, G. K. Fride-

richs IV. I. 132. ³⁷ MHVK XVII. 52. ³⁸ MMVK I. 255.
³⁹ MMVK VI. 120. ⁴⁰ Kos, Gradivo IV. 216 (431). ⁴¹ Schumi
 UB I. 121. ⁴² IMK X. 68. ⁴³ MMVK I. 251. ⁴⁴ IMK III. 62.
⁴⁵ IMK III. 61. ⁴⁶ MMVK I. 253. ⁴⁷ MMVK IX. 11—X.
⁴⁸ MMVK IX. 11—X. ⁴⁹ List. od 19. VII. v muz. arh. ⁵⁰ List.
 od 18. III. v muz. arh. ⁵¹ List. od 19. III. v muz. arh. ⁵² List.
 od 14. XII. v muz. arh. ⁵³ List. od 7. V. in 15. VII. v muz.
 arh. ⁵⁴ List. od 13. IX. v muz. arh. ⁵⁵ MMVK I. 249. ⁵⁶ List.
 v muz. arh. ⁵⁷ MMVK I. 255. ⁵⁸ List. od 9. V. v muz. arh.
⁵⁹ MMVK I. 255. ⁶⁰ Komatar JB 1903/04 21. ⁶¹ MHVK XVII.
 52. ⁶² MMVK I. 255. ⁶³ List. od 28. II. v muz. arh. ⁶⁴ List.
 od 15. VIII. v muz. arh. ⁶⁵ MMVK XVIII. 139. ⁶⁶ MMVK
 XIII. 51. ⁶⁷ Schumi UB II. 162. ⁶⁸ Schumi UB II. 260.
⁶⁹ Schumi A II. 253. ⁷⁰ IMK III. 61. ⁷¹ List. od 7. IV. v muz.
 arh. ⁷² MMVK I. 255. ⁷³ List. od 14. XII. v muz. arh. ⁷⁴ List.
 od 3. VI. v muz. arh. ⁷⁵ MMVK IX. 11—I. ⁷⁶ Schumi A II.
 253; List. od 20. V. v muz. arh. ⁷⁷ Schumi A II. 272. ⁷⁸ Schu-
 mi A II. 272. ⁷⁹ List. od 19. V. v muz. arh. ⁸⁰ MMVK XIII.
 49—50. ⁸¹ MMVK XIII. 51. ⁸² Schumi A II. 256. ⁸³ Schumi
 A II. 269. ⁸⁴ Schumi A II. 272. ⁸⁵ List. v muz. arh. ⁸⁶ MMVK
 XX. 166. ⁸⁷ MMVK XX. 168. ⁸⁸ List. od 12. II. v muz. arh.
⁸⁹ Komatar JB 1903/04, 19. ⁹⁰ MMVK XVIII. 171. ⁹¹ MMVK
 XVIII. 174. ⁹² MMVK XIX. 54. ⁹³ MHVK XVII. 79. ⁹⁴ List.
 od 5. IV. v muz. arh. ⁹⁵ List. od 27. VII. v muz. arh. ⁹⁶ List.
 od 31. III. v muz. arh. ⁹⁷ List. od 24. IV. v muz. arh.
⁹⁸ List. od 4. IX. v muz. arh. ⁹⁹ MMVK XVIII. 174. ¹⁰⁰ MMVK
 XVIII. 179. ¹⁰¹ MHVK XVI. 54; MMVK XIX. 51. ¹⁰² MMVK
 XIX. 16. ¹⁰³ MMVK I. 254. ¹⁰⁴ IMK I. 14. ¹⁰⁵ MMVK XVIII.
 171. ¹⁰⁶ MMVK XVIII. 174. ¹⁰⁷ MMVK XVIII. 179. ¹⁰⁸ MHVK
 XVI. 54. ¹⁰⁹ MHVK XVI. 54. ¹¹⁰ List. od 24. XII. v muz. arh.
¹¹¹ Schumi A II. 256. ¹¹² Schumi A II. 272. ¹¹³ List. od
 19. V. v muz. arh. ¹¹⁴ Zwitter 68, pril. 1. ¹¹⁵ Dimitz l. c.
 334. ¹¹⁶ Schumi A II. 244. ¹¹⁷ MMVK IX. 12. IV. ¹¹⁸ MMVK
 XIII. 47. ¹¹⁹ IMK I. 14. ¹²⁰ IMK III. 62. ¹²¹ IMK I. 14.
¹²² IMK III. 62. ¹²³ List. od 7. V. v muz. arh. ¹²⁴ List. od
 12. III. v muz. arh. ¹²⁵ MMVK XIII. 51. ¹²⁶ MMVK XIII. 53.
¹²⁷ MHVK XVII. 52. ¹²⁸ Chmel l. c. 197; MHVK XVII. 52.
¹²⁹ MMVK XX. 211—213. ¹³⁰ MHVK XVII. 79. ¹³¹ List. od
 9. V. v muz. arh. ¹³² MMVK XIX. 47. ¹³³ List. od 4. I. v
 muz. arh. ¹³⁴ IMK III. 62. ¹³⁵ IMK I. 38. ¹³⁶ MMVK XIX.
 107. ¹³⁷ MMVK I. 254. ¹³⁸ List. od 29. VII. v muz. arh.
¹³⁹ MMVK XIII. 49—50. ¹⁴⁰ MMVK XIX. 139. ¹⁴¹ MMVK
 XIII. 48. ¹⁴² MMVK XIII. 64. ¹⁴³ Jaksch MC III. 40 (2474).
¹⁴⁴ IMK II. 62. ¹⁴⁵ MMVK I. 254. ¹⁴⁶ IMK I. 14. ¹⁴⁷ IMK
 II. 63. ¹⁴⁸ MMVK I. 254. ¹⁴⁹ IMK III. 61. ¹⁵⁰ MMVK I. 253.
¹⁵¹ MMVK I. 253. ¹⁵² List. od 8. X. v muz. arh. ¹⁵³ MMVK
 XIII. 47. ¹⁵⁴ List. od 9. III. v muz. arh. ¹⁵⁵ Schumi UB II.
 222. ¹⁵⁶ Schumi UB II. 273. ¹⁵⁷ Zwitter l. c. 21, prip. 132.
¹⁵⁸ Schumi A II. 272. ¹⁵⁹ MMVK XX. 176. ¹⁶⁰ MMVK XX.
 181. ¹⁶¹ MMVK XX. 184. ¹⁶² MMVK XX. 184. ¹⁶³ List. v
 muz. arh. ¹⁶⁴ Chmel l. c. 133. ¹⁶⁵ List. od 20. V. v muz. arh.
¹⁶⁶ MMVK XIII. 52. ¹⁶⁷ MMVK XIII. 45. ¹⁶⁸ List. od 31. III.
 v muz. arh. ¹⁶⁹ MMVK XIX. 105. ¹⁷⁰ List. od 15. VII. v muz.
 arh. ¹⁷¹ List. od 28. II. v muz. arh. ¹⁷² List. v muz. arh.
¹⁷³ MHVK XVII. 80. ¹⁷⁴ List. od 8. X. v muz. arh. ¹⁷⁵ MMVK
 I. 254. ¹⁷⁶ MMVK XX. 176—177. ¹⁷⁷ List. od 13. XII. v muz.
 arh. ¹⁷⁸ MHVK XVII. 47. ¹⁷⁹ MMVK XVIII. 172. ¹⁸⁰ List. od
 4. I. v muz. arh. ¹⁸¹ MMVK XVIII. 181. ¹⁸² List. od 9. III.
 v muz. arh. ¹⁸³ MHVK XVI. 67. ¹⁸⁴ MMVK XX. 162. ¹⁸⁵
 MMVK I. 252. ¹⁸⁶ MHVK XVII. 51. ¹⁸⁷ MHVK XVII. 51.
¹⁸⁸ MMVK I. 248. ¹⁸⁹ IMK X. 119. ¹⁹⁰ List. od 9. III. v muz.
 arh. ¹⁹¹ Zwitter l. c. 21, pril. 132. ¹⁹² Schumi A II. 253.
¹⁹³ Schumi UB I. 121; Kos, Gradivo IV. 224 (441). ¹⁹⁴ Schu-
 mi A II. 253. ¹⁹⁵ List. od 24. XII. v muz. arh. ¹⁹⁶ Hormayrs
 Archiv 1829—543. ¹⁹⁷ List. od 22. VII. v muz. arh. ¹⁹⁸
 Chmel l. c. 132 in 197. ¹⁹⁹ MMVK XX. 211—213. ²⁰⁰ Zwitter
 l. c. 71, pril. 6. ²⁰¹ Komatar JB 1903/04 23—24. ²⁰² MMVK
 XX. 217. ²⁰³ MHVK XVII. 52. ²⁰⁴ MMVK IX. 11. I. ²⁰⁵ MMVK
 XIII. 47. ²⁰⁶ MHVK XVII. 59; IMK VI. 224. ²⁰⁷ Schumi
 UB II. 64; Kos, Gradivo V. 271 (554). ²⁰⁸ IMK III. 61.
²⁰⁹ IMK X. 122. ²¹⁰ IMK III. 61. ²¹¹ List. od 26. III. v muz.
 arh. ²¹² Kos, Gradivo V. 209 (416). ²¹³ MMVK I. 254.
²¹⁴ List. od 24. XII. v muz. arh. ²¹⁵ Schumi A II. 272. ²¹⁶
 List. od 31. III. v muz. arh. ²¹⁷ MMVK XIII. 50. ²¹⁸ Schumi

A II. 253. ²¹⁹ List. od 21. V. v muz. arh. ²²⁰ Schumi A II. 272. ²²¹ List. v muz. arh. ²²² Hormayrs Archiv 1829, 543. ²²³ IMK X. 122. ²²⁴ IMK II. 63. ¹¹⁵ MHVK XVII. 52. ²²⁶ IMK II. 64. ²²⁷ IMK X. 122. ²²⁸ MMVK XIII. 51. ²²⁹ List. od 30. III. v muz. arh. ²³⁰ MHVK XI. 5. ²³¹ MHVK XI. 5. ²³² List. od 24. IV. v muz. arh. ²³³ MMVK I. 249. ²³⁴ Komatar JB 1903/04, 23—24. ²³⁵ MMVK XIII. 49—50. ²³⁶ List. od 23. IV. in 24. VI. v muz. arh. ²³⁷ MHVK XVII. 46. ²³⁸ MMVK IX. 12, II. ²³⁹ Komatar JB 1903/04, 17. ²⁴⁰ MMVK I. 253. ²⁴¹ MMVK XIII. 45—46. ²⁴² List. od 18. III. v muz. arh. ²⁴³ List. od 13. IX. v muz. arh. ²⁴⁴ List. od 4. XI. v muz. arh. ²⁴⁵ List. od 6. II. v muz. arh. ²⁴⁶ List. od 13. III. v muz. arh. ²⁴⁷ MMVK XX. 215—216. ²⁴⁸ List. od 4. I. v muz. arh. ²⁴⁹ Komatar JB 1903/04, 23—24. ²⁵⁰ IMK VI. 227. ²⁵¹ IMK III. 61. ²⁵² IMK I. 14. ²⁵³ MMVK I. 253. ²⁵⁴ MHVK XV. 74. ²⁵⁵ IMK III. 62. ²⁵⁶ List. od 8. X. v muz. arh. ²⁵⁷ MMVK I. 253. ²⁵⁸ List. od 5. IV. v muz. arh. ²⁵⁹ ZUZ I., 8. ²⁶⁰ ZUZ I., 8. ²⁶¹ ZUZ I., 8. ²⁶² ZUZ I., 8. ²⁶³ Schumi A II. 244. ²⁶⁴ List. od 2. II. v muz. arh. ²⁶⁵ List. od 15. VII. v muz. arh. ²⁶⁶ MMVK I. 249. ²⁶⁷ Komatar JB 1903/04, 19. ²⁶⁸ List. od 17. II. v muz. arh. ²⁶⁹ List. od 13. I. v muz. arh. ²⁷⁰ List. od 27. VII. v muz. arh. ²⁷¹ MMVK XX. 168. ²⁷² Chmel I. c. 498 (39). ²⁷³ MMVK I. 252. ²⁷⁴ Chmel I. c. I. 197. ²⁷⁵ List. od 19. III. v muz. arh. ²⁷⁶ List. od 15. VII. v muz. arh. ²⁷⁷ MHVK XVII. 52. ²⁷⁸ MMVK I. 249. ²⁷⁹ List. od 2. XII. v muz. arh. ²⁸⁰ MMVK I. 254. ²⁸¹ MMVK I. 254. ²⁸² IMK II. 63. ²⁸³ List. od 15. VII. v muz. arh. ²⁸⁴ IMK III. 62. ²⁸⁵ MMVK I. 253. ²⁸⁶ MMVK XX. 238. ²⁸⁷ MMVK I. 258. ²⁸⁸ IMK VI. 228. ²⁸⁹ IMK II. 63. ²⁹⁰ List. od 21. V. v muz. arh. ²⁹¹ List. od 20. VI. v muz. arh. ²⁹² List. od jul. v muz. arh. ²⁹³ MMVK XIII. 59. ²⁹⁴ Schumi UB II. 265—66; MHVK XIII. 11. ²⁹⁵ IMK X. 122. ²⁹⁶ IMK III. 62. ²⁹⁷ MMVK XIII. 46. ²⁹⁸ IMK I. 38. ²⁹⁹ IMK II. 64. ³⁰⁰ IMK III. 61. ³⁰¹ IMK III. 61. ³⁰² IMK II. 64. ³⁰³ MMVK XIII. 49—50. ³⁰⁴ MMVK XIII. 53—54. ³⁰⁵ List. od 4. I. v muz. arh. ³⁰⁶ MMVK I. 249. ³⁰⁷ Zwitter I. c. 68, pril. 1. ³⁰⁸ List. od 30. III. v muz. arh. ³⁰⁹ MMVK XIII. 49. ³¹⁰ MMVK XIII. 5. ³¹¹ List. od 24. VI. v muz. arh. ³¹² List. v muz. arh. ³¹³ List. v muz. arh. ³¹⁴ List. v muz. arh. ³¹⁵ List. od 9. V. v muz. arh. ³¹⁶ List. v muz. arh. ³¹⁷ List. od 13. IX. v muz. arh. ³¹⁸ Schumi A II. 272. ³¹⁹ Schumi A II. 272. ³²⁰ MMVK I. 249. ³²¹ Dimitz I. c. 334. ³²² MMVK XIII. 47. ³²³ List. od 21. V. v muz. arh. ³²⁴ Schumi UB II. 118. ³²⁵ Schumi UB II. 133; Zahn UB III. 142. ³²⁶ Schumi UB II. 140. ³²⁷ Jaksch MC III. 40 (2474). ³²⁸ Jaksch MC IV. 534-35 (2693, 2694). ³²⁹ Schumi UB II. 206. ³³⁰ Schumi UB II. 210. ³³¹ Schumi UB II. 224, 226. ³³² Schumi UB II. 240. ³³³ IMK II. 63. ³³⁴ Schumi UB II. 64. ³³⁵ MMVK I. 252. ³³⁶ List. od 14. XII. v muz. arh. ³³⁷ Zwitter I. c. 68, pril. 1. ³³⁸ MMVK XIII. 48. ³³⁹ Schumi UB I. 112. ⁴⁰ Kos, Gradivo IV. 116 (205). ³⁴¹ Jaksch MC III. 336 (862). ³⁴² Kos, Gradivo IV. 216 (431). ³⁴³ Kos, Gradivo IV. 249 (493). ³⁴⁴ Kos, Gradivo IV. 328 (647). ³⁴⁵ List. od 24. XII v muz. arh. ³⁴⁶ MHVK XIII. 53; MMVK XIX. 48. ³⁴⁷ MMVK I. 245. ³⁴⁸ List. od 30. III. v muz. arh. ³⁴⁹ MMVK I. 251. ³⁵⁰ List. od 14. XII. v muz. arh. ³⁵¹ List. od 13. IX. v muz. arh. ³⁵² List. od 8. X. v muz. arh. ³⁵³ MMVK I. 254. ³⁵⁴ Schumi A I. 27. ³⁵⁵ List. od 21. VI. v muz. arh. ³⁵⁶ MMVK XX. 176. ³⁵⁷ Jaksch MC IV. 536 (2694). ³⁵⁸ Schumi UB II. 207. ³⁵⁹ Schumi UB II. 241-242. ³⁶⁰ IMK III. 62. ³⁶¹ Chmel I. c. 497 (28). ³⁶² MMVK XIX. 208. ³⁶³ MHVK XVII. 52; List. od 27. VI. v m. arh. ³⁶⁴ MMVK XX. 184. ³⁶⁵ Komatar JB 1903/04, 22. ³⁶⁶ MMVK XX. 211—213. ³⁶⁷ List. v muz. arh. ³⁶⁸ List. od 20. V. v muz. arh. ³⁶⁹ List. od 18. III. v muz. arh. ³⁷⁰ List. od 8. X. v muz. arh. ³⁷¹ List. od 15. VII. v muz. arh. ³⁷² List. od 1. V. in 14. XII. v muz. arh. ³⁷³ List. od 20. IV. v muz. arh. ³⁷⁴ IMK III. 62. ³⁷⁵ MMVK I. 251. ³⁷⁶ List. od 15. VII. v muz. arh. ³⁷⁷ MMVK I. 252. ³⁷⁸ Schumi A II. 253. ³⁷⁹ List. od 21. V. v muz. arh. ³⁸⁰ Schumi A II. 272. ³⁸¹ List. od 30. III. v muz. arh. ³⁸² MMVK XIII. 53—54. ³⁸³ List. v muz. arh. ³⁸⁴ List. v od 21. VI. muz. arh. ³⁸⁵ List. od 15. VII. v muz. arh. ³⁸⁶ List. od 28. III. v muz. arh. ³⁸⁷ MMVK I. 253. ³⁸⁸ MMVK I. 254. ³⁸⁹ MMVK XIX. 59. ³⁹⁰ MMVK I. 252. ³⁹¹ MMVK I. 253. ³⁹² MHVK XVIII. 60.

³⁹³ List. od 7. V. v muz. arh. ³⁹⁴ Chmel I. c. 497 (33). ³⁹⁵ MMVK I. 253. ³⁹⁶ IMK II. 64. ³⁹⁷ IMK III. 62. ³⁹⁸ IMK III. 61. ³⁹⁹ IMK III. 62. ⁴⁰⁰ IMK X. 119. ⁴⁰¹ IMK X. 122. ⁴⁰² List. od 31. III. v muz. arh. ⁴⁰³ MMVK I. 252. ⁴⁰⁴ MMVK XVIII. 183. ⁴⁰⁵ MMVK XIII. 62. ⁴⁰⁶ MMVK XIX. 47. ⁴⁰⁷ List. v muz. arh. ⁴⁰⁸ MMVK XIX. 139; MHVK XVI. 67. ⁴⁰⁹ MMVK XIX. 140; MHVK XVI. 67. ⁴¹⁰ MMVK I. 255. ⁴¹¹ Chmel I. c. 501 (60). ⁴¹² List. od 2. IV. v muz. arh. ⁴¹³ Komatar JB 1903/04, 27. ⁴¹⁴ Hormayrs Archiv 1829, 543. ⁴¹⁵ List. od 22. VII. v muz. arh. ⁴¹⁶ MMVK XIII. 45—46. ⁴¹⁷ List. od 24. XII. v muz. arh. ⁴¹⁸ MHVK XVII. 79. ⁴¹⁹ MHVK XI. 5. ⁴²⁰ List. od 30. III. v muz. arh. ⁴²¹ List. od 4. I. v muz. arh. ⁴²² MHVK XI. 5. ⁴²³ MHVK XI. 5. ⁴²⁴ Hormayrs Archiv 1829, 543. ⁴²⁵ MMVK XVIII. 44, 50. ⁴²⁶ MMVK XIII. 51. ⁴²⁷ Schumi UB II. 236. ⁴²⁸ MMVK XIII. 48. ⁴²⁹ MHVK XVII. 1—2; list. od 9. X. v m. arh. ⁴³⁰ IMK X. 68. ⁴³¹ Schumi A I. 256. ⁴³² IMK III. 61. ⁴³³ Schumi A I. 107. ⁴³⁴ IMK X. 119. ⁴³⁵ List. v muz. arh. ⁴³⁶ IMK III. 62. ⁴³⁷ IMK II. 64. ⁴³⁸ IMK II. 64. ⁴³⁹ MMVK XIII. 49—50. ⁴⁴⁰ MHVK XVII. 79. ⁴⁴¹ Chmel I. c. 500 (50). ⁴⁴² Schumi UB I. 97; Kos, Gradivo XIII. 59. ⁴⁴³ List. od 2. IV. v muz. arh. ⁴⁵⁰ MHVK XVII. 52. ⁴⁴⁴ Zwitter I. c. 21 prip. 132. ⁴⁴⁵ Dimitz I. c. 335. ⁴⁴⁶ List. od 30. III. v muz. arh. ⁴⁴⁷ List. od 31. III. v muz. arh. ⁴⁴⁸ MMVK 451 MMVK I. 254. ⁴⁵² MMVK I. 254. ⁴⁵³ IMK II. 63. ⁴⁵⁴ MMVK XIII. 51. ⁴⁵⁵ List. od 4. VII. v muz. arh. ⁴⁵⁶ MMVK XIII. 53—54. ⁴⁵⁷ IMK III. 61. ⁴⁵⁸ Schumi UB II. 273. ⁴⁵⁹ MMVK XX. 176—177. ⁴⁶⁰ MMVK XX. 211—213. ⁴⁶¹ List. od 20. VI. v muz. arh. ⁴⁶² List. od 13. III. v muz. arh. ⁴⁶³ List. od 19. VII. v muz. arh. ⁴⁶⁴ List. od 15. VII. v muz. arh. ⁴⁶⁵ Schumi A I. 109. ⁴⁶⁶ MHVK XVII. 80; Schumi A I. 108. ⁴⁶⁷ Chmel I. c. 197. ⁴⁶⁸ MHVK XVII. 51. ⁴⁶⁹ MHVK XVII. 51. ⁴⁷⁰ MMVK XX. 51. ⁴⁷¹ MMVK I. 254. ⁴⁷² List. od 23. III. v muz. arh. ⁴⁷³ List. od 27. VII. v muz. arh. ⁴⁷⁴ List. od 28. IX. v muz. arh. ⁴⁷⁵ List. v muz. arh. ⁴⁷⁶ IMK X. 122. ⁴⁷⁷ MHVK XVII. 51. ⁴⁷⁸ MHVK XVII. 51. ⁴⁷⁹ Chmel I. c. 499 (47). ⁴⁸⁰ IMK II. 64. ⁴⁸¹ MMVK XIII. 56. ⁴⁸² MMVK XIII. 56. ⁴⁸³ Schumi UB I. 121. ⁴⁸⁴ MMVK XVIII. 172. ⁴⁸⁵ MMVK XVIII. 174. ⁴⁸⁶ MMVK XVIII. 175. ⁴⁸⁷ Schumi UB II. 222. ⁴⁸⁸ Chmel I. c. 497 (28). ⁴⁸⁹ IMK II. 63. ⁴⁹⁰ List. od 6. III. v muz. arh. ⁴⁹¹ List. od 4. IV. v muz. arh. ⁴⁹² IMK III. 63. ⁴⁹³ Komatar JB 1903/04, 34—36. ⁴⁹⁴ IMK III. 61. ⁴⁹⁵ List. od 28. II. v muz. arh. ⁴⁹⁶ MMVK I. 248. ⁴⁹⁷ MHVK XVII. 51. ⁴⁹⁸ Schumi UB I. 21; Kos, Gradivo IV. 233. ⁴⁹⁹ List. od 15. VII. v muz. arh. ⁵⁰⁰ IMK X. 124. ⁵⁰¹ MMVK XIII. 62. ⁵⁰² List. od 28. II. v muz. arh. ⁵⁰³ List. od 29. VII. v muz. arh. ⁵⁰⁴ List. od 24. XII. v muz. arh. ⁵⁰⁵ Zwitter I. c. 68, pril. 1. ⁵⁰⁶ MMVK XIII. 58. ⁵⁰⁷ MMVK XIII. 49—50. ⁵⁰⁸ MMVK I. 254. ⁵⁰⁹ List. od 13. I. v muz. arh. ⁵¹⁰ MMVK I. 251. ⁵¹¹ List. od 15. VII. v muz. arh. ⁵¹² List. od 15. VII. v muz. arh. ⁵¹³ List. od 16. I. v muz. arh. ⁵¹⁴ List. od 6. II. v muz. arh. ⁵¹⁵ Chmel I. c. 499 (47). ⁵¹⁶ MMVK XVIII. 172; MHVK XVI. 53. ⁵¹⁷ MMVK I. 251. ⁵¹⁸ MMVK XIX. 105. ⁵¹⁹ MMVK XIX. 139. ⁵²⁰ Komatar JB 1903/04, 23—24. ⁵²¹ MMVK XIII. 59. ⁵²² Schumi UB II. 222. ⁵²³ List. od 4. XI. v muz. arh. ⁵²⁴ IMK VI. 223. ⁵²⁵ MMVK XIX. 139. ⁵²⁶ Schumi UB II. 56. ⁵²⁷ Schumi UB II. 286. ⁵²⁸ Schumi UB II. 135. ⁵²⁹ Schumi UB II. 222. ⁵³⁰ Schumi UB II. 286. ⁵³¹ Kos, Gradivo V. 342 (705). ⁵³² Schumi UB II. 202. ⁵³³ Schumi UB II. 224—226. ⁵³⁴ Schumi UB II. 267. ⁵³⁵ Schumi UB II. 289. ⁵³⁶ Schumi UB II. 298. ⁵³⁷ Schumi UB II. 142. ⁵³⁸ MHVK XVI. 11; Schumi UB II. 265—266; ⁵³⁹ Jaksch MC IV. 644 (2915). ⁵⁴⁰ IMK VI. 223. ⁵⁴¹ Schumi UB II. 305. ⁵⁴² List. od 24. XII. v muz. arh. ⁵⁴³ Schumi UB I. 107. ⁵⁴⁴ Kos, Gradivo IV. 249 (471). ⁵⁴⁵ MMVK XIII. 48. ⁵⁴⁶ List. od 13. IX. v muz. arh. ⁵⁴⁷ MMVK XIII. 46. ⁵⁴⁸ Schumi A II. 260. ⁵⁴⁹ Schumi A II. 272. ⁵⁵⁰ IMK III. 62. ⁵⁵¹ MMVK XVIII. 172. ⁵⁵² MMVK XVIII. 182, 183. ⁵⁵³ MMVK XVIII. 186. ⁵⁵⁴ MHVK XVIII. 80. ⁵⁵⁵ List. od 26. III. v muz. arh. ⁵⁵⁶ IMK II. 64. ⁵⁵⁷ MMVK I. 253. ⁵⁵⁸ MMVK XIX. 140. ⁵⁵⁹ List. od 25. I. v muz. arh. ⁵⁶⁰ List. od 27. X. v muz. arh. ⁵⁶¹ List. od 5. IV. v muz. arh. ⁵⁶² List. od 19. IX. v muz. arh. ⁵⁶³ List. od 28. II. v muz. arh. ⁵⁶⁴ MMVK I. 253. ⁵⁶⁵ MMVK I. 253. ⁵⁶⁶ List. od 21. VI. v muz. arh. ⁵⁶⁷ MHVK

XVII. 51. ⁵⁶⁸ Chmel I. c. 496 (19); MHVK XVII. 51. ⁵⁶⁹ IMK X. 122. ⁵⁷⁰ Hormayrs Archiv 1829, 543. ⁵⁷¹ Schumi A II. 253, 256. ⁵⁷² MMVK I. 254. ⁵⁷³ MMVK I. 254. ⁵⁷⁴ List. od 15. VII. v muz. arh. ⁵⁷⁵ MMVK I. 253. ⁵⁷⁶ List. od 12. II. v muz. arh. ⁵⁷⁷ List. od 31. VII. v muz. arh. ⁵⁷⁸ Komatar JB 1903/04, 21. ⁵⁷⁹ List. od 20. VI. v muz. arh. ⁵⁸⁰ List. od 13. XI. v muz. arh. ⁵⁸¹ Chmel I. c. 197. ⁵⁸² MHVK XVII. 51. ⁵⁸³ List. od 17. VII. v muz. arh. ⁵⁸⁴ Schumi A II. 272. ⁵⁸⁵ List. od 19. V. v muz. arh. ⁵⁸⁶ List. od 28. II. v muz. arh. ⁵⁸⁷ Schumi A II. 242. ⁵⁸⁸ List. od 30. III. v muz. arh. ⁵⁸⁹ List. od 4. X. v muz. arh. ⁵⁹⁰ List. od 4. XI. v muz. arh. ⁵⁹¹ Chmel I. c. 499 (43). ⁵⁹² MMVK XIII. 47. ⁵⁹³ MMVK XIII. 49—50. ⁵⁹⁴ MMVK XIII. 53—54. ⁵⁹⁵ IMK II. 63. ⁵⁹⁶ MMVK IX. 11, I. ⁵⁹⁷ Zwitter I. c. 68 pril. 1. ⁵⁹⁸ MHVK ... ⁵⁹⁹ List. od 13. IX. v muz. arh. ⁶⁰⁰ MMVK XIII. 51. ⁶⁰¹ MMVK XX. 205. ⁶⁰² MMVK XX. 205; MHVK XVII. 52. ⁶⁰³ Chmel I. c. 499 (40). ⁶⁰⁴ Chmel I. c. 501 (57). ⁶⁰⁵ List. od 15. IV. v muz. arh. ⁶⁰⁶ MMVK XX. 217. ⁶⁰⁷ MMVK XX. 219. ⁶⁰⁸ Schumi UB II. 92. ⁶⁰⁹ Fontes rerum austriacarum LXI. 309. ⁶¹⁰ MMVK XVIII. 174. ⁶¹¹ MMVK XVIII. 175. ⁶¹² List. od 20. V. v muz. arh. ⁶¹³ List. od 24. VI. v muz. arh. ⁶¹⁴ IMK III. 62. ⁶¹⁵ IMK III. 62. ⁶¹⁶ List. od 14. XII. v muz. arh. ⁶¹⁷ MMVK I. 254. ⁶¹⁸ Zwitter I. c. 68 pril. 1. ⁶¹⁹ List. od 4. I. v muz. arh. ⁶²⁰ List. od 27. VI. v muz. arh. ⁶²¹ Schumi UB II. 266. ⁶²² Schumi UB II. 265—266. ⁶²³ Schumi UB II. 289. ⁶²⁴ List. od 17. XI. v muz. arh. ⁶²⁵ Hormayrs Archiv 1829, 543. ⁶²⁶ List. od 22. VII. v muz. arh. ⁶²⁷ MMVK XIII. 46. ⁶²⁸ List. od 24. XII. v muz. arh. ⁶²⁹ Schumi A II. 272. ⁶³⁰ Zwitter I. c. 68 pril. 1. ⁶³¹ MMVK XIII. 45—46. ⁶³² MMVK XIII. 47. ^{632a} List. od 24. XII. v muz. arh. ⁶³³ Zwitter I. c. 68 pril. 1. ⁶³⁴ MMVK XIII. 62. ⁶³⁵ Schumi UB I. 103; Kos, Gradivo IV. 125 (222). ⁶³⁶ MMVK XVIII. 139. ⁶³⁷ Schumi UB II. 265—266; MMVK XVIII. 128. ⁶³⁸ Schumi UB II. 222. ⁶³⁹ List. od 2. VII. v muz. arh. ⁶⁴⁰ MMVK I. 254. ⁶⁴¹ MMVK I. 253. ⁶⁴² IMK I. 15.

Viri in literatura.

- Razlaga okrajšav:
- Kos, Gradivo: Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Ljubljana 1902—1928, I—V.
- IMK: Izvestja muzejskega društva za Kranjsko od l. 1891. dalje.
- Jaksch MC: A v. Jaksch, Monumenta historica ducatus Carinthie I.—IV.², Klagenfurt 1896—1906.
- Komatar JB 1903/04: Fr. Komatar, Das städtische Archiv in Laibach, Jahresbericht d. Oberrealschule, Laibach 1903/04.
- MHVK: Mittheilungen des historischen Vereins für Krain 1846—1868 (I.—XXIII.).
- MMVK: Mittheilungen des Museal-Vereins für Krain 1866, 1889—1907 (I.—XX.).
- Schumi A: Fr. Schumi, Archiv für Heimatkunde I.—II. Laibach 1882/83, 1884—1887.
- Schumi UB: Fr. Schumi, Urkunden- und Regestenbuch des Herzogthums Krain I.—II. Laibach 1882/83, 1884—1887.
- Zahn UB: J. Zahn, Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark I.—III. Graz 1875, 1879, 1903.
- ZUZ: Zbornik za umetnostno zgodovino, Ljubljana 1921.
- Muz. arh.: Muzejski arhiv v Ljubljani.
- Hormayrs Archiv 1829.
- Fr. Zwitter, Starejša kranjska mesta in meščanstvo. Ljubljana 1929.
- Iv. Vrhovec, Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih. Ljubljana 1886.
- A. Dimitz, Geschichte Krains I.—IV. Laibach 1874/76.
- Joseph Chmel, Geschichte Kaisers Friederichs IV. Hamburg 1840.

NAJSTAREJŠI ČASNIK V LJUBLJANI

V I K T O R S T E S K A

Začetki sodobnega časnikarstva se pojavijo kmalu po uvedbi tiska v 2. pol. XV. stol. Izdajati so začeli namreč letake, ki so poročali o novicah, n. pr. o turških bojih, o protestantovskih zahtevah, o tridentinskem cerkvenem zboru, o prirodnih dogodkih, o prikaznih na nebu, o repaticah, potresih itd. Na Dunaju se je več tiskarjev bavilo z izdajanjem takih letakov, v Gradcu Jurij Widmanstetter, v Ljubljani pa Hans Mannel. Mannelove tiskovine je objavil dr. Frid. Ahn v »Mittheilungen des österreichischen Vereines für Bibliothekswesen« l. 1890.¹ Redno časopisje pa je začelo pozneje izhajati, n. pr. v Antwerpnu 1605., na Angleškem 1622., na Francoskem 1631., na Nemškem 1626. (Magdeburger Zeitung), v Genovi 1648.

Kaj pa v Ljubljani?

Že Avgust Dimitz² je l. 1859. opozoril, da je v Ljubljani l. 1708. izhajal list, katerega 2 popolna in en nepopoln izvod je našel v knjižnici »Zgodovinskega društva« v Ljubljani. Naslov listu je bil: Wochentliche Ordinari — und Extraordinari — Zeitungen von Wien und unterschiedlichen Orthen. Gedruckt und ver-

legt in der fürstl. Haupt-Stadt Laybach durch Johann Georgen Mayr, einer Löbl. Landschaft in Krain Buchdrucker und Händlern.

List ima obliko male 4° in je natisnjen na slabem papirju s precej velikimi črkami. Prva številka je datirana s 30. januarjem 1708, druga s 13. februarjem 1708; prva prinaša novice od 21.—25. januarja, druga pa od 4.—8. februarja; tretja nepopolna pa je datirana z 21. marcem 1708 in ima nekoliko drugačen naslov: Wochentliche Ordinari - Zeitungen oder Extract - Schreiben von unterschiedlichen Orthen auß gantz Italien. Gedruckt itd. (kakor zgoraj). Cum licentia Superiorum. Številka lista je 27.

Dimitz navaja na kratko tudi vsebino, ki se naša skoro izključno na tedanje vojne razmere.

Kje so shranjeni ti trije listi, je neznano, ker dedič »Zgodovinarskega društva za Kranjsko« Narodni muzej teh listov nima; pač pa hrani več drugih številk tega tednika z drugim datumom, in sicer iz l. 1708. januarij 9., 16., 23. in nepopolno številko od 1.—4. jan. brez naslova; februarij 6., 16., 22. in marec 3. poleg nepopolnega lista str. 5—9.

Licejska knjižnica po seznamu soditi nima nobene številke.

¹ MMK, 1902, 71.

² MHK, 1859, 70.

ANNO 1707. den 21. Septemb. Num. 1.

Wochentliche Ordinari-Laybacher-Zeitungen/

Oder

Extract-Schreiben von unterschiedlichen Orthen / was sowohl die gewöhnliche Staffetta von Wien / als auch die Ordinari-Post auß Italien mitgebracht / zusammen getragen / und verlegt in der Fürstl. Hauptstadt Laybach / durch Johann Georgen Mayr / Einer Eöbl. Landschafft in Crain Buchdrucker / und Händlern.

CUM LICENTIA SUPERIORUM.

Wien / den 14 September.

SEdenburger Brieff geben / daß der Kaiserl. Feld-Marschall Graff Guindo von Stahrenberg / ganz unermuthet / mit einem Detachement von 5000 Pferdten allda vorbey passirt / auff ein Corpo Rebellen losz zugehen / welche aber gähling die Flucht genommen. Auß Ober Ungarn hat man / wie daß das Rabutinische Corpo seinen March gegen Sibenburg ohne Findung einiger Hindernus fortsetzte / und hätte nicht weniger der General Tiege alle Pagage bestens besetzt.

Eodem revertirte allhier Ihre Excell. Hr. Graff von Bratislau / welcher seiner Berrichtung wegen / gleich hernach seinen Bericht bey Ihrer Kaiserl. Maj. abgestattet / und den vom König in Schweden ratificirten Vergleich mitgebracht. Von Zollnock wird weiter untern 3 currentis berichtet / das Ihre Excell. Hr. General Feld-Marschall Graff Rabutin / mit seinem Corpo an bemelten Tag allda vor Tags angerucket / und den Caroli mit ungefähr 6000. Mann / so obigen Orth schon bis 2 Monath bloquirt gehalten / angetroffen / welcher auff Annäherung unserer Trouppen mit der Flucht sich salvirien wollen / ist ihm aber von demselben der Paß abgeschnitten / und mit Verlust 200. der Ihrigen / in die Flucht geschlagen /

A

vor

Stran ljubljanskega časopisa iz l. 1707.

V semeniški knjižnici v Ljubljani pa hranijo štiri številke tega tednika in med njimi tudi prvo številko iz l. 1707. Vezane so v knjigi Miscellanea II.

Naslov prve knjige je: Anno 1707. den 21. Septemb. Num. 1. Wochentliche Ordinari-Laybacher-Zeitungen, Oder Extract-Schreiben von unterschiedlichen Orthen, was sowohl die gewöhnliche Staffetta von Wien, als auch die Ordinari-Post auß Italien mitgebracht, zusammen getragen, und verlegt in der Fürstl. Hauptstadt¹ Laybach, durch Johann Georgen Mayr, Einer Eöbl. Landschafft in Crain Buchdrucker, und Händlern. Cum Licentia superiorum. Mala 4°, 4 str. Iz tega naslova posnemamo, da je časopis začel izhajati 21. sept. 1707 s številko 1. Časopis je bil tednik, ki je redno izhajal; zato je n. pr. številka 31. izšla 18. aprila 1708. Ker je časopis začel izhajati šele 21. sept. 1707, so šteli številke tudi l. 1708. kar nepretrgoma dalje tako, da se je smatral ostanek l. 1707. in celo leto 1708. za en letnik. L. 1709. so začeli šteti zopet s 1. številko. Koliko listov je izšlo, ne vemo, ker se je ohranila od l. 1709. le 2. številka z dne 9. januarja.

Dognano je torej, da je prvi časopis v Ljubljani izšel l. 1707.

Naslov 2. ohranjenega lista semeniške knjižnice je: Anno 1708. den 18. April. Num. 31. Wochentliche Ordinari-Zeitungen, Oder Extract-Schreiben von

¹ mesto Haupt.

unterschiedlichen Orthen, auß gantz Italien. Gedruckt itd. Mala 4°, str. 7; zadnja 8. stran je prazna. Naslov 3. lista: Wochentliche Ordinari und Extra-Ordinari-Zeitungen von Wien, Ungarn, und gantz Römisch Reich. Mala 4°, 10 str.

Naslov 4. lista: Anno 1709. den 9. Januarii. Num. 2. Wochentliche Laibacherische Ordinari-Zeitungen, Oder Extract-Schreiben von unterschiedlichen Orthen auß gantz Italien. Mala 4°, str. 7.

Kaj je prinašal ta časnik?

Znana je iz obče zgodovine tkzv. nasledstvena vojna. Na španskem je vladal Habsburžan Karel II. Bil je slaboten in ni imel moških potomcev. Zato so avstrijski Habsburžani mislili na dediščino. To pa ni bilo ljubo francoskemu kralju Ludoviku XIV., ki je hotel na vsak način preprečiti združenje tako velike sile. Španski kralj se je hotel izogniti vsakemu prepiru med Avstrijci in Francozi, zato je določil za splošnega dediča bavarskega princa Josipa Ferdinanda, ki je bil vnuk Leopolda I. Toda ta princ je kmalu nato umrl. Zato je Karel II. določil za dediča vnuka Ludovika XIV., vojvodo Filipa Anžuskega, ki je po smrti Karla II. kot Filip V. nastopil špansko vlado l. 1701. To pa Avstrijcem ni ugajalo. Tako se je pričela vojna. Cesar Leopold I. si je pridobil za pristaše Angleško, Holandsko, Hannover in Portugalsko; Ludovik XIV. pa bavarskega kneza Maksa Emanuela in njegovega brata volilnega kneza Kölnskega, Savojo in Mantovo. Boji so se vršili v Italiji, na Holandskem, Ogrskem in Bavarskem. V teh bojih se je odlikoval posebno princ Evgen, ki je l. 1706. izrinil Francoze iz Italije. Francozi so pa ščuvali Madjare, zlasti Rakoczyja zoper Avstrijo. Guido grof Starhemberg se je najprej bojeval na Ogrskem, leta 1708. pa je bil določen za poveljnika na španskem. (Znano je, da je potem l. 1714./15. zidal v Ljubljani kot komtur križarskega reda novo križansko cerkev.) Nekaj pabrkov naj tu omenimo.

V te vojne razmere segajo novice našega tednika.

L. 1707.

Dunaj, 14. sept. 1707. Maršal Guido grof Starhemberg je odhitel s 5000 konjeniki proti ogrskim ustasem, maršal Rabutin pa je prodiral brez zaprek na Erdeljsko. Pri Solnoku je prepodil Karolyja (poveljnika Rakoczyjeve vojske).

Benetke, 17. sept. Došlo je sporočilo, da je sultan v Konstantinopolju dal pomoriti 1000 mož radi nameravanega upora. — Princ Evgen zahteva od Genove vojnega davka 100.000 dopij (zlatih gold.).

Genova, 10. sept. Cavalliere Lache je pristal v Barceloni z 12.000 možmi, ki naj bi jim poveljeval cavalliere Rivers. V Genovi je pristalo 10 angleških vojnih ladij, ki vozijo vojake na špansko.

Milan, 14. sept. Vojvoda savojski se je povrnil iz Provence v Saluzzo, princ Evgen pa v Savigliano v Piemontu; Francozi so pa pobrali svoje čete na španskem in jih poslali v Flandrijo.

Rim, 10. sept. Ljudje so papeža prosili, naj izpolnuje povračilo za škodo, napravljeno ob prehodu cesarskih čet.

Paris, 30. avg. Savojski vojvoda je opustil obleganje Toulona.

Dunaj, 11.—14. aprila 1708.

Minulo velikonoč je cesar opravil svojo pobožnost pri sv. Štefanu. General Heister je došel, poročal na dvoru in se napolnil v Ebenfurt. Tu je pripravljenih o. 12.300 Heisterovih novakov, ki kmalu odrinejo v Osek. — Tisa je tako narasla, da se more voziti z ladjo eno miljo daleč, kjer je sicer suha zemlja. — Pismo iz Ostrogona sporoča, da so Kruci prinesli mnogo palisad in drugih potrebščin iz sosednih vasi (Musla, Ebet, Puš), da bi zaprli donavski prelaz. — Ustaši zahtevajo mesto običajne količine sedaj 18.000 starov žita. — Odhod španske neveste je bil določen na 16. t. m., pa so ga iz določnih vzrokov preložili. — Ker je Rakoczy pisal na ces. pooblaščenca v Požunu, je bila takoj dolga konferenca. — Iz Poljske poročajo, da so Moskoviti izropali Dorpat in Liflandijo ter odšli, ko so s seboj vzeli 500 Nemcev.

Haag, 30. marca. Z Angleškega so prišla tri sporočila. Angleška kraljica je opremila 9 bataljonov in prav toliko eskadronov, da jih pošlje na Škotsko, razen onih 6000, ki so namenjeni na Portugalsko. Na Škotsko pošlje še tri konjeniške polke, na Flamsko pa 6000 mož, da jih bo en kor ali 20.000 mož. Iz Londona prihaja poročilo, da je francosko brodovje odplovalo na Škotsko v okolico Jarmetsko. Škotska pisma pa trdijo, da ni tam niti najmanjšega znamenja kake ustaje.

Lüttich, 31. marca. Na obeh straneh se delajo velike priprave za zgodnjo vojno. Francozi čakajo le na škotsko ekspedicijo, da svojo namero uredi. — Geelhausen blokira nekaj stotin mož.

Švica, 1. aprila. Vendome je dobil od francoskega kralja ukaz, da mora na Flamsko, kamor odrinejo kmalu tudi švicarske in francoske garde.

Dunaj, 14. aprila. Maršal Heister je z dragonarji in grenadirji osvobodil po ustaših zasedena mesta Ebenfurt, Oedenburg, Kisek (Güns).

Požun, 2. aprila. Tu je bila druga seja z ustaši. Ti pričakujejo še več odposlancev.

Berlin, 8. aprila. Admiral Fourbin je odšel z ladjevjem od Dünkirchna proti Edinburgu. Tam ga je angleški admiral Dings tako premagal in uničil, da sta se rešili le dve ladji. — Poljsko pismo pripoveduje, da so Moskoviti napadli Švede in jim pobrali vso opremo.

Na novo nabrano moštvo je odšlo na Ogrsko. Iz Velikega Varadina je došla novica, da sta se Rakoczy in Karoly posvetovala s francoskim rezidentom in sklenila umoriti poveljujočega polkovnika Beckerja in užgati smodniške zaloge. Rakoczy je v ta namen odposlal nekega Rumuna, da požge mline in pridobi stranko zase, Karoly pa je pozneje odposlal nekega Ogra. Ta je bil radi namere, da preide k Avstrijcem, na smrt obsojen. Mislili so živega nabosti na kol. Temu je Karoly izprosil pomiloščenje, mu obljubil

1000 cekinov s pogojem, da se s prisego zaveže izpeljati naročeno. Pod pretvezo, da hoče Ogrom uiti in prestopiti v ces. vojno, naj se zmoči, da bodo cesarski mislili, da je preplaval reko. Nekaj Francozov mu bo pod prav tisto pretvezo sledilo. Oger je prisegel, se zmočil in odšel v ces. tabor. Tu pa je poveljujočemu polkovniku vse izdal. Zato so se cesarski lahko dobro pripravili.

L. 1709.

Benetke, 5. jan. Cesarski polki čakajo na ferrarskem ozemlju. Iz Nemčije so pripeljali 800 konj, da jih polk zase porabi. Pravijo, da bodo armado v Italiji ojačili s 13.000 novaki. V taboru imajo 36 velikih topov in 4 možnarje. Ker je pomanjkanje živil, zlasti moke, sporočajo iz Rimini, da so se vojaki generala Dauna tamkaj naselili, general Marsigli pa je v Ankoni, kjer utrjujejo noč in dan utrdbe za dobro brambo.

Ker so začele nemške čete na Neapolitanskem vznemirjati tudi cerkveno državo, so pomnožili posadko v Pagliano in jo z vsem oskrbeli. Nemške čete, 7000 mož, vodijo princ Darmstadski, Elebuff, general Vezel in Foubon. Ko so prišli do Frasinona, so zahtevali sorazmerno kontribucijo soli, mesa, kruha in vina. Pravijo, da bodo prezimovali v papeški deželi, ker so v Romagni že vse použili. Govori se, da so že pri Ankoni, ki je z vsem dobro preskrbljena, pa se bo do skrajnosti branila. Papež je objavil zahteve nemških čet, obenem pa je pojasnil, da zahtevajo nemoogoče reči.

Ti posnetki nam kažejo, da je bil tednik namenjen le v to, da so se ljudje nekoliko seznanili s potekom vojne. Drugih novic ni obsegal, zlasti ne domačih. Bržkone je to vzrok, da se je tako malo listov ohranilo, vsega skupaj še daleč ne en popoln letnik.

Po dolgoletnem odmoru je izhajal v Ljubljani leta 1775. in 1776. ekonomski list: Wochentliches Kundschafftsblatt, ki je prinašal gospodarske sestavke, seznam skozi Ljubljano potujočih oseb in seznam umrlih.

L. 1784. je izšla Laibacher Zeitung v 4°. Tiskala jo je Kleinmayr'sche I. Oe. Gubernial- und Landschaftliche Buchdruckerei, im Gerson'schen Hause Capuz. Vorstadt 10. Izhajala je vsak četrtek.

L. 1788. je imela naslov Merksische Laibacher Zeitung, ker je bil Merk založnik.

Po naznanilu 23. junija 1797 je začel nov list izhajati z naslovom Egerische Laibacher Zeitung.

L. 1798. je izhajal v Ljubljani tudi Theater Journal.

V francoski dobi se je pojavil Telegraphofficiel.

V letih 1797.—1800. so pa razveseljevale Slovence Vodnikove Novice.

Vsi ti listi so že velika redkost.

FRANCESCO ROBBA

DR. ANTON VODNIK

Arhivalna študija.

(Nadaljevanje)

Dne 11. maja istega leta je napravil Robba na magistrat vlogo, da se mu podeli po pokojnem Mačku izpraznjeno mesto stavbenika, da ga ne zasede kak tujec. Svojo prošnjo je opiral na sledeče razloge, ki so zanimivi tudi radi novih podatkov, ki jih vsebujejo.

1. Se je v Italiji učil in v redu izučil ne samo kiparstva, ampak tudi stavbarstva, tako da nima nobenega pomisleka, podvreči se izpitu.

2. Se ni samo tukaj na Kranjskem, marveč tudi na Koroškem i Hrvatskem izdajal poleg kiparja tudi za stavbenika in so ga kot takega tudi smatrali, kakor je razvidno iz prilog pod A., B., C., D., E., F., G., H. . . . Pri postavljanju temeljev za oltarje, javne kipe — tu misli pač na oba spomenika sv. Janeza Nepomuka — in vodnjak ni nikoli potreboval kakega stavbenika. Da, kar je še več, tudi zidarska dela, ki so jih bili izvršili tukajšnji zidarji, odnosno stavbeniki, in ki so se, ker so bila slabo napravljena, kmalu po izvršitvi podrla, je on na novo in trdno postavil, kar je razvidno iz priloge K.

3. Je član, in sicer ta čas načelnik zadruga tukajšnjih kiparjev, odnosno zidarjev in stavbenikov.

4. Ni nič novega, da je kdo kljub temu, da se zidarske obrti ni v redu učil, lahko zidarski mojster. Kaj je bil namreč Martenuzzi, kaj Bibiena, kaj sedanji goriški stavbenik, ki je po poklicu kipar in je vendar obenem stavbenik²⁰⁵, in kaj je bil končno poprej ta ali oni izmed tistih, ki so sedaj tukaj stavbeniki?

²⁰⁵ Carlo Martenuzzi je zgradil med drugim sedanje bogoslovno semenišče v Ljubljani, ki so ga gradili od l. 1708. do 1717. Napravil je tudi osnutek za novo stolnico, ki pa je bil odklonjen. (Viktor Steska, ZUZ, 1923, p. 6.) Bibiena (Galli da Bibiena) je umetniška družina 17. in 18. stoletja iz Bologne. Izredni pomen te družine je v tem, da se je osem članov te rodbine posvetilo eni in isti umetnostni panogi, namreč gledališki arhitekturi in scenični dekoraciji, in da so svojo umetnost, v kateri so izvajali zadnje konsekvence po Borrominiju in Pozzu ustvarjenega poznega baroka, razširili po vsej Evropi. Glavno središče njihove delavnosti je bil cesarski dvor na Dunaju; skoraj ni bilo dvora v Evropi, na katerem ne bi deloval vsaj en član rodbine. (Dr. Ulrich Thieme — dr. Felix Becker: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. Verlag von Wilhelm Engelmann, Leipzig 1909, III. Bd., p. 596.) Kateri član rodbine utegne biti tukaj mišljen, se ne da ugotoviti, niti z verjetnostjo sklepati. — Katerega goriškega stavbenika ima Robba v mislih, mi ni znano.

Zato prosi magistrat, da mu dovoli izvrševati stavbarsko obrt tukaj in kjerkoli bi ga potrebovali, ter da ima lahko vajence, pomočnike in polirje, tako kot drugi tukajšnji stavbeniki.

Magistrat je njegovi prošnji ugodil, opomnil ga je samó, naj bo z drugimi mestnimi stavbeniki v dobrih odnošajih in ga opozoril na to, da naj toliko časa ne sprejema novih vajencev, kolikor časa se morejo dobiti sposobni vajenci, pomočniki in polirji, in da naj ne nadleguje naročnikov med občinstvom s kakimi neizkušenimi ljudmi.²⁰⁶

Dne 14. febr. 1746 je tožil Robbo lekarnar Frančišek Karel Weykhardt na plačilo dolga v znesku 41 gld. 33 kr., ki ga je napravil Robba na zdravilih. Sodišče je določilo narok 21. marca.²⁰⁷ Ker Robbe dne 21. marca ni bilo k razpravi, je bil zamudno obsojen na plačilo dolga s 6% obrestmi v 14. dneh.²⁰⁸

Dne 1. julija 1746 je predložil Robba magistratu račun za dobavo kamenja za tlakovanje trga pred magistratom v znesku 7 gld. 22 kr. Magistrat je taksiral račun na 7 gld., ki jih je Robba prejel dne 10. okt. 1746.²⁰⁹

Tudi l. 1748 vodnjak še ni bil dovršen. Da je mogel Robba delo sploh nadaljevati, je dne 31. okt. 1748 prosil magistrat, naj mu »bei gegenwertigen geldtlosen Zeiten« posodi par sto gld. proti obvezi, da bo magistratu na hipoteko — dokler ne bo kapital s 5% obrestmi plačan — dobavil toliko kamenja, s čimer mu gospodje ne bodo samo pomagali, ampak bodo tudi omogočili, da bo vodnjak preko zime toliko naprédoval, da se bo spomladi — 1749 — lahko postavil.

Magistrat je naročil blagajniku Frančišku Jakobu Raniloviču, naj izplača Robbi na zadolžnico 200 gld., kar se je zgodilo dne 5. nov.²¹⁰

Dne 21. febr. 1749 je tožil Robbo Jakob Christian Schmidt, lekarnar »zum goldenen Hirschen«, da mu v 14. dneh plača dolg na zdravilih v znesku 43 gld. 29 kr. s 6% obrestmi, sicer naj pride k zaslišanju. Sodišče izda tozadevni nalog.²¹¹

²⁰⁶ G. P. 1745.

²⁰⁷ l. c. 1746, p. 66.

²⁰⁸ l. c., p. 103—104.

²⁰⁹ l. c., p. 194; račun in pobotnica v lj. mag. arh.

²¹⁰ l. c. 1748, p. 282—283; mest. rač. knjiga 1750.

²¹¹ l. c. 1749, p. 64—65.

Dne 21. marca prosi Schmidt za obnovitveni narok v isti zadevi. Določi se 19. april.²¹² Dne 16. maja prosi Schmidt zopet za obnovitveni narok v tej zadevi. Robba naj pride ali sam k zaslišanju, ali pa naj informira o tem svojega nastavljenca, sicer se bo sodilo »in contumaciam«. Sodišče določi narok 7. junija.²¹³

Pri razpravi dne 7. junija Schmidt toži, Robba ugovarja — da lekarnar zahteva preveč. Navaja, da se je on, kakor hitro je bil zvedel, da je njegova žena brez njegove vednosti vzela pri nasprotni stranki različna zdravila, takoj obrnil na tožitelja in protestiral proti temu, da bi smel ta brez njegove vednosti kateremu izmed njegovih ljudi izročiti kako zdravilo. Kljub temu protestu pa je nasprotna stranka še večkrat dajala njegovi ženi zdravila. Zdravila je dolžan plačati le, v kolikor so bila izdana pred protestom.

Schmidt navaja, da v Robbovi navedbi čas ni označen; moral pa bi biti, da bi bilo mogoče vedeti, koliko zdravil je bilo izdanih pred protestom in koliko po protestu. Ve pa tudi, da je mož dolžan ženo preživljati.

Robba priznava, da je mož dolžan skrbeti za ženo in da k tej oskrbi spadajo tudi zdravila. Ker pa je zasledil nepokorščino — doslovno: nezvestobo — je bil upravičen protestirati.

Schmidt ugotavlja, da nasprotnik priznava, da je mož dolžan skrbeti ženi za zdravila. Recepti izkazujejo vse, kar je bilo zanj in za njegovo ženo izdanega na zdravilih pred protestom. Zato je njegova navedba brezpredmetna.²¹⁴

Dne 9. julija 1749 je izdal magistrat C. Zullianiju in Robbi enako se glaseča dekreta, s katerima jima je poveril nalogo, da poiščeta v območju ljubljanskega deželnega sodišča za zgradbo nove opekarne primeren prostor. Kraj bi naj ne ležal predaleč izven mesta, da ne bi radi tega narasli dovozni stroški, in bi naj vseboval globoko plast ilovice. Obe magistratni opekarni v Trnovem namreč nimata v bližini dovolj ilovice, zato se radi dovoza produkcijski stroški povečajo, poleg tega pa neredno dovažanje tudi večkrat ovira fabricacijo.²¹⁵

Dne 14. julija 1749 je naročil magistrat mestnim računskim uradnikom, naj drugi dan skličejo štiri mestne stavbenike in naj gredo z njimi v vojašnico pri Sv. Petru, katero si naj ogledajo od sobe do

sobe, doženejo vzrok vlage, in kako je temu od pomoči. Poročila naj podajo pismeno s podpisi in pečati. Vsak dobi po tri gld. honorarja.²¹⁶ Med temi stavbeniki, ki pa niso imenovani, je bil pač tudi Robba.

Ko je Robba jeseni l. 1748. prosil magistrat za posojilo par sto gld., je dal upanje, da bo vodnjak dovršen že spomladi l. 1749.²¹⁰ To pa se ni zgodilo.

Stroški za vodnjak so medtem že preseгли v pogodbi določeno vsoto, katere zadnji obrok je prejel Robba l. 1747.¹⁹⁸ Tudi je Robba na račun vodnjaka najel pri magistratu posojilo v skupnem znesku 600 gld. Da bi mu magistrat povrnil stroške in dovolil nov kredit zaradi nadaljevanja vodnjaka, je Robba dne 2. maja 1749 vložil naslednjo prošnjo s priloženimi sezname stroškov:

»Gospodje se bodo gotovo še spominjali, kako sem se pred nekako štirimi leti zavezal, da bom napravil vodnjak pred mestno hišo po modelu, ki sem ga v ta namen sam izvršil, za 2400 gld.

Sedaj pa mi je nemogoče izpolniti svoje pre nagljene obljube, ker sem — kakor je razvidno iz zadevnega računa — 1. že do sedaj preko dogovorjenih 2400 gld. porabil 840 gld. (od teh 240 gld. lastnega denarja); 2. ni niti še vse kamenje obdelano; za njegovo izdelavo in postavitev bo 3. neobhodno potrebno še čez 1600 gld., pri vsem tem pa ostanejo 4. neplačani moji napor, trud in neizrečene težave. Zato sem vedno pod prisego pripravljen vzdrževati trditev, da vodnjak pod 4800 gld., brez vračunanega plačila, nikakor ne more biti postavljen. To se mora v resnici tudi izkazati, če bodo veščaki ocenili to, kar je izvršenega in pripravljenega, pa tudi to, kar se potroši — tako rekoč zameri — v kamnolomih pri izkopavanju velikih kosov, ker se razbiti mali kosi ne morejo spraviti v denar. Tako me priganja največja sila, da pokorno predložim in javim: potem, ko sem ves znani denar porabil, vodnjaka pod 4800 gld., nevštevši moj trud in plačilo — kot že omenjeno — ne morem postaviti, četudi bi hotel, iz pomanjkanja za to potrebnih sredstev. Nadaljevati in dograditi ga mi je toliko časa nemogoče, dokler se mi zadostno ne gre na roko. Ker mi pri tem ne more pomagati nihče drug kot Vi, gospodje, pokorno prosim, da bi blagovolili to moje pojasnilo upoštevati in zaradi nevarnosti zavlačevanja vzeti kar najhitreje v pretres ter dovoliti za nadaljevanje dela potrebna sredstva, brez katerih ne morem več delati v lastno škodo in pogubo. Končna določitev naj se mi, prosim, priobči z dekretom«.

²¹⁶ l. c., p. 255—257.

²¹² l. c., p. 112.

²¹³ l. c., p. 174.

²¹⁴ l. c., p. 207—209.

²¹⁵ l. c., p. 254.

Magistrat je odločil: Dovoljuje se iz posebnih razlogov — ne da bi se prejudicirala s tem prizadeta pogodba — iti g. prosilcu na roko in mu ugoditi. Ker mora za izdelavo vodnjaka na glavnem trgu neprestano vzdrževati 14 delavcev, ki jih smatra za potrebne, in ker mora delo, kakor je obljubil, izvršiti še med poletjem — se mu bo iz mestne blagajne izplačevalo po 100 gld. nemške veljave toliko časa, kolikor časa bo omenjenih 14 delavcev nepretrgano zaposlenih in se magistrat ne bo nasprotno odločil; prvi obrok se mu bo izplačal čez 14 dni. Takoj pa se mu povrne, odnosno dá kot predujem 231 gld. 41 kr., katere je bil potrošil iz lastnih sredstev, in sicer proti pobotnici, vendar pa brez vsakih posledic.²¹⁷

Po pobotnicah je magistrat izplačal te zneske v naslednjih obrokih: 6. maja 1749 231 gld. 41 kr.; po 100 gld. pa 20. maja, 3. junija, 17. junija, 1. julija, 15. julija, 29. julija, 12. avg., 26. avg., 9. sept.,

²¹⁷ Akt v mag. arh. v Lj.; J. Vrhovec, Die wohllobliche landesfürstl. Hauptstadt Laibach, 1886, p. 97 sl.

23. sept., 7. okt., 21. okt., 4. nov., 18. nov. in 16. dec. 1749.²¹⁸

Svoji prošnji je priložil Robba naslednji seznam — specifikacijo — stroškov:

Uvodoma omenja enako kot v prošnji, da v njem niso upoštevani stroški, ki jih je imel v obeh kamnolomih. Ker je moral dobiti za vodnjak debele in cele kose, mu je ostalo mnogo kamenja neporabnega, zanj torej mrtev kapital. Prav tako ni všteta nagrada za njegovo delo in trud: z vso pridnostjo je bil vedno zraven, mnogo je trpel v grdem zimskem vremenu pri nadzorovanju prevozov.

»Kolosalni obelisk ali piramida, ki je tako redek kos in tako velik, je vreden najmanj 500 gld. — poleg prevoza. Da pa slavni magistrat uvidi, da hočem računati nizko, ne samo pri obelisku, marveč pri vseh tukaj podrobno naštetih stvareh, ki sem jih dovršen del dogotovil, ne računam drugega kakor obelisk sam brez prevoza, to je stroške za izkopavanje, umivanje in brušenje.

²¹⁸ Mestna računska knjiga 1749.

(Dalje prihodnjič.)

ZADNJA FAZA ITALIJANSKEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

DR. STANKO ŠKERLJ

(Konec.)

Leta 1792. nas spet zapušča za dalj časa Stanovski arhiv. Za to dobo črpamo kroniko italijanskih predstav samo iz presihajočih vesti v ljubljanskem časopisju¹ in iz seznamov ljubljanskih tiskov, kjer se omenjajo tudi libreti iz teh let. Vprav za del kritične dobe, ko se italijansko gledališče v Ljubljani bori za obstanek, smo torej posebno nepopolno obveščeni.

Iz leta 1793. ne čujemo ničesar o italijanskih predstavah: ljubljanski časnik za to leto ni ohranjen in libreti se tudi ne omenjajo. Vse to seveda ne pomeni neobhodno, da res ni bilo nikakih predstav, saj vemo, da niti vse operne družine niso dajale tiskati tekstov. a kaj šele dramski ansambli. Možnost, da so tudi 1793 Italijani prišli v Ljubljano, bomo tem manj zanikali,

¹ Niti državna študijska knjižnica niti knjižnica Narodnega muzeja nimata kompletne najstarejše *Laibacher Zeitung* Merkove, Egerjeve, Degotardijeve in Kleinmayrjeve izdaje z vsemi prilogami. Niti če kombiniramo to, kar je ohranjeno v obeh knjižnicah, ne dobimo vseh letnikov. Za leta 1792. do 1794. zija široka vrzel, in potem spet za 1798. Vesti o gledališču, ki se nahajajo deloma v listu samem, deloma v prilogah, niso v vseh letnikih enako redke in redkobesedne; toda v nekaterih jih skoraj ni ali celo sploh ni. Včasih se tičejo samo administracije (oddaje lož v najem, itd.); včasih napovedujejo predstave; včasih kronistično beležijo one, ki so se bile vršile, pri čemer pogosto vpletajo pohvalne opazke; le redko se vzpenjajo do resnične kritike.

če se spomnimo postavke v Zoisovih računskih knjigah za 1793/94: »opera buffa« 54 gl. 54 kr., »teatro« 69 gl. 50 kr.

Za prihodnja štiri leta (1794—1797) pa vemo za gotovo, deloma iz beležk o ljubljanskih tiskih, deloma iz časopisja, da so Italijani spet z operami gostovali v Ljubljani. Toda preko tega dejstva je malo znano, bore malo v njihovih repertoarjih, skoro nič o družbah samih.

Kar se repertoarja tiče, se v naših skromnih podatkih najčešče pojavlja Paisiellovo ime. Leta 1794. je v Ljubljani pri Kleinmayrju natisnjen libreto slovite *Nine*. V Penzelovem seznamu beremo: »*La Nina pazza per amore*. Da rapresentarsi nel' nobile teatro di Lubiana«. Radics, ki je knjižico gotovo videl,² pravi v svoji *Entwicklung...*, str. 53, da sta to opero posvetila — pač v predgovoru libreto — impresarija Vedova in Piovanni »dem Publikum Laibachs«. Nič drugega ne vemo niti o družbi, niti o točnem času, dolžini in o drugih momentih gostovanja. Kvečjemu lahko domnevamo, da se del Zoisovih stroškov za gledališče leta 1793/94 morda nanaša na družbo Vedove in Piovannija. Seveda so se pele razen *Nine* še druge opere; nekatere izmed njih so brez dvoma pripadale tedaj obče priljubljenemu repertoarju, ki ga že poznamo iz prejšnjih let ljubljanskega italijanskega gledališča.

² Po njegovi navedbi *ibidem* se je hranila v posesti pokojnega deželnosodnega svetnika Petricha v Ljubljani.

Nina je bila ena najpopularnejših oper popularnega Paisiella. Potem ko je bil v *Namišljenem Sokratu* dal izredno lep primer veselo-zabavne opere, v tragični pa mnogo slabše uspel, je — po besedah Della Corteja¹ — našel svojo pravo srednjo pot med komičnim in tragičnim, ki ga je povedla do največjega uspeha, do čustvene, patetične *Nine* (1789). Čustvene, sentimentalne črte v besedilu in muziki komične opere smo našli že v Goldoni-Piccinnijevi *Cecchini*. Te črte, ki so polagoma preobrazile italijansko komično opero XVIII. stoletja, in to v dobrem smislu, so dobile svoj najpopolnejši muzikalni izraz prav v Paisiellovi *Nini*. — Besedilo te opere je napisal Napoljčan G. B. Lorenzi (o. 1719.—1805.), najznamenitejši pisec napoljske vesele opere, avtor kakih trideset libretov, katerih dober del je uglasbil Paisiello. Napisal je, skupaj z abéjem Ferdinandom Galianijem, tudi enega najsrečnejših tekstov komične opere, že omenjenega *Namišljenega Sokrata*.² Besedilo otožno-idilične *Nine*, v katerem se menjajo proza in verzi, je pa Lorenzi priredil po francoskem originalu.

Italijanska družba, ki je l. 1795. igrala v Ljubljani, je imela na repertoarju resno opero — dokaj redke pojav med številnimi komičnimi operami, ki so se v onih letih navadno predstavljale —: *Pirro Re d'Epiro*. To je bila ena od Paisiellovih resnih oper, primer muzikalnega žanra torej, v katerem se ta mojster, kakor smo že omenili, ni tako obnesel kot v drugih področjih. Kdo je napisal tekst za *Pirra*, nismo mogli dognati. Ljubljanski libreto, ki je izšel pri Kleinmayrju, je bil spet enkrat dvojezičen; o tem nas obveščata zabeležba v katalogu Erbergove knjižnice v Narodnem muzeju in Penzelov seznam. V slednjem beremo za naslovom dostavek: »Drama serio per musica da rappresentarsi nel' nobile Teatro di Lubiana. Nebest der deutschen Uibersetzung von Iac. Abrah. Penzel«. Nemški prevod je bil torej to pot na licu mesta prirejen in iz peresa znane in zanimive ljubljanske osebnosti. Morda se je nemško besedilo tudi posebej razpečavalo, ker je libreto zaznamovan v nekaterih seznamih samo z nemškim naslovom; tako n. pr. v katalogu knjižnice nadškofa Brigida: »Pyrrhus König von Epirus ein e(r)n(st)haftes Singspiel Im Carnevale 795. auf dem Ständischen Theater der Hauptstadt La(i)b(a)ch aufgeführt«; in podobno v Erbergovem *Versuch eines Entwurfes zu einer Literatur-Geschichte für Crain*, str. 99. Niti o impresariju, niti o njegovi družbi, niti o njihovem ostalem repertoarju danes ne vemo ničesar. Radics, ki je tudi to knjižico najbrž poznal, dostavlja (*Entwicklung...*, str. 53) naslovu samo tole opazko: »... in welcher Oper sich auch das Auge an einem Ballett, 'Das Verbrechen der Liebe' betitelt, ergötzen konnte«. To je bil bržčas eden tistih baletov, ki so se dajali med akti oper brez organične zveze z njimi in ki so neusmiljeno trgali dejanje glavne predstave; z njimi so impresariji, zvesti barbarski tradiciji, mislili, da morajo béli in lajšati občinstvu uživanje dolgih oper, posebno resnih. Finjši gledališki praktiki so že uvideli škodljivost te

razvade.³ — Iskali smo kake podrobnejše vesti o tem gostovanju v ljubljanskem listu leta 1795., pa smo našli samo golo potrditev, da so pred pustom Italijani igrali v Ljubljani; in še to je samo mimogrede rečeno v pohvalni notici, posvečeni nemškemu gostovanju: *Laibacher Zeitung* 1795, št. 93 (25. IV.) »Auch haben wir nun seit Ostern eine Truppe deutscher Schauspieler unter Direktion des Herrn Vanini statt den mit Ende Fasching abgereisten italienischen Operisten, hier...«.

Italijansko gostovanje v letu 1796., o čegar repertoarju smo sicer za spoznanje boljše poučeni, pa v *Laibacherici* onega leta sploh ni omenjeno. Iz kataloga Erbergove in drugih knjižnic vidimo, da sta bila tedaj v Ljubljani natisnjena libreta oper *La grotta di Trofonio* in *Gli artigiani*.⁴ Prvo teh oper je komponiral znameniti Antonio Salieri (1750.—1825.), ravnatelj dunajske dvorne godbe, nadarjen in spreten muzik, proslul zlasti kot Mozartov tekmeč. Temu tekmovanju je služila tudi *Trofoniova jama* (1785), ki pomeni vrhunec Salierijevega, nikakor ne neznanega dela v področju komične opere. Besedilo je napisal G. B. Casti, avtor *Kralja Teodorja*, ki je hotel v *Trofoniovi jami* dati nov primer junaško-komične drame — književnega žanra, ki ga je z velikim ponosom gojil in slavil kot povsem novo stvaritev v dramski umetnosti. Toda besedilo Salierijeve opere se zelo razlikuje od Castijeve melodrame v pesnikovih zbranih delih;⁵ odpadel je vsak dramatičnejši zaplet, odpadle v tekstu one resne, junaške, tragične poteze, ki bi morale biti v zvezi z vsakdanje-komičnimi značilne za to vrsto melodram; odpadla vsa učinkovita satira, ki se v melodrami posmehuje nazorom o obsedencih in čarovnicah — in ostalo je samo tole »dejanje« (ki se vrši v Beotiji): Aristonovi hčeri Ofelia in Dori sta se zaročili; vesela Dori z veselim Plistenom, zamišljena Ofelia z zamišljenim Artemidorom. Na sprehodu po vrtu, stopita oba mladeniča v jamo maga Trofonia, ne da bi poznala njeno skrivnostno moč, in prideta potem spet na prosto, toda pri različnih vratih in zato z izpremenjenimi nagnjenji. Zaročenki se odvrčata od njiju. Potem se mladeniča vrmeta v jamo in prideta ven s svojimi starimi čustvi. A medtem ko iščeta svoji zaročenki, je tudi nji ob sprehodu po istem vrtu zvbilo v Trofoniovo jamo; ko pa prideta ven, so zdaj njima zamenjani nravi. Nazadnje odide oče v proročišče in Trofonio mu razloži, kaj se je zgodilo. Zaročenci gredo spet v jamo, in ker jo zdaj zapuste pri istih vratih, kakor so vstopili, dobe spet vsi svoja stara nagnjenja nazaj. »Kakor se vidi, se igra z jamo ponavlja štirikrat, in to je v sceničnem pogledu otročje, v dramatičnem pa — statično.« Salieri je opremil Trofonia z nekaterimi patetičnimi, junaškimi akcenti, poskušal biti komičen, kjer situacija zahteva, in v celem napisal solidno, dobro muziko. Ogromen

³ Bartolomeo Benincasa, ki bomo z njim kmalu imeli posla v sami Ljubljani, jo obsoja v predgovoru k svojemu libretu *Il disertore*; prim. Della Corte, c. d. II, str. 236.

⁴ Po Radicsu, *Entwicklung*, str. 53, bi moral biti prvi shranjen v muzejski knjižnici, a danes ga tam ni najti.

⁵ To je dokazal A. Della Corte, cit. d. II, str. 53 sl.; on sploh tu posveča *Trofoniovi jami* podrobno študijo, ki mi služi za prikaz te opere.

uspeh, ki ga je tedaj (1785) dosegel in ki je pri sodobnikih zasenčil Mozarta, se zdi nam seveda ogromno pretiran. Zgodovina je bila pravična in je postavila *Figarovo svatbo* na piedestal, ki ji gre; bila je celo stroga, kajti popolne pozabe, v katero je zapadla, *Trofoniova jama* morda le ni zaslužila.

O tem, koliko priznanja je žela v svojem času, priča tudi odmev, ki ga je vzbudila v Ljubljani. Komaj dve leti po dunajski premieri izraža uprava ljubljanskega gledališča — v jeseni 1787 — v kontraktu s Friedelom željo, da vidi Salierijevo opero v Ljubljani. Morda jo je Friedel res uprizoril; še verjetnejše je, da jo je spravil na oder Bartolini, ki jo je imel v načrtu za sezono 1788. O predstavah l. 1796. nimamo nobenih podatkov; ne moremo pa dvomiti, da se je *Trofoniova jama* to pot res pela v Ljubljani, sicer ne bi bil izšel libreto, v katerem stoji pod naslovom opere: »Dramma giocoso in musica« — dunajski original pravi: »opera comica« — »in due atti da rappresentarsi in Lubiana. 1796.«

Druga opera iz leta 1796., za katere uprizoritev pri nas istotako jamči ljubljanski libreto, je bila mnogo manjšega kalibra: »*Gli Artigiani*. *Dramma giocoso per Musica da rappresentarsi nel nobile Teatro degli incliti Stati in Lubiana 1796*« — tako stoji v Erbergovem katalogu. Iz Salviolijske *Bibliografije* . . . , kol. 392, povzemamo, da je to delo komponiral Pasquale Anfossi na tekst Giuseppeja Foppe. Prva predstava se je vršila v Benetkah v sezoni 1793/94. Napoljčan Anfossi (1736—1797) je bil plodovit skladatelj komičnih oper in je v zadnji četrtini stoletja požel mnogo bučnega priznanja, ki pa se je hitro podelilo. Njegove zmožnosti niso dosegale mojstrov, kakršni so bili Piccinni in Paisiello. *Rokodelci*, ki so jih ljubljanci videli 1796, po vsej priliki niso spadali med njegova pomembnejša dela. Pisec besedila, G. Foppa, pa je bil eden izmed dobro znanih, mnogostranskih dobaviteljev libretov vsake vrste (junaško-komičnih dram, fars in drugih) proti koncu XVIII. stoletja.

Za naslednje leto 1797. — leto, ko je Napoleon po zmagovitem pohodu skozi Gornjo Italijo prignal bežeče Avstrijce nazaj v Alpe in jih prisilil k premirju v Leobnu in nato k miru v Campo Formiu, leto, ko je vojna pljusnila tudi čez Ljubljano — smo zajeli drobno vestico v ljubljanskem časopisu, štev. 15 (15. II.): na čast nadvojvodi Karlu, ki je potoval skoz Ljubljano na Dunaj, so stanovi priredili predstavo v slavnostno razsvetljenem gledališču; »die Oper Buffa: *La Molinara* wurde bey einem zahlreich versammelten Volke gegeben, . . .«. To je pač bila slavnostna predstava 17. februarja, o kateri poroča Vodnik v svojih *Ljubljanskih Novicah* in pri kateri so peli pri običajni cesarski pesmi še posebno kitico, ki jo je Karlu rešitelju na čast zložil Vodnik.¹ — Naslov in označba opere nam dovoljujeta domnevo, da so igrali Italijani. Morda je to bila predpustna sezona. Gotovo pa je, da gostovanje potem ni več dolgo trajalo, zakaj prihod Francozov na Goriško in Kranjsko konec meseca marca je grozno preplašil vso deželo in pregnal iz Ljubljane »vsaj tretjino prebivalcev«.² — *La (bella)*

¹ J. Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*; Celje, 1928; str. 18.

² Mal, *c. d.*, str. 19.

molinara, *Lepa mlinarica*, je pač Paisiellova opera tega imena, ki je nastala 1788 in spada med najboljše opere tudi v Ljubljani tako priljubljenega skladatelja. Po svojem poudarjeno čustvenem značaju je podobna še bolj znani *Nini*.

Po letu 1797. in vse do 1802 nam manjka vsaka tudi najneznatnejša vest o italijanskih gostovanjih v Ljubljani; nekoliko izdatnejše podatke bomo dobili celo šele za leto 1805. Morda v onih letih italijanskih predstav res ni bilo.³ To bi niti ne bilo tako čudno, če upoštevamo vojne in politične dogodke tistega nemirnega razdobja. Toda mnogi znaki nas opozarjajo, da se je položaj italijanskega gledališča v Ljubljani hitro in bistveno izpreminjal, in to v neugodni smeri.

Ni glavno to, da se italijanska gostovanja nekatera leta sploh niso vršila, medtem ko so nemške družbe dalje prihajale in poleg ljubljanskih diletantov dajale svoje predstave. Značilnejše je, da se ljubljanski časopis s svojimi prilogami vred italijanskih gostovanj silno redko in le popolnoma mimogrede in brez vsakega priznanja spominja, medtem ko o nemških priobčuje pogosta obvestila in več ali manj kritične, navadno prav pohvalne notice. A še važnejše je — ker prihaja s strani, ki je upravljala in vodila stanovsko gledališče —, da se prav v teh letih pojavlja v *Laibacherici* takle oglas: »Das Laibacher Theater wird von Anfange des k(ommenden) Herbstes bis Ende Fasching 1800 an eine gute deutsche Schauspieler-Gesellschaft überlassen werden. Jene Unternehmer, welche dieses Theater zu überkommen wünschen, haben sich an die Theater Oberdirektion binnen 4 Wochen schriftlich zu verwenden, den individuellen Personal-Stand, und die aufzuführenden Piesen (sic!) auszuweisen, und für eine gute Garderobe zu haften. Laibach den 1. April 1799.« (*Degotardische Laibacher Zeitung* 1799, št. 30, z dne 13. IV.) Tako se glasi torej spomladi 1799; naslednje leto se v oglasu, ki je izšel v prilogi ljubljanskega lista z dne 5. aprila 1800, št. 28, sicer ne poudarja, da se sprejema samo nemška družina, toda leta 1801. beremo spet v prilogi k številki 24 *Laibacherice* z dne 24. marca: »Das Theater der Hauptstadt Laibach . . . vom 15. September l(aufenden) J(ahres) bis Ende Fasching 1802. an eine gute Gesellschaft deutscher Schauspieler überlassen«.

Odkod ti simptomi hladnosti in celo nasprotovanja proti nastopanju Italijanov v ljubljanskem gledališču? Mnogi krogi iz vseh slojev ljubljanskega občinstva so tudi dalje z veseljem uživali in ljubili italijansko glasbo; o tem bomo našli še iz kasnejših desetletij ne-

³ Ne pozablajmo sicer, da pravi Kopitar v svojem prvem pismu Dobrovskemu, da so italijanski operisti — očitno tudi še po l. 1800. — »skoraj vsak predpust prihajali v Ljubljano«. Toda morda je to mislil na široko, za prejšnja, devetdeseta leta XVIII. stoletja, ali pa so mu bila v mislih ravno zadnja leta, neposredno pred 1808.: videli bomo, da so Italijani v letih 1805. in 1807. zapustili spet več sledu. S to zadnjo domnevo bi se dobro skladala tudi Kopitarjeva opazka v njegovi avtobiografiji (*Kl. Schriften*, 8), da je on kot Zoisov tajnik imel opraviti s kupleti, ki jih je Zois zlagal za italijanske pevce: Kopitar je bil tajnik od leta 1803. (Prim. Kidrič, *Dobrovsky* . . . , op. 178.) Naj bo to kakorkoli, molk vseh naših virov — libretov, knjižnih katalogov, gledaliških lepakov in ljubljanskih časopisov — je zgovornejši kot Kopitarjeve nedoločne in pavšalne opombe.

dvoumne izjave. Ali prav tako široki in še širši krogi so si najbrž želeli čim več in čim boljše drame. Té jim Italijani že zdavnaj niso več nudili. In tudi, če bi jo bili, bi jo bili Ljubljanci mogli uživati le v prav majhni meri: eden najglobljih vzrokov neizbežnega popuščanja italijanske gledališke aktivnosti je bilo brez dvoma pojemajoče znanje italijanskega jezika pri nas. O tem imamo najkompetentnejšo pričo v Bartolomeu Benincasi, glavnem cenzorju uprave Ilirskih pokrajin v Ljubljani, ki ga gotovo ne gre sumničiti protiitalijanskim tendenc. Ko je bilo treba l. 1810. najti italijansko igralsko družbo za Marmonta in njegovo Ljubljano, je Benincasa odklonil ponudbo nekoga impresarija Rigollija iz Zadra, češ da bi s svojo italijansko komedijo nič ne opravil v Ljubljani, »kjer je izmed štirih jezikov: kranjščine, nemščine, francoščine in italijanščine, zadnji najmanj v rabi«. ¹ Trditev, da je bil v Ljubljani italijanski jezik manj v rabi kot francoski, bi utegnila biti samo poklon vladodržcem. Vendar za nas ni važen vrstni red jezikov; važna je le Benincasova ugotovitev, da nima smisla, privajati v Ljubljano italijansko komedijo, in to zaradi jezika. ²

Kroge z globljo književno izobrazbo in resnejšim zanimanjem za književnost so torej bolj privlačila nemška gostovanja, ki so dajala drame in med mnogim plevelom tudi klasične komade. Odtod vsaj deloma prihaja tudi večje zanimanje časopisja za nemško gledališče, zlasti skromni poskusi resne kritike. ³ Vendar je na ponašanje časopisja vplival še drug važen moment — tisti, ki se javlja tudi v gori navedenih oglasih gledališke uprave za oddajo gledališča nemškim družbam: avstrijsko-patriotska in nemško-kulturna tendenca, ki smo jo začeli opazovati v področju gledališča v osemdesetih letih XVIII. stoletja. Ta tendenca se je morala posebno bohotno razvijati v vzdušju legitimističnih in nato protinapoleonskih vojn na prelomu stoletij. ⁴ Gojenje in podpiranje nemške gledališke umetnosti se je zdelo najvplivnejšemu delu nemško usmerjenega izobraženstva — in razen Zoisovega kroga je bilo pač skoraj vse ljubljansko izobraženstvo nemško usmerjeno ⁵ — nacionalna in pa-

¹ J. Tavzes, *Slovenski preporod pod Francozi*, Ljubljana 1929, str. 29.

² V primeri s to jasno izjavo Benincase gubé za naše vprašanje važnost drugi, sicer v svojem kontekstu bolj ali manj verjetni podatki o znanju italijanščine pri nas — na primer ono, kar omenjajo o tem Ch. Nodier, I. I. Tobin (spremljevalec sira H. Davyja) in drugi; prim. *Illyrisches Blatt* 1821, št. 24. (15. VI.); *Blätter aus Krain* 1861, str. 68 (Dr. H. Costa, *Die Sprachenfrage in Illyrien während des französischen Interregnums*).

³ Gl. *Laibacher Ztg.* 1791, št. 101 (20. dec.); *Laibacher Wochenblatt* 1804, št. IX—XIII.

⁴ Programi nemških predstav — zlasti tudi diletantskih — in časopisna poročila tistih let jasno kažejo to patriotsko barvo; prim. *Laibacher Ztg.* 1795, št. 93 (25. IV.) in 216 (23. IX.); *idem* 1796, št. 80 (7. X.); *idem* 1797, št. 14 (17. II.). O nemškem repertoarju v prvih letih novega stoletja prim. Dimitz, *100 Jahre der Laibacher Bühne*, v *Blätter a. Krain* 1865, str. 71.

⁵ Kar se posebej slovenske gledališke aktivnosti tiče, je ostal Zoisov krog po Linhartovi smrti brez sposobnega aranžerja. Tako se razlaga, zakaj se je prvi poizkus iz

trioticska dolžnost; za italijanske predstave je bilo vse manj in manj prostora, v srcih in na odru. Italijanska gostovanja v Ljubljani so bila v veliki neposredni nevarnosti, da izginejo. Kar jih je še nekaj časa držalo, je bila najbrž naklonjenost precejšnjega dela povprečnega občinstva, ki je ljubilo italijansko opero, ki pa v primeri s slojem izobraženstva in s fevdalno gledališko upravo ni imelo mnogo govoriti, in pa dolga tradicija, vis inertiae: vsi so bili navajeni, odkar so pomnili, da v Ljubljani od časa do časa vidijo in slišijo italijanske predstave. Drugi moment je bil vsekakor močnejši. Toda prav zato je bilo treba le malo močnejšega potresa, ki bi, četudi le za kratko dobo, pretrgal ustaljeni tok ljubljanskega mestnega življenja in pretrgal tradicionalno zvezo z italijansko odrsko umetnostjo, pa bi odklenkalo italijanskemu gledališču v Ljubljani kot bolj ali manj stalni instituciji.

Ob vstopu v novo stoletje še nismo tako daleč. Nasprotno, nekatere sezone prvega desetletja vzbujajo videz, kot da je v gledališču vse spet v starem redu. ⁶ — V *Laibacher Zeitung* 1802 smo naleteli v št. 59 (23. VII.) na kratko vest o slavnostnem sprejemu princeze Elizabete, ki se je v Ljubljani zabavala pri »turški« muziki na Zoisovem vrtu, »darauf aber ins dermal hier befindliche italienische Theater ze begeben geruhten«. To je bila najbrže krajša poletna sezona, kakršne smo videli v osemdesetih in devetdesetih letih XVIII. stoletja. ⁷

Tudi o letu 1804. spet ne vemo nič določnejšega, kot da so italijanski operisti gotovo gostovali pri nas. V IX. številki *Laibacher Wochenblatt*-a beremo pod napisom *Theater in Laibach*: »Am 26. April wurde das hiesige landschaftliche Theater, nachdem die italienische Sängergesellschaft am 22. ihre Vorstellungen beschlossen hatte, durch die deutsche Schauspielergesellschaft ... wiedereröffnet«. Nikakih vesti nimamo o tem, kako dolgo je trajalo to spomladno gostovanje; tudi o družbi in repertoarju ne čujemo nikjer. Italijanski baletni plesalci vodje Calvija, ki nato sodelujejo s Fraselovo družino, gotovo niso bili v zvezi s pravkar omenjeno italijansko sezono, ker se v X. šte-

leta 1790. ponovil šele 1803 z diletantsko predstavo *Tinčka Petelinčka* (prevoda Kotzebuejevega *Der Hahenschlag*), ki je potem spet za dolgo ostala zadnja. Prim. v časopisu *Carniola* II (1839/40), str. 136, članek »*Slovenische Literatur*, Von Milko«; in Dimitzov citirani članek v *Blätter a. Krain* 1865, str. 70.

⁶ Našim dosedanjim virom — časopisju in libretom — se pridružuje za nekaj časa spet — kot najvažnejši — tretji: gledališki akti Stanovskega arhiva. Za dobo od začetka stoletja do avstrijske reokupacije so zbrani — seveda ne polnoštevilno, a vendar v velikem številu — v fasciklu *Unmanipulierte Theater Acten de 1800—1813*. — Morda sta Dimitz in Radics nekatere izmed njih videla in porabila, a še daleč ne vseh.

⁷ Dimitz navaja, v citiranem članku, str. 71, med atrakcijami zimske sezone 1802/03 tudi Cimaroso, ne da bi preciziral, kakšno delo je mišljeno. Po vsej priliki Cimarosove opere ni spravljati v zvezo z gori omenjenimi poletnimi predstavami; skoro gotovo je spadala v repertoar nemške Schantrochove družine, ki je tedaj pozimi gostovala v Ljubljani. Med ostalim pisanim programom tiste sezone omenja Dimitz tudi »italienische Ballettänzer Calvi's«; ali so oni bili angažirani od Schantrocha, nam ni zagotovo znano. Takoj jih bomo spet videli v Ljubljani.

vilki ljubljanskega tednika, objavljeni po otvoritveni predstavi nemške družbe, šele napoveduje njihov prihod. V naslednji številki je premiera tega baleta prav pohvaljena, a XII. številka je cela posvečena plesu vobče in ljubljanskemu baletu posebej.¹

O italijanskem gostovanju l. 1805. imamo po daljšem presledku spet nekaj podrobnejših podatkov, čeprav nas ravno v tem letu puščata na cedilu s svojim molkom obe tedanji *Laibacherici*, Egerjeva in Kleinmayrjeva. Najizdatnejše vesti nam teko iz fascikla *Unmanipol. Th. Acten...* («Journal der eingegangenen Theatergelder» in listina št. 387), nekaj malega pa doznavamo z ohranjenega lepaka in iz Radicsa (*Entwicklung...*, str. 80 in op. 86). Rekonstruirajmo iz raztresenih podatkov, kolikor se dá, potek tega gostovanja. — Sezona se je začela 26. marca z operama *Teresa e Claudio* in *Pamela*; isto se je igralo tudi 28. in 31. marca. 2. aprila je bila, sodeč po navedenem »Journalu«, še nemška predstava Fraselove družbe. Dva dni nato so Ljubljanci videli novo operno premiero: *Bandiera ad ogni vento*, ki ji je pa tudi spet pridružena *Pamela*, kakor sta se v tem gostovanju sploh pogosto peli po dve operi en večer. Od tega dne dalje so se vršile samo italijanske predstave, če izvzamemo morda dan 2. maja, ko je zabeležena predstava nečitljivega imena, ki se v tej dobi več ne ponavlja in ki torej morda ni spadala k italijanskemu repertoarju. *Bandiera ad ogni vento* se je vsekakor ponovila 27. aprila in sicer, z odlomki iz drugih oper, v korist prvega tenorja Giulia Radicchija. To izpričuje lepak, ki se hrani v zbirki gledaliških listov v Narodnem muzeju in ki nosi nadpis »Italienische Oper«, pod njim pa dvojezično, najprej nemško, potem italijansko vabilo na benefico. 18. maja je prišla na vrsto *Zelinda e Lindoro*, 23. maja spet »*Pamela nubile, e maritata*« (kakor je zapisano v »Journalu«), 3. junija pa *Elisa*, ki se je ponovila 8. in 9. Drugih italijanskih predstav ta »Journal« ne beleži; pod seznamom pa stoji zaključek: »eingegangen für die Hälfte des Abonements für 30. Vorstellungen der italiänischen Opern 253 fl. 10 kr.«. Sezona se je bodisi brez presledka, bodisi s kratkim presledkom, kljub letnemu času nadaljevala, kajti v listini št. 387 istega fascikla beremo pod datumom 1. julija sledeče: »Für die von dem Impresser der italiänischen Opern Joseph Dureli bei Abhollung einer andern ersten, und zweiten Sängerin gemachte Unkosten ist ihm eine kleine Entschädigung aus der Theater Kasse mit 80 fl — zugesichert worden«. Dodana je tudi rešitev: naj se ta vsota izplača. Iz tega akta povzemamo ne samo ime impresarija — *Durelli* je seveda bolje pisati z dvema l —, temveč tudi, da ljubljanska publika morda ni bila zadovoljna s prvotnim ansamblom in da se je gostovanje v novi sestavi nadaljevalo še tja v poletje. Kaj so tedaj peli, nam ni znano, toda v glavnem najbrž isti repertoar, kot od marca do junija. — Kdo so bili ostali člani Durellijeve družbe razen že imenovanega Radicchija, se tudi ne dá reči.

¹ V fasc. *Unmanipol. Th. Acten...* se hranijo pobotnice, s katerimi potrjujejo Giuseppe Calvi in njegovi plesalci in plesalke prejem honorarja za svoje nastopanje v ljubljanskem gledališču. Pobotnice so datirane začetek julija 1804., konec oktobra istega leta in konec januarja 1805. Tedaj sta vodila gledališče W. Frasel («Guglielmo Fraselle») in J. Scholz.

Dve imeni, Giuseppe Lainer in Vincenzo Ludovisi, bomo sicer kmalu srečali v aktih, iz katerih bo razvidno, da sta svoj čas pripadala Durellijevi skupini v Ljubljani; toda ker je ta podjetnik vodil italijansko sezono v Ljubljani tudi 1807, ni gotovo, da sta ona dva bila že 1805 pri nas.

V prvem delu Durellijevega gostovanja leta 1805. so torej Ljubljanci videli v trideset predstavah najmanj pet raznih oper. Največkrat sta prišli na oder *Bandiera ad ogni vento* in *Pamela*. O posameznih delih nam s knjižnimi sredstvi, ki so nam bila na razpolago, ni bilo mogoče mnogo ugotoviti. Opera *Teresa e Claudio* nam je ostala popolnoma neznana. — Glede na *Pamelo*, ki se je 1805 uprizarjala v Ljubljani, smemo biti v dvomu, ali gre za dve samostojni operi: *Pamela nubile (Pamela za možilo)* in *Pamela maritata (Pamela omožena)* — ali za eno samo, katere pravi, v »Journalu« samo včasih v celoti zabeleženi naslov bi bil *Pamela nubile e maritata*. Vemo namreč, da je Niccolò Piccinni poleg svoje slavne, tudi v Ljubljani l. 1773. igrane opere *La buona figliuola* zložil 1761 še drugo, *La buona figliuola maritata*, kot nadaljevanje prve. Goldoni je sicer odbijal, da bi bil ta libreto njegov;² toda vsaj to stoji, da je on že mnogo prej, namreč 1750,³ po prvi *Pameli* napisal še sentimentalno komedijo *Pamela maritata*, ki se bavi z dokaj neznatnim zapletljajem iz zakonskega življenja Pamele in njenega ljubosumnega moža. Kar se tiče ljubljanske predstave, je dvoje verjetno: da je bil tekst osnovan posredno ali neposredno na Goldonijevih komedijah o *Pameli*⁴ in da je komponist predstave iz leta 1805. kdo drugi, modernejši kot Piccinni.

V podobni negotovosti smo glede na opero *Zelinda e Lindoro*: ne vemo ji niti pesnika niti skladatelja; le o tem spet ni dvoma, da se tudi njen tekst naslanja na Goldonijevo delo. Med komedijami plodovitega pisatelja so tri, ki imajo v naslovu *Zelinda* in *Lindoro* in ki predstavljajo trilogijo: *Gli amori di Zelinda e Lindoro*, *La gelosia di Lindoro* in *Le inquietudini di Zelinda*.

Z *Vetrnjaško zastavo* stopa morda prvič na naš oder glasbena »farsa«, nova vrsta komične opere, ki je cvetela na prelomu stoletja in ki jo je gojil še mladi Rossini. To je bil krajši tip opere, večinoma v enem dejanju, bodisi da je v njem zgoščena kaka daljša dramska igra, na primer *Don Juan*, bodisi da predstavlja kratko lahko kompozicijo, podobno prvotnemu »intermezzu«. Naslov naše farse, *Bandiera ad ogni vento*, s podnaslovom *L'amante per forza (Prisiljeni ljubimec)* daje slutiti lahko šaljivo vsebino. O avtorjih nas obvešča Salvioli,⁵ tekst je prispeval nam že znani Giuseppe Foppa, glasbo pa Giuseppe Farinelli (1779—1836), ki ga bomo še spoznali kot uspešnega posnemovalca Cimarose in ki je zložil zlasti za Benetke celo vrsto fars. Tudi za *Vetrnjaško zastavo* je kot najstarejša zabeležena predstava v Benetkah leta 1800.

² Della Corte, c. d. I, 203, op. 2.

³ Spinelli, c. d., str. 273.

⁴ Tako je na primer napisal svojo *Pamelo* znani napoljski libretist Francesco Cerlone, u. po 1812. (M. Scherillo, *L'opera buffa napoletana*², str. 305, op. 1.)

⁵ *Cit. d.*, kol. 479. — O značaju farse gl. Della Corte, c. d., str. 213 sl.

O zadnji izmed oper, kar smo jih ugotovili za Durellijevo gostovanje l. 1805., *Elisi*, vemo bore malo. Radics (*Entwicklung...*, str. 80 in op. 86), ki je gotovo imel libreto te opere v rokah, ker trdi, da se nahaja v muzejski zbirki, navaja kot komponista Simona Mayrja. Ta Nemeč, rojen 1763, ki se je popolnoma aklimatiziral v Italiji — deloval je od 1802 do svoje smrti 1845, v Bergamu —, pripada mlajši generaciji, nego sta bila Paisiello in Cimarosa; užival je na pragu XIX. stoletja veliko popularnost in je bil poleg Ferdinanda Paërja najznamenitejši zastopnik komične opere do zmagovitega nastopa Rossinijevega. Radics ga naziva Donizettijevega učitelja, a po nekaterih svojstvih svoje operne kompozicije — po spretnejšem spajanju oblik italijanske in francoske opere, po pevskih ansamblih in po obogatitvi orkestralnega dela — lahko velja celo kot predhodnik Meyerbeera in mladega Verdija. Napisal je zelo mnogo oper in fars.¹ — V katero kategorijo spada *Elisa*, nam ni bilo mogoče ugotoviti. Tudi o piscu besedila nimamo gotovosti.² — V celoti dela repertoar prve Durellijeve sezone vtis precejšnje povprečnosti.

V svoji drugi, sicer kratki zasedbi naših krajev — od novembra 1805 do februarja 1806 — so Francozi zelo izželi njihove gmotne sile. Kljub temu vidimo v sezonah 1806/07 in 1807/08 v Ljubljani običajna nemška gostovanja, leta 1807. pa tudi spet italijansko opero — in sicer spomladi, kakor povzemamo iz listine št. 454 ponovno citiranega fascikla Stanovskega arhiva.³ Za to sezono omenja Radics, *Entwicklung...*, str. 80, dve italijanski operi: »Karolinis *Gli opposti Caratteri*« in »Nardis *Il Disertore Francese*«, katerih libreto sta po njegovih besedah bila v Narodnem muzeju. Oba nahajamo tudi v raznih katalogih Erbergove knjižnice, vsakega na po dveh mestih z ne popolnoma identičnimi zabeležbami. O prvem čitamo na enem mestu tale kratki naslov: »*Gli caratteri opposti*« (sic!), na drugem pa: »*Gli opposti caratteri Oper (!) per musica dell' Abbate Julio (ali »Gulio«; vsekakor je treba pač razumeti »Giulio«) Artusi (? , nejasno pisano) dedicato alla Nobilta di Lubiana in Lubiana 1807...*« Če kombiniramo Radicsevo opazko s to zabeležbo, bi sklepali, da je tekst napisal neki

¹ Della Corte, c. d., II, str. 202, 214. — Brockhaus, *Konversations-Lexikon*, s. v. *Mayr*.

² Zelo zanimiv libreto tega imena je imel Zois, kakor je zabeleženo v njegovem velikem seznamu tekstov. To je bila prva muzikalna komedija, vprizorjena v Benetkah (1711. leta); tekst je napisal Domenico Lalli — o njem daje podrobne podatke M. Scherillo, c. d., str. 489 sll., — glasbo pa Benečan G. M. Ruggeri. Ta stari libreto seveda ne prihaja v poštev za Mayrjevo opero. Drugo *Eliso* je spisal A. Palomba; prišla je na oder z muziko Gioacchina Cocchija 1744. — to je že bližje Mayrjevi dobi. Omenjamo še Cherubinijevo resno opero na francoski tekst: *Elise ou le voyage aux glaciers du Mont Bernard*, iz l. 1794. (Della Corte, c. d. I, str. 34, 137 op. 1; str. 200.) — Za uprizoritev *Elise* je nabavil obleko ljubljanski trgovec Nikolaj Lederwasch, ki je imel še dve leti kasneje na ta račun terjati od gledališča — »für im Jahre 805 zur Auf-führung der Oper Die Elisa abgegebenen Kleidungs Artikeln« — 33 gl. 46 kr. (*Unmanipol. Th. Acten...*, št. 450.)

³ *Unmanipol. Th. Acten...*: julija 1809, se odreja, z že obligatno zamudo dveh let, izplačilo za uglašanje klavirjev, ki je bilo potrebno o priliki italijanske operne sezone Jožela Durellija spomladi 1807.

abbé Giulio Artusi, glasbo pa Carolini. Toda neredki primeri Radicseve netočnosti in dejstvo, da v glasbenih priročnikih in v opernih zgodovinah, ki smo jih konsultirali, ni najti nobenega Carolinija niti Artusija, nam vlivajo močne dvome o teh podatkih. — Za drugi libreto lahko sestavimo iz raznih označb v Erbergovih katalogih tale napis na naslovnem listu: »*Il disertore francese*. Drame semiserio in due atti, dedicato ai rispettabili amatori e protettori dell' opera italiana dell' impresario G. Durelli«. Kdo je bil avtor besedila, se za zdaj ne upamo reči. Toda močno se nam vsiljuje misel, da ta libreto ni brez zveze z znano opero *Il disertore francese*, ki jo je komponiral 1785 dokaj znani Francesco Bianchi (o. 1752 — 1810) na tekst Bartolomèa Benincase. Verjetno je sicer, da opera, ki so jo 1807 uprizorili v Ljubljani, ni istovetna s pravkar omenjeno, kajti ljubljanski komad je imel dva akta, Bianchijev in Benincasov »dramma serio« pa tri.⁴ Toda obema skupni naslov, in tako značilen naslov: *Francoski dezertér*, ne dá, da bi se otresli misli, da je libretist te opere na novo obdelal vsebino Benincasove čustveno patetične komedije, ki ji je glavni junak francoski vojak, ali pa morda kar vsebino Mercierjeve francoske drame, iz katere je Benincasa vzel snov in tudi nekatere posameznosti.

Kako dolgo je trajalo gostovanje, ki je Ljubljancanom prineslo premiere *Protivnih značajev* in *Francoskega dezertérja*, nam ni natančno znano.⁵ O sestavi in kakovosti Durellijeve družbe smo pa iztaknili nekaj podatkov v korespondenci, ki se je razvila na jesen 1808 med raznimi italijanskimi podjetniki in posredniki in ljubljansko gledališko upravo o nameravani operni sezoni v postu 1809. Iz tega dopisovanja razbiramo, da sta pripadala Durellijevi družini 1805 ali 1807, a najbrže 1807, Vincenzo Ludovisi, kasnejši impresario v Zadru, in »buffo« Giuseppe Lainer, ki bomo o njima še slišali.⁶ Že ob svojem prvem obisku pri nas (1805) Durelli menda ni povsem zadovoljil občinstva, ker je moral, kakor smo videli, sredi gostovanja po nekaj novih pevcev. Leta 1807. pa je po vsej priliki povzročil gledališkemu vodstvu resnejše težave, zakaj dva od italijanskih podjetnikov, ki so se v naslednjih letih ponujali Ljubljani, namigujeta nanje kot na obče znane dogodke. Gaetano Brazzini piše 18. oktobra 1808 med drugim: »Pridem [v Ljubljano] pod istimi pogoji kot zadnje leto Durelli; mesto gotovo ne bo imelo tistih neprilik, ki jih je imelo z onim impresarijem, saj je moja družba že pred več

⁴ Gl. Della Corte, c. d. II, str. 237. — Razen tega navaja Radics kot avtorja — tekstnega ali glasbenega? — te opere »Nardija«. Toda o tem imenu velja isto kot o Caroliniju: v nobenem strokovnem delu, kar smo jih videli, ni zabeleženo kot ime opernega komponista. Z druge strani vemo (*Unmanipol. Th. Acten...*, št. 441), da je neki Domenico Nardi bil spomladi 1807 kot violinist član ljubljanskega gledališkega orkestra. Prvi violinist je bil včasih obenem vodja orkestra. Ako je bil Nardi slučajno kot tak naveden na prvem listu libreto, ne bi bilo izključeno, da je Radics v naglici to ime sprejel kot ime »maestra« skladatelja.

⁵ Indirektno lahko posnamemo iz poročil v Kleinmayrjevi *Laibacherici* 1807, št. 49 in 59, da se je konec aprila in sredi maja v gledališču igralo. Morda so to bili Durellijevi Italijani.

⁶ *Unmanipol. Th. Acten...*, št. 485, 501 in 523.

leti ustanovljena in ne potrebuje niti proujma niti prevoznih potrebščin«. A Valentino Rossi se še 4. januarja 1810 takole spominja nesrečnega Durellija: če treba, me Ljubljana lahko dobi, »ne kakor Durellija, kot sta mi pripovedovala buffo Lainer in Borella¹, temveč kot Valentina Rossija, solventnega podjetnika, kakor trdim«. To že diši po polomu, vsaj po finančnem.

V zimskih sezonah 1807/08 in 1808/09 so gostovali v Ljubljani Nemci.

Za leto 1809. so se poleti in v jeseni 1808, ko še niso računali z bojnimi viharji prihodnjega leta, delali običajni načrti. V postu, to je postala navada, bi nemški družbi lahko sledili italijanski operisti. Prvi se je oglasil zgoraj omenjeni G. Lainer, ki se je 26. julija 1808 z Reke obrnil naravnost »A Sua Eccellenza Il Sigr. Baron Rossetti«, torej samemu deželnemu šefu v Ljubljani — ki je bil menda italijanskim operistom posebno naklonjen — s prošnjo za posredovanje: zadržki impresario V. Ludovisi bi rad v prihodnjem postu gostoval v Ljubljani s svojo kompletno izvrstno družbo; uprizoril bi deset novih komadov, »deloma fars, deloma oper«. Predvsem bi rad zvedel, koliko podpore bi bila gledališka uprava pripravljena dati. Odgovor je podpisan: »Da parte della Direzione teatrale di Lubiana li 29 Lug^o (t. j. 29. julija) 808«; a važno je, da so ta in sledeči odgovori gledališke uprave na ponudbe italijanskih impresarijev napisani italijanski, ne sicer brežhibno, toda prilično okretno. Podrobnosti iz tega dokaj obsežnega dopisovanja ne bomo navajali. Samo nekaj posameznosti bomo omenili, ker osvetljujejo tedanje stanje gledališča in potrebe občinstva. Gledališko vodstvo podčrtava dobri okus in znatne zahteve ljubljanskega občinstva ne samo v pogledu izbire del, temveč tudi, kar se tiče izvajajočih umetnikov: le od tega zavisí gmotni uspeh ali neuspeh gostovanja. Posebej se zahteva, naj impresario privede s seboj dobrega prvega violinista kot vodjo orkestra, češ da je ljubljansko gledališče slabo oskrbljeno z dobrimi glasbeniki. Ludovisi obljublja nato za bodočo sezono dve operi — od teh bi ena bila Cimarosov *Il matrimonio segreto* — in devet fars. Ljubljanska uprava pristaja brez ugovora na ta program, zanašajoč se, kakor pravi, »da so navedene opere in farse ... vse dobro izbrane in da so tudi imenoma označeni pevci gledé na svoje petje in pristojno zunanost« kakor treba. (Zdi se, da stanovska gospoda nima več veščaka na razpolago, kakor je bil v prejšnjih letih Zois, ki bi lahko presodil napovedan repertoar in sodelujoče.) V materialnem pogledu se pa obe strani ne moreta zediniti, in ko Ludovisi stavlja vedno nove zahteve, poide ljubljanski upravi potrpljenje: impresario naj brez odloga pristane na predložene pogoje, ali pa se bo uprava pogajala z drugim podjetnikom. — V resnici se je med tem javil Gaetano Brazzini iz Udina in ponudil svojo družbo, ki »ni samo dobra ..., temveč tudi sposobna, dati vsak tretji večer novo opero«.

Podoba je, da niti Ludovisi niti Brazzini nista 1809 gostovala v Ljubljani; sledov vsaj ní o italijanski operi nobenih. Potemtakem se nam zdi, da sta obe leti 1808. in 1809. prešli brez Italijanov.

¹ Gledališki posredovalec.

Seveda nemški péte opere v tistih in v predhodnih letih še niso mogle nadomestiti Ljubljančanom italijanskih predstav. To izpričuje tudi poročilo o ljubljanskem gledališču, ki so ga prinesli na začetku leta 1808. *Neue Annalen der Literatur des österreichischen Kaisertums* (Dunaj, 1808, III. letnik, I. zv.; *Intelligenzblatt* februar, str. 66 sll.; navedeno pri Radicsu, c. d., str. 78): »Man weiß nicht, inwieweit die Entschuldigung gegründet sein mag, daß dem Laibacher Publikum italienische Operisten noch im frischen Andenken sind.«

A čeprav tako mnenje o italijanski in nemški operi v Ljubljani najbrže ni bilo osamljeno, se je vendar italijanskemu gledališču pri nas bližal tisti potres, ki smo ga že ob prelomu stoletja slutili in napovedali in ki je imel zrušiti staro, omajano stavbo njegovega obstoja.

Francoska okupacija od 1809 do 1813 je bila tista zarez v tradicionalnem toku ljubljanskega življenja, ki je pretrgala že zdavnaj natrgano nit, na kateri je viselo italijansko gledališče kot bolj ali manj stalna institucija pri nas.

Prvi trenutek se zdi paradokсно, da bi bila prihod in vlada Francozov povzročila tak prelom v škodo ene izmed romanskih kultur in v korist nemške kulturne ekspanzije. Tem bolj, ko vidimo, da so Italijani gostovali pri nas za časa Francozov vsaj štirikrat: dvakrat leta 1810., dvakrat pa 1812. In vendar nam ni težko, utemeljiti svoje mnenje. Italijansko gledališče v Ljubljani je životarilo že pred prihodom Francozov; živelo je v veliki meri od tradicije. Čim je bilo prebivalstvo pognano v novo ozračje, izpolnjeno z novimi skrbmi, novimi bojznimi in novimi perspektivami, je kaj lahko pozabilo staro navado. Italijanska gostovanja za časa okupacije ne dokazujejo nasprotnega. Treba je imeti na pameti, da so bila takó gósta najbrž bolj na ljubo francoskim oblastnikom, kot po želji meščanstva. Drugo gostovanje leta 1810. je aranžiral Italijan Benincasa v zadovoljstvo maršala Marmonta, ki je ljubil italijansko komično opero, in francoskih oficirjev, ki so ljubili italijanske pevke. Pa tudi po odhodu Marmonta in Benincase se je morala francoskim upraviteljem dežele zdeti — podobno kot prej Marmontu samemu² — italijanska opera od vseh vrst gledališča za tedanje razmere v Ljubljani najprikladnejša, ker je bila najsposobnejša, da zedini v svojem občinstvu vladajoče in vladane vseh narodnosti in slojev. Toliko v ilustracijo razpoloženja napram italijanskim gostovanjem med francosko okupacijo. Še usodnejša pa je le-tà postala za italijansko gledališče kot stalno ustanovo s tem, da je izzvala še hujšo nemško - avstrijsko politično in kulturno reakcijo, ki je bruhnila na dan, čim so Francozi zapustili deželo. — Vse to ne pomeni, da ne bi bili široki krogi Ljubljančanov tudi po francoskem intermezzu še radi poslušali italijanske muzike; na več kot en izraz nostalgije po italijanski operi bomo še naleteli v XIX. stoletju. Toda po letu 1812. ni niti sledu o italijanskih predstavah v Ljubljani vse do kongresa, ko se Italijani spet pojavijo — na ljubo tujim gostom. Potem pa spet dolga leta nič, do začetka štiridesetih let. Skratka: italijansko gledališče

² Prim. Tavzes, c. d., str. 28.

je nehalo, in to ravno za časa francoske uprave v Ljubljani, vršiti kulturno funkcijo, kakršno vrše stalne institucije;¹ italijanska gostovanja so posihmal sporadičen, slučajen dogodek. Žejo ljubljanskega občinstva po italijanski operi pa so od tedaj dalje boljše kot prej tešila nemška gostovanja, ki so v izdatnem obsegu gojila vprav italijansko muziko. —

O prvem italijanskem gostovanju leta 1810. nam ni ravno mnogo znano. Dimitz (*Geschichte Krains* IV, str. 326 sl.) in Radics (*Entwicklung...*, str. 80) vesta povedati, da je francoski intendant v Ljubljani izdal 1. maja 1810 neki italijanski družbi, ki je nastopala s komično opero, dovoljenje za deset predstav. To je gotovo tista družba, ki je 24. maja prispevala opero pri slavnosti, ki jo je Ljubljana priredila maršalu Marmontu in njegovi ženi ob njunem povratku s potovanja. Proslava je opisana v *Vereinigte Ed. v. Kleinmayer'sche u. L. Eger'sche Laibacher-Zeitung* 1810, št. 25: dali so simfonijo »s sodelovanjem tukajšnjih gospodov diletantov«, nato vojaške ekshibicije na odru, potem alegorijo, petje in ples. Temu pestremu programu »je sledila priljubljena Portugallova italijanska opera«. Kdo jo je uprizoril? Nehote pomišljamo na ponudbi dveh impresarijev, ki sta se pozimi 1809/10 potegovala za nastopno spomladno sezono. Prvi se je oglasil 16. decembra 1809 že znani nam Ludovisi v pismu, polnem samohvalne bahavosti, češ, da ga je bil vojvoda dubrovniški, maršal Marmont, zelo protežiral v Dalmaciji; zdaj bi prišel v Ljubljano z družbo osmih članov in prinesel dve veliki operi in osem fars. Ljubljanski okrožni intendent pa odklanja Ludovisijevo ponudbo, češ, da je ta podjetnik že odrejen na drugo mesto.² V začetku januarja 1810 se je javil še Valentino Rossi, oni »solventni impresario«, v kurioznem pismu, kjer se obreaga ne samo ob Durellija — to smo že slišali — temveč tudi ob Ludovisija: »... nazivam se impresario v Zadru, saj sem bil to dolgo pred Ludovisijem...« Ali je potem ljubljanski intendent odobril gostovanje desetih predstav Rossiju ali komu drugemu, se ne vidi niti iz aktov niti iz časopisa. A kdorkoli je prišel, gotovo ni uprizoril samo one ene »Portogallove« opere. — Kar se tega skladatelja tiče, naj bo dovolj kratka opazka:³ Marcos Antonio Portugal (1762—1830) je najpomembnejši portugalski komponist; deloval ni samo v Lizboni in — proti koncu svojega življenja — v Riu de Janeiro, marveč dalj časa tudi v Italiji. Od njegovih štirideset oper jih ima tri in trideset italijansko besedilo; omenja se tudi kot komponist neke Foppove farse. Žel je velike uspehe v Parizu pri Napoleonu in je bil ob prehodu v novo stoletje vobče popularen.

O nadaljnjem razvoju gledaliških prilik l. 1810. in zlasti o drugem italijanskem gostovanju smo mnogo boljše poučeni.⁴ Bartolomeo Benincasa, glavni cenzor

¹ Mislim, da je s tem v zvezi tudi dejstvo, da po l. 1807. ne najdemo nobenega v Ljubljani tiskanega italijanskega libreta več.

² *Unmanip. Th. Acten...*, št. 523.

³ Po Riemannu, *c. d.*, sub verbo *Portugal*; Della Corte, *c. d.* II, 214.

⁴ Od onega, kar je v delih Dimitza, Radicsa in Tavzesa (ki je pri opisu teh prilik porabil Benincasovo korespondenco v ljubljanski Državni študijski knjižnici) lahko pristopno, bomo povzeli le glavne črte, v kolikor se tičejo italijanskega gostovanja.

francoske uprave v Ljubljani, ki mu je bilo podrejeno tudi gledališče, je začel pripravljati jesensko-zimsko sezono seveda že poleti. Ker sta se mu zdeli tako nemška kakor italijanska komedija v dánem trenutku in okolju neprikladni, se je odločil za italijansko opero, ki je bila tudi maršalu najbolj pri srcu; in s komično opero naj bi bil združen balet. O zahtevah glede na ansambl in repertoar daje svojemu posredniku zanimiva navodila: »Za Ljubljano je potrebna »una brava donna« (če je ljubka, tembolje za podjetje v kraju, kjer je glavni stan), potem »un bravo buffo« in vsaj zadosten tenor... Dati bi se morala na vsak način boljša dela, med njimi vsekakor »il Matrimonio segreto« od Cimarose, ki je najljubši maršalu, kateremu je italijanska glasba sploh bolj všeč ko francoska. Potem pa se lahko upoštevajo mojstri Paisiello, Sarti, Salieri, Pavesi itd.« (Citirano po Tavzesu, str. 28.) Benincasa je bil v dogovorih z različnimi podjetniki v Benetkah in v Bologni, nazadnje pa je pristal na ponudbo v Ljubljani že vdomačenega nemškega podjetnika K. L. Gindla. Ta se je nato pogodil z ljubljansko gledališko upravo in je v drugi polovici oktobra v Benetkah sestavil svojo pevsko družino. Sezona naj bi se bila začela sredi novembra; toda prva predstava, *La scaltra locandiera*, je bila šele 30. novembra. — Sicer se pa gledališče tisto jesen ni odprlo šele ob prihodu italijanskih operistov. Najprej so sredi septembra poskusili nemški igralci svojo srečo; pa se jim menda ni obneslo.⁵ Kljub temu so bili še v drugi polovici oktobra v Ljubljani. V tisti čas pa pada tudi eksperiment s francoskimi predstavami, zanimiv sam po sebi, ki pa o njem na žalost ni ostalo nič natančnejšega poročila.⁶ Najbrže torej tudi ti Francozi niso imeli posebnega uspeha.

Tri italijanske opere, katerih predstave — 30. novembra, 11. decembra in 29. decembra — se po vrsti omenjajo v francoskem časopisu, so bile: *La scaltra locandiera*, *Un avvertimento ai gelosi* in *Le convenienze teatrali*. Muziko za prvo je zložil Giuseppe Farinelli, ki ga že poznamo. Marmontu, ki je imel tako rad Cimaroso, je lahko ugajala tudi Farinellijeva godba, kajti F. Florimo, znani zgodovinopisec napoljske glasbene šole, mu pravi: »posnemovalec Cimarosovega sloga«, ki »je imel mnogo uspeha v skoro vseh mestih Italije«, a Riemann ga karakterizira z opazko, da je bil neki njegov stavek vzložen v Cimarosov *Il matrimonio segreto*, pa ni nihče opazil ukane.⁷ Kdo je napisal besedilo *Premetene krčmarice*, nam ni znano; a kdorkoli ga je, vsekakor je uporabil slavno Goldonijevo *Krčmarico*. Tudi poročevalec v *Télégraphe* izrecno ugotavlja, da je to besedilo slab posnetek Goldonijeve komedije; Farinellijevo glasbo pa hvali, dasi nekoliko dvoumno: »Farinelli a sù adroitement enrichir sa musique de plusieurs morceaux dont le fond et les principaux motifs paroissent appartenir aux premiers maîtres de l'école de Rome et de Naples«. O izvajanju pa pravi: »Čeprav več članov družbe ne ustreza docela, je predstava v splošnem napravila dosti užitka, predvsem pa smo zapazili glas primadone gospe Angiolini«. Tudi maršal je bil navzoč.

⁵ Prim. Tavzes, *c. d.*, str. 30.

⁶ Edino vest beremo v *Télégraphe-u* z dne 6. okt. 1810, odkoder jo je sprejel tudi Radics, *c. d.*, str. 80.

⁷ Della Corte, *c. d.*, II, 213. — Riemann, *Musik-Lexikon*, s. v. *Farinelli*.

Druga premiera te sezone, *Un avvertimento ai gelosi* (Opozorilo ljubosumnežem) — *Télégraphe* daje samo francoski naslov: *L'avis aux jaloux* — je že druga farsa iz peresa Giuseppeja Foppe pri nas. O njenem glasbenem avtorju, Stefanu Pavesiju (1779 do 1850), pa beremo pri Riemannu, da se je izučil v Napolju in da si je kasneje pridobil tolikšen ugled, da je v dobi od 1826 do 1830 vsako leto prebival po šest mesecev kot gledališki ravnatelj na Dunaju, čeprav je bil istočasno (in že prej) zaposlen v Cremi. Napisal je nad šestdeset oper, a le prav malo od njih je zaslužilo trajnejši spomin. — S to drugo predstavo, ki ji je spet prisostvoval maršal, je dosegla Gindlova italijanska družba mnogo manj uspeha kot s prvo: *Télégraphe* sicer priznava skladateljeve vrline — o Pavesiju se celo pripoveduje zanimiva anekdota —, izvedbo pa označuje kot »izredno šibko«.

Nasprotno pa je bilo tretje delo, *Le convenienze teatrali* — francoski se imenuje *Les convenances théâtrales*, a v slovenščino bi se ne upal prevesti naslova, dokler ne poznam vsebine besedila — deležno velike pohvale: »le charmant opéra de Guglielmi...«, »... un style si brillant...«. Danes seveda velja o tem Pietru Guglielmiju (1727 ali 1728—1804), ki je pripadal napoljski šoli, da je bil zelo prazen módén komponist. Pisca besedila te glasbene farse, prvokrat igrane 1803 v Napolju, ne poznata niti Florimo, niti Salvioli;¹ a morda ni bil drugi kot A. S. Sografi, ki je s svojo farso istega naslova brez muzike postal zelo znan, kakor povzemamo prav iz Salviolija. Poročevalec v *Télégraphu* (z dne 26. decembra 1810) ne hvali samo komada, temveč tudi uprizoritev; posebno zadovoljen je z gospo Angiolini in njenimi »ariettes de bravoure«.

Po pogodbi z Gindlom naj bi opera v Ljubljani trajala šest tednov. Ker se je pričela šele 30. novembra, bi bilo naravno, da se potegne še v januar 1811. Vrh tega je Benincasa še 29. oktobra obljubljal maršalu štiri opere, med njimi zlasti Cimarosov *Il matrimonio segreto*. Ker so se do konca decembra dale samo tri opere in med njimi prav *Zakona na skrivaj* ni bilo, smemo s precejšnjo verjetnostjo sklepati, da se je operna sezona nadaljevala še po Novem letu² in da je takrat prišlo na vrsto Cimarosovo delo. Če je tako, potem je bil to na vsak način »clou« sezone, daleč iznad navedenih treh del. Saj se je ta, že tedaj ne nova, a še danes živa in prijetna muzika, napisana 1792 na zelo dober Bertalijev libreto, biser italijanske komične opere: graciozna, iskrena po čustvu, odlična po obliki.

Po tem gostovanju pa vse do odhoda Francozov 1813 ni v ljubljanskem časopisju nobenega glasu več o gledališču. To je zavedlo Tavzesa v domnevo (c. d., str. 32), »da so se vršile trajne gledališke predstave v francoski dobi samo v seziji 1810/1811«. Toda v tem se je zmotil.³ Po vsej priliki sta bili v teku l. 1812. dve italijanski družbi v Ljubljani. To nam odkriva često citirani fascikel *Unmanipol. Theater Acten...*

¹ Florimo, *La scuola musicale di Napoli...*, III, 88, ga označuje kot anonimnega. — Salvioli, c. d., kol. 876.

² Tudi iz poročila o Guglielmijevi operi, 29. decembra, doni potrdilo te domneve: »Cet ouvrage est celui dont l'exécution a, jusqu'à présent, fait le plus de plaisir«; torej se je najbrž imelo nadaljevati.

³ Že Radics, c. d., str. 81, omenja nemške predstave za časa francoske vlade.

s svojo pestro vsebino. Zvezek z naslovom *Corespondenz Buch des Rezeveurs mit der Theatral Commission* vsebuje nekak ekshibitni seznam dopisov, ki jih je takrat na novo imenovani »receveur« gledališke komisije v dobi od 12. decembra 1811 do 2. junija 1812 pošiljal raznim uradnim instancam, pa tudi zasebnikom. Tu beremo pod tekočo št. 6 z dne 29. marca 1812 sledeče: »Gospodu intendantu. — Gledé na Vaš današnji nalog, naj izplačam gospodu Fioraniju« (začetek imena je nečitljivo zapisan; moglo bi biti *Fi-*, *Sc-*, *M-* ali pa še kaj drugega; drugi del, *-orani*, je pa dokaj jasen), »podjetniku tukajšnje opere, iz gledališke blagajne tri sto frankov, mi je čast obvestiti Vas, da v omenjenem fondu ni več kot 44 fr. 93 cent. in da ne bom mogel nakazanega zneska tako kmalu izplačati«, če se ne bo gledališka komisija potrudila, da dobi od direkcije domén (to je spet dokaj nejasno pisano) oni znesek, ki ga je on, »receveur«, napovedal s svojim 15. decembra preteklega leta vloženim izkazom. Konec marca 1812 se je torej brez dvoma v Ljubljani nahajala opera, ki je uživala podporo gledališke uprave. Da je bila družba italijanska, o tem nas nekoliko potrjuje oblika impresarijevega imena. A tudi sama po sebi je ta domneva najnaravnejša, čim je govor o operni družbi.

V zadnji skupini »nemanipuliranih gledaliških aktov« pa se nahaja tudi list, kjer stoji: »Hr. Ludovizi hat erhalten / am 26 7ber (t. j. September) 1812 ... 300'— / am 21 8br (Oktober) 1812 ... 426'11 / am 5 9ber (November) 1812 ... 427'— / am nemlichen ... 224'32 / am nemlichen ... 274'—« itd.: poleg teh večjih nakazil, ki znašajo skupaj 1851'43 frankov, je zabeleženo še več manjših predujmov, izplačanih na račun g. Ludovisija raznim posameznikom — najbrže ljubljanskim dobaviteljem — eden pa »den (ni popolnoma jasno, ali je zapisano *den* ali *dem*) Musikern Babnig«, a dva »dem Hr. Impresseur« samemu. Po vsem skupaj sodeč, zlasti pa po tem, da se omenjajo godbeniki in impresario, skoro ne more biti dvoma, da je od septembra do novembra 1812 v Ljubljani spet nastopala operna družba. Zdi se, da se je nazadnje vendar posrečilo impresariju Ludovisiju, da uresniči svoje dolgoletne naklepe gostovanja v Ljubljani.

Zgodovina italijanskih gostovanj v francoski dobi je torej mršava, njih število pa razmeroma ni majhno. Sicer *Télégraphe officiel* zadnjih sezon sploh ne omenja, toda francoska uprava italijanskemu gledališču očitno ni bila nenaklonjena. Gotovo ni bila njena namera, da ukine tradicijo stalnih italijanskih gostovanj v Ljubljani. In vendar ji je ona zadala usoden udarec, kakor dokazujejo prilike v gledališču in razpoloženje ljubljanskega meščanstva v restavracijski dobi.

V tem oziru je nadvse pomemben molk, ki vlada v ljubljanskem časopisju po povratku avstrijske uprave v naše dežele: ta molk zadeva samo italijansko gledališče in je tako zgovoren prav zato, ker časopisje posveča gledališču in nemškim predstavam v njem mnogo pozornosti. Zlasti v prvih povojnih letih je *Intelligenz-Blatt*, priloga *Laibacherici*, poln gledaliških vesti — a Italijani se nikjer ne omenjajo: brez dvoma res niso prihajali. Po tistih poročilih vidimo, da je Ljubljana plavala v cenemem zanosu avstrijsko-nemškega legitimizma in ljubljansko gledališče je po-

stalo po svojem repertoarju povprečen nemško-avstrijski provincialen oder: izgubilo je svojo značilno potezo, ki ga je odlikovala od mnogih drugih avstrijskih gledališč — stalna italijanska gostovanja. —

Vse do konca l. 1820. ni ne duha ne sluha o italijanskih predstavah v Ljubljani. A ko se začetka 1821 po dolgem času spet pojavijo, tedaj so samo okras Ljubljanskega kongresa, poslastica, namenjena bolj zbrani veliki gospodi kot ljubljanskemu občinstvu. Posebna črta, ki razlikuje to gostovanje od prejšnjih, je tudi v tem, da je vodil italijanske predstave istotako kot nemške Gašpar Mašek (1794—1873), ki je od l. 1820. stalno deloval v Ljubljani, najprej kot kapelnik stanovskega gledališča, kmalu tudi kot vodja koncertov Filharmonične družbe.¹ Pač pa so imeli Italijani svojega lastnega impresarija, Antonia CuniBERTIJA. — O predstavah leta 1821. smo bolje obveščeni kot o starejših; razen izčrpnih časopisnih poročil imamo tudi nekaj kratkih beležk o gledališču iz peres znamenitih udeležencev kongresa, tako kneza Metternicha in F. Gentza.²

Prva italijanska predstava, ki se omenja, je prinesla Rossinijevega *Seviljskega brivca*; to je bilo 30. januarja 1821. Druga premiera, 8. marca, je bila istega skladatelja *Srečna prevara (L'inganno felice)*. Ti dve operi sta se do 16. marca po dvakrat peli, kakor posnemamo iz *Ilirskega lista* tistega letnika, št. 11, str. 49. Vidi se, da so se italijanske predstave dajale v velikih presledkih. — Ljubljansko občinstvo se je leto dni poprej imelo priliko seznaniti z Rossinijem; 1820 se je namreč pojavil na ljubljanskem odru njegov *Tankred* (gotovo z nemškim besedilom).³ Zdaj, za časa kongresa so se Ljubljanci lahko navžili — pa gotovo ne prenasitili — njegove muzike: vse štiri opere, ki o njih slišimo v zvezi s to italijansko sezono, so iz lahko tekočega Rossinijevega peresa. Razen navedenih dveh sta se uprizorili *Pepelka* in *Edvard in Kristina*. Vrh tega je prišla v nemškem jeziku na oder še njegova tridejanska opera *Otello, beneški zamorec*.⁴ Poleg nemške drame je namreč gostoval, istočasno in izmenoma z italijanskim, tudi nemški operni ansambel,⁵ ki je prav tako stal pod Maškovim vodstvom. — Začetka aprila se je uprizorila in nato ponovila *Pepelka (La cenerentola ossia La cova cenere)*, v kateri je med Italijani pela tudi »Signora Amalia Mascheck«, a prav posebno se izkazala altistinja gospa Moren. Gentz in Metternich hvalita to predstavo. Najglasnejši uspeh pa je požela »velika junaška opera« *Edoardo e Cristina*. V zelo zanimivem uvodnem članku, ki je izšel neposredno po zaključku kongresa v 21. številki *Ilirskega lista* z dne 25. maja

pod naslovom »*Die italienische Operngesellschaft, 1821 zu Laibach (Eingeschickt)*«, je silno pohvaljena. Dopisnik, ki mu je bila Rossinijeva produkcija očitno precéj dobro znana, govori najprej o operi *Edoardo e Cristina* sami. Nato zelo hvali pevce in pevke — gospe Boroni in Moren, tenorista Bertozzija in basista Torrija — tudi zaradi njihovih igralskih vrlin. Na koncu pa stoji to splošno, visoko priznanje: »Kostumi in dekoracije so izredno lepi, in lahko se reče brez pretiravanja, da na tem odru še ni bilo nikdar videti take celote in da niti Italija, kjer tako bujno cvetó imponantne gledališke prireditve, nima vselej boljšega pokazati«.

Po tem lepem gostovanju, ki je Ljubljance doletelo po naključju, je po vsej priliki minilo kakih dvajset let, preden je Ljubljana spet doživela italijansko predstavo. Med tem se je v stanovskem gledališču mnogo igralo in večkrat tudi pelo, toda nemški. A občinstvu je bila italijanska glasba močno pri srcu; proti koncu dvajsetih in potem v tridesetih letih tako močno, da je skoraj popolnoma iztisnila nemške glasbene klasike s programov filharmoničnih koncertov kljub odporu izvajajočih članov družbe.⁷ Istemu okusu je služilo v tridesetih letih tudi gledališče, kjer se pojó Rossinijeve, Bellinijeve in Donizzettijeve opere, seveda v nemškem jeziku.⁸ Tudi v petem desetletju XIX. veka se ta okus ni spremenil. Keesbacher, ki je sovražil italijansko opero, ker mu je bilo žal nemške klasične glasbe, opisuje (c. d., str. 191) tedanje stanje takole: »Das Publikum, nur mehr zugehan den sentimentalen Arien der modernen wälschen Musik, abwechselnd mit dem Lärm, der diese Werke stets begleitet, entzog seine Theilnahme einer Gesellschaft, die diesem Geschmacke nicht in demselben Maße huldigte«. Tem pomembnejše je, da si to občinstvo vzlic svoji vroči želji ni znalo pomagati do italijanskega gostovanja: pot, svoj čas tako izhojena in uglajena, ki je vodila italijanske igralce in pevce v Ljubljano, je bila razdrta in polna zaprek.

Nazadnje se je pa Ljubljancanom želja le popolnoma izpolnila.⁹ Spomladi 1841 je gostovala tu operna družba Nataleja Fabbricija. O tej sezoni nas najbolje obvešča *Carniolia* IV (1841/42). V njej priobčuje svoje kritike »Acutus«, ki je — mimogrede rečeno — znal dokaj dobro italijanski, kakor dokazujejo neke drobničnosti v njegovem poročanju. Gostovanje se je začelo 20. maja 1841, zaključilo pa sredi junija, sodeč po zadnjem poročilu v *Carnioliji*, št. 14. Kapelnik se je pisal Favretta ali Fabretto; tudi vsi pevci so imenoma navedeni. Na repertoaru so bile tri opere, vse

¹ Gl. Dr. F. Keesbacher, *D. philharmonische Gesellschaft in Laibach*, v *Blätter aus Krain* 1862, str. 171. — Mal, c. d., str. 423. — *Slov. biogr. leksikon* s. v. Mašek.

² Radics, *Entwicklung...*, str. 97.

³ Dimitz, *100 Jahre d. Laibacher Bühne*, v *Blätter a. Krain* 1865, str. 74.

⁴ Radics, c. d., str. 96.

⁵ Keesbacher, c. d., str. 170. — H. Costa, *Reiseerinnerungen aus Crain*, 1848; str. 32. — Značilno je, da se spominja Metternich samo italijanske opere: »Mein einziges Vergnügen ist noch die italienische Oper«, piše še 18. maja, tik pred svojim odhodom.

⁶ Ta naslov se bere na lepaku za predstavo 5. aprila 1821, ki se hrani v Narodnem muzeju. Lepak je dvojezičen, italijanski tekst stoji pred nemškim.

⁷ Keesbacher, c. d., str. 186 sl., ugotavlja to z obžalovanjem.

⁸ Prim. Radics, c. d., str. 98 sl. — H. Costa, c. m.

⁹ Ni izključeno, da že 1873. leta. Salvioli, c. d., kol. 506 (prim. M. Deanović, *La fortuna di A. Zeno nell' oltre Adriatico*, v *Atti dell' Accad. degli Arcadi...* XV (1931), str. 185, op. 4), namreč beleži, govoreč o Donizzettijevi operi *Belisario* (z besedilom S. Cammarana), da ima pred seboj ljubljanski libreto iz l. 1837. Mi nismo nikjer našli nikakega namiga, da bi bili tistega leta pri nas nastopali italijanski pevci. Nasprotno, »Acutus«, operni kritik *Carniolije*, pravi (IV. 1. — 1841/42 —, str. 28) o Ljubljani, da že skoraj dvajset let ni imela italijanske opere. — *Belizarja* so v Ljubljani peli Nemci novembra 1839, in v naslednjih letih še večkrat.

tri resne: v dvajset letih, ki so pretekla od Ljubljanskega kongresa, se je razmerje med komično in resno opero, kar se tiče priljubljenosti, spet nekoliko premaknilo. Gostje so torej peli Donizettijevo *Lucijo di Lammermoor* (ki so jo Ljubljanci že imeli priliko spoznati 1838 v nemški obliki), Bellinijevo *Beatrice di Tenda* z besedilom Feliceja Romanija (ki so jo Ljubljanci tudi že slišali nemški, pod naslovom *Castel d' Urbino*) in Donizettijevo *Lucrezijo Borgia*. Naš kritik je od prvega trenutka dalje ves vznemirjen najprej od pričakovanja, potem pa nad popolnostjo podajanja. Iz prvih besed oznanila lahko sklepamo, da je impresario Fabbri došel v Ljubljano spontano, morda slučajno. — V slavospevu prvi predstavi, *Luciji*, je posebno zanimiva pohvala zbora z njegovim dirigentom vred: »Ti ljudje (t. j. pevci) občutijo in vedo, kaj pojo, in nam je dovoljena domneva, da italijanski zbor osmih individuov več zaleže kot trikrat številnejši nemški«. Občinstvo naj le prihaja čim številnejše; če bo obisk zadovoljiv, se bo podjetnik vrnil drugo leto s še boljšimi močmi. *Beatrice di Tenda* je deležna še večje pohvale, dočim je *Lucrezia* slabše uspela — tudi zato, ker je bila prehitro naštudirana in ji ljubljanski orkester ni bil kos. Dve benefični predstavi sta prinesli več odlomkov iz raznih oper. Tercet iz Riccijeve opere *Scaramucciova pustolovstva* je občinstvo tako zabaval, da je obžalovalo, »da ga ta družba ni razveselila tudi s kako celo komično opero«.

A že prihodnjo spomlad se je Ljubljancem izpolnila tudi ta želja. Po Veliki noči je prišla z dobrimi priporočili iz Gorice družba, ki sta ji načelovala Giuseppe Sacca in Gasparo Pozzesi, oba tudi pevca. *Carniolia* IV v svoji 91. številki (14. marca 1842) v naprej poziva občinstvo, naj se obvezno prijavi za obisk, ter objavlja dosti obsežen repertoar in imena nastopajočih. Sezona se je pričela 16. aprila z dvodejansko komično opero *Chi dura vince* (*Kdor vztraja, zmaga*), ki ji je napisal muziko Luigi Ricci, v svojem času dokaj popularen skladatelj, besedilo pa Giacomo Ferretti.¹ Takoj naslednje dni so bile reprize, občinstvo je bilo vsakič zadovoljnejše. Zanimiva je nato v *Carnioliji*, str. 416, ocena o Donizettijevi operi *Gemma di Vergy*. Kritik »Th.« sodi, da delo nima mnogo notranje vrednosti, pač pa lepe mehke melodije; pevci so dobri, nenavadno se je v *Gemmi* odlikoval tenor Frassinelli. Publika je navdušena, podjetnika se dobro počutita — a »wir unserteils«, pravi Th., »haben für unsere Stadt keinen besseren Theaterwunsch als den: Möge nur sobald als möglich eine Vereinigung des deutschen Schauspieles mit der italienischen Oper zu Stande gebracht werden! Und hält sich irgend ein sogenannter Classiker in der Residenz über diesen unseren Wunsch auf, so hat er gewiß nie den Jammer der deutschen Oper in kleineren Städten mit angeschaut und angehört«. Pred tem tehtnim argumentom so se najbrže omajala najtrdnejša glasbeno-estetična načela. Novo pojavljanje italijanske opere v Ljubljani je kar izzivalo tako primerjanje in pač tudi enake zaključke. Že prejšnje leto se je utrgala »Acutus«-u, ko je ocenjeval *Beatrice di Tenda*, tale obsodba: »Niemand erkannte in dieser ‚Beatrice‘ das hier schon so oft gemißhandelte ‚Castell d' Urbino‘«.

¹ Salvioli, c. d., kol. 725.

Tretja opera sezone je bil znani Donizettijev *Ljubljanski napoj* (*L' elisir d' amore*). Th. hvali kompozicijo in izvajanje v superlativih (*Carniolia* V, št. 2, z dne 6. maja 1842); toda, dostavlja, obisk gledališča je kljub nizki vstopnini zelo slab. — Tudi četrto delo, Donizettijeva »opera semiseria« — »polresna« opera — *Torquato Tasso*, je zelo pohvaljeno. Kot peto delo je prišel na vrsto *Seviljski brivec*; Th. ga ni ocenil, pač zato, ker je o njem dosti obširno poročal v 10. številki *Carniolije* »Heinrich Schm-kpfl«, in sicer v *Pismu iz Ljubljane*, naslovljenem Catonu Areguiju v Novem mestu. Po njegovih besedah je imela Rossinijeva opera v svoji drugi, spremenjeni zasedbi ogromen uspeh. Z zadnjim komadom sezone, Riccijevo komično opero *Eran due or son tre* ali *Gli esposti* (*Bila sta dva, zdaj so trije* ali *Najdenčki* [?]), se bavi spet Th. (ibid., str. 48): »Mir ist nicht leicht ein Libretto vorgekommen, was so ganz unter aller Kritik wäre als das dieser Oper, die Musik hingegen ist leicht und neckisch, an Walzern und Galoppen aber reicher als gut thut«. Na vse zadnje je vendar izbruhnulo ogorčenje nad glupim libretom — saj so jih v Ljubljani v teku sto let precéj pretrpeli. — Temu poročilu je dodano kratko a prisrčno slovo z »južnimi gosti«: naj se kmalu spet vrnejo, veselo bodo sprejeti.

O italijanskih predstavah l. 1842. — mimogrede bodi omenjeno, da so italijanski pevci sodelovali tudi pri koncertu pianista D-rja M. v. Schickha v aprilu 1842 — je priobčeval kritike tudi *Illyrisches Blatt*, in sicer resne, podrobne kritike iz peresa Franza Knausa. Tu je doletela Donizettija dokaj pravična ocena: Knaus mu daje nekaj priznanja, a ne mnogo. Rossini ga je po pravici deležen več.

Željo po spojitvi nemške drame v Ljubljani z italijansko opero beleži Dimitz (*100 Jahre d. Laibacher Bühne*, str. 75) tri in dvajset let kasneje s karajočo opazko: »Dieß bezeichnet hinlänglich die Geschmacksrichtung unseres Publikums«. Toda Ljubljanci so bili s svojim okusom zadovoljni in bi bili očitno radi obdržali, kar so po tako dolgem čakanju dočakali.

Takoj naslednjega leta je spet Natale Fabbri s svojo družino pri nas. O tej sezoni, njenem repertoarju in vrednosti, nimamo poročil niti v *Ilirskem listu*, niti v *Carnioliji*. Zato pa nas o repertoarju in sestavi družbe obvešča kup lepakov, ohranjenih v zbirki Narodnega muzeja,² ki so naznanjali predstave. Lepaki gredo od 17. aprila do 11. maja; morda se je v naslednjih dneh vršila še ena predstava. V teh slabih štirih tednih je bilo vsaj osemnajst predstav. Prvi lepak napoveduje: »Montag den 17 April 1843, / wird die italienische Opern-Gesellschaft unter der Leitung des Theater-Unternehmers / Natale Fabbri, / die Ehre haben aufzuführen: / *Gemma di Vergy*. / Große Oper in 3 Akten, Text von Cammerano. Musik von Donizetti«. Tudi vsi nadaljnji lepaki imajo samo nemški tekst, naslovi oper pa so navedeni skoro vedno samo italijanski. Za karakterizacijo spremenjenih časov in razmer navajamo majhno, a ne brezpomembno črto: na lepakih za *Gemma* in *Brava* stoji opozorilo: »Die Textbücher dieser Oper sind in italienischer Sprache an der Theaterkasse um 20 kr. zu haben«. Niti za

² Konvolut, označen »1842/58«. — *Carniolia* od konca aprila do konca decembra 1843 sploh ni izhajala.

ljubljsko občinstvo, niti za tujo družbo gostovanja v Ljubljani niso imela več tiste veljave nekakšnega slovesnega dogodka, kot v starih časih, ko se je izplačalo tiskati librete v Ljubljani in dvojezično.

Fabbricijevi pevci, ki so na lepkih imenoma navedeni, so odpeli šest celih oper: Donizettijevo *Gemma* in *Lucio*, Saveria Mercadanteja »veliki operi« *Il bravo di Venezia* in *Il giuramento (Prisege)*¹, Bellinijevo istotako »veliko« *Beatrice di Tenda* in Luigija Riccija komično opero *Un' avventura di Scaramuccia* z besedilom Feliceja Romanija. Na benefičnih predstavah je občinstvo poleg tega čulo odlomke iz Donizettijevih oper *Marino Faliero* — ta je bila sicer v Ljubljani že znana, pod naslovom *Antonio Grimaldi*, z repertoarja nemške družbe v jeseni 1840 (*Illyr. Blatt* 1840, str. 204) — in *I Normanni a Parigi*. — Kritičnih poročil o teh predstavah torej nismo zasledili. Morda niso bile slabe, ko je družba istega direktorja dve leti prej izzvala toliko navdušenja.

Kakor ominozen predznak ponovne dolge pavze v italijanskih predstavah pri nas se pojavlja prihodnje leto, 1844, v Ljubljani gostovanje, ki skoro bolj spominja na varieténo senzacijo, kot na resne operne predstave: »otročka operna družba« G. Vianesija, kapelnika iz Firence, ki je vodil svojih šest otrok — eno deklico in pet fantov v starosti od pet do petnajst let — po svetu in z njimi uprizarjal tudi cele velike opere ob spremljevanju na klavirju. V Ljubljani so peli v času od 18. aprila do 1. maja te-le opere: dve Rossinijevi, *Brivca* in *Pepelko*; dve Donizettijevi, *Ljubezenski napoj* in komično *Betty*²; in *Columellov povratek iz Padove*, delo nam že znanega Valentina Fioravantija. Kakor poroča L. Kordesch v *Carnioliji* VI (1844), str. 152, sta občinstvu, ki je vsakokrat napolnilo dvorano, najbolj ugajala *Brivec* in *Columella*. Kritik hvali ljubki prizor in izredno sigurnost otrok v igri; petje — sami soprani! — seveda ne more biti neoporečno; saj je silni napor sploh nevaren za zdrav razvoj otrok.

Tej »otročki« sezoni sledi novo gostovanje Italijanov šele po šestih letih. Med tem so se dogodile v svetu velike stvari; minilo je leto 1848., ne brez znatnega potresa za Evropo, pa niti za naše majhne prilike. O vsem tem seveda ni zapaziti na maloštevilnih italijanskih sezonah v drugi polovici stoletja niti sence sledu. Nasprotno, one so izraz in slika tradicije, ki se je preživela.

Gostovanje leta 1850,³ ki je trajalo dober mesec od začetka aprila dalje, je prineslo poleg *Gemma di Vergy* dve Verdijevi operi: *I due Foscari* in *Ernani*. To je bil morda prvi dotik Ljubljanec z Verdijem — brez dvoma važen dogodek. Takoj se začena tudi pri nas kontroverza o vrednosti tega skladatelja. Kritik v *Laibacher Zeitung*, dr. V. Klun, je navdušen zanj

¹ Salvioli, c. d., kol. 559: »*Il Bravo*. Melodramma in 3 atti. — Poesia (t. j. besedilo) di Guetano Rosi«, itd. Najstarejša predstava je bila 1839. leta v Milanu. Med libreti se navajata eden iz Trsta, 1840, eden pa z Reke, 1843.

² Ljubljančani so to opero slišali že novembra 1840 v nemškem jeziku, pod naslovom *Das Gelübde*.

³ Za to šibko delo si je napisal Donizetti besedilo sam, po Scribe-ovem *Chalet-u*, ki ga je uglasbil Adam. Prim. Salvioli, c. d., kol. 529.

in ga brani pred »nemškimi, ortodoksnimi umetnostnimi sodniki«, češ da ga ne razumejo prav. Komponist je deležen pohvale tudi takrat, kadar mora kritik grajati izvedbo in zlasti dirigenta Ghislanzoniya.⁴

Družba impresarija Domenica Scalarija, ki je začela svoje predstave 28. marca 1853, končala pa pred 10. majem, je morala biti, po besedah anonimnega poročevalca sodeč, odlična: Ljubljana ni zlepa slišala boljše družbe. Omenjata se samo dve deli: *Lucia* in *I due Foscari*.⁵

V jeseni 1858 je doživela Ljubljana goste, kakršnih že zdavnaj ni bila več deležna: italijansko dramo. V *Laibacherici* z dne 30. oktobra beremo: »Signora Carolina Santoni nam je dala prilike, da vidimo dve italijanski tragediji: Ventignanovo *Medejo*, in *Pijo*, ki jo je napisal vitez Marenca da Ceva«. Voditeljici družbe priznava kritik, da je vsekakor znamenita tragedinja, »wenn sie auch hinter einer Rachel und Ristori zurückbleibt«. A v celem se mu je igra zdela prepatetična, obe drami pa — gotovo po pravici — slabi; obisk je bil skromen. Družba je bila baje namenjena dalje na Dunaj.

Poslednje gostovanje italijanske opere v Ljubljani, ki smo ga zabeležili, se je vršilo od začetka aprila do srede maja 1860.⁶ Prišla je razmeroma velika družba devet solistov; »Orchester-Direktor«, ki je bil nemara obenem impresario, je bil Pietro Mezzetti; imeli so s seboj svoj zbor dvajset članov: uprava ljubljanskega gledališča je bila primorana zvišati vstopnino. Gostje so dali poleg Donizettijeve *Lucrezije Borgie* in preveč skrajšane Bellinijeve *Beatrice* dve Verdijevi premieri, *Trubadurja* in *Atilo. Trubadur*, ki se je prvič pojavil pred našo publiko, je imel seveda uspeh: v dobrem mesecu dni je bil devetkrat na odru. O predstavi *Atile* je zapisano, da se kljub lepemu petju ni obnesla, ker inscenacija ni zadovoljevala. Velika pričakovanja, ki zvené iz prvega naznanila v časniku (z dne 4. aprila), se vobče niso popolnoma izpolnila: to se vidi že iz prvega kritičnega poročila, 18. aprila, pa tudi kasneje. Solisti so bili dobri, kadar zaradi slabega vremena niso bili hripavi; zbor pa večkrat ni bil v redu. A najhujše je bilo z orkestrom — domačim, ljubljanskim. To je bila rak-rana opere v Ljubljani sploh; iz poročil o nemških sezonah doni isto jadikovanje in očitjanje. — Tudi stari dilema: ali Verdi in vobče italijanska opera, ali nemška? se spet obravnava. Odgovor je previden, kompromisen, nikakor ne sovražen Italijanom in njihovi glasbi. Toda to gostovanje samo zase je precéj razočaralo Ljubljančane, in pri odhodu čez Ljubelj jim poročevalec značilno želi — *boljši uspeh v Celovcu!*

Poleg obćih neprilik in inherentnih, neizbežnih težav, ki jih je italijansko gledališče pri nas vedno težje zmagovalo, torej zdaj še ta posebni, konkretni neuspeh! Mezzettijevi družbi so posestniki lož in drugi ljubitelji gledališča l. 1860. po vsej priliki še

⁴ Za opozoritev na to gostovanje in na lepake iz l. 1843. in 1844. se moram iskreno zahvaliti g. prof. Pavlu Kalanu v Ljubljani.

⁵ Prim. *Laibacher Zeitung* 1850 z dne 3., 11., 18., 22. IV. in 3., 7. V.

⁶ *Laibacher Zeitung* 1853, 30. III., 6. IV. in 11. V.

⁷ Prim. *Laib. Ztg.* 1860 z dne 4., 18., 26. IV. in 5., 12., 19. V., večinoma v feuilletonih *Laibacher Plaudereien*.

naklonili izredno podporo več sto goldinarjev.¹ Lahko si pa mislimo, da so bili posihmal še manj pripravljeni na take žrtve.

Vsekakor prihodnje leto ni bilo Italijanov v Ljubljano, in naslednja leta tudi ne več...

Tako neslovesno in neslavno presiha italijanska odrska umetnost pri nas. Razume se, da nismo pričakovali, da se bo dvestoletna tradicija zaključila s slavnostno predstavo in s tragičnim slovesom. Životarjenje te tradicije se povsem naravno končava s počasno smrtjo od oslabelosti: italijanska gostovanja ne prestajajo v odločni borbi proti kakemu energičnemu nasprotniku, temveč polagoma ginejo, ker nimajo več pravega smisla. Mislim, da ni zgodovinarska romantična iluzija, če se nam zdé gostovanja v XVII. in XVIII. veku privlačnejša, zanimivejša in važnejša kot redke sezone XIX. V XVIII. stoletju sta imeli italijanska opera in tudi drama Ljubljancanom kaj novega povedati; opera tudi še v začetku XIX. Okoli sredine preteklega stoletja pa ni bilo več tako; celo mladi Verdi ne pomeni znatnega napredka v primeri z Donizettijem in Bellinijem. Drama v tem času sploh ne prihaja v poštev, že zato ne — a ne samo zato —

¹ Prim. *Lbchr. Ztg.* 1861, 30. III., podlistek.

ker je znanje italijanskega jezika v Ljubljani preveč padlo. Kar se pa opere tiče, je vedno boljša glasbena izobrazba v mladih generacijah povečavala spoštovanje in smisel za resno klasično muziko. A tudi v onem, kar se je v operni muziki novega dogajalo, Italijani niso imeli posebno važne naloge. Da ne govorimo o Wagnerju, ki je ostal Ljubljani še dolgo neznan; ali tudi Gounodjevega *Fausta*, na primer, so prinesli v Ljubljano Nemci — v sezoni 1866/67 —, ne Italijani. Skratka: italijanska gostovanja gubé okrog srede XIX. stoletja skoro še zadnje ostanke one posebne kulturne in družabne funkcije, ki so jo imela prej.

O pomenu te njihove funkcije, o vrednosti njihovega prinosa našemu kulturnemu razvoju zadnja beseda še ni rečena. Ni je mogla in hotela reči niti ta naša razprava, čeprav smo si v njej prizadevali, da damo več kot samo kroniko italijanskih gostovanj v Ljubljani; da ta gostovanja ne samo naštejemo in inventariziramo, marveč tudi opišemo po vsebini in pomenu, povežemo v skupine in objasnimo v zvezi z drugimi dogodki — z eno besedo: da dámo namesto kronike *zgodovino*. Le-tà bo, upamo, omogočila končno oceno kulturnega pojava, ki ga predstavlja italijansko gledališče pri nas.

NAJHUJŠI POŽAR V LJUBLJANI

V I K T O R S T E S K A

Splošno sodimo, da je bil najhujši požar v Ljubljani 28. junija 1774. O tem požaru se je že mnogo pisalo. Tu navajam, kar piše istodobnik v frančiškanskem diariju v Kamniku (*Diarium qualibet die occurrentium. Neoerrectum Anno 1752*).

1774. 28. junija pred praznikom sv. Petra in Pavla je od dveh popoldne divjal v Ljubljani strašen požar, ki je 14 ur trajal in pokončal hiše in cerkve: v ribiškem predmestju (in suburbio Piscatorum) 60 in več, v mestu pri semenišču (t. j. jezuitskem), v Rožnih ulicah, v okrožju sv. Florijana, na Starem trgu 66, semenišče, veliki kolegij razjezuitov, akademijo ali gimnazijo, veliko cerkev sv. Jakoba, cerkev sv. Florijana in sv. Rozalije v sredi hriba pred gradom ležečo. Nepopisna je škoda v cerkvi sv. Jakoba zaradi lepih slik (*elegantes picturas*), dragocenih zvonov v obeh zvonikih, v knjižnici, ki je bila vredna 60.000 gold., in v drugih zasebnih hišah tega mesta, ki je v sedmih (popravljen po drugi roki: v treh) letih po vrsti trikrat bilo z ognjem kaznovano. Ta požar, ki je 14 ur trajal, je tudi še sem in tja v tem delu mesta zanetil ogenj, ko so iskre pod pepelom oživele. V teku

tedna je po pogašenem ognju v mestu še štirikrat gorelo na drugih krajih zavoľo neskrbnosti ali pa nesreče. Ta ogenj pa je bil, hvala Bogu, pręcej v kali zatrt in zato brez škode.

Nastal je ogenj, kakor pripovedujejo, ker je neka starka cvrla ribe na sirovem maslu za goste, ki so prejšnji dan obhajali svatovščino v Krakovem. Ko je namreč nesrečna žena vtaknila mokro žlico v vrelo sirovo maslo, da bi ribe obrnila, je skočil plamen v dimnik in na slamnato streho, ki se je segreta po solnčni vročini vnela in je zaradi vročega vzhodnika vžgala tudi sosednje hiše. Plamen je zavoľo silne sape preskočil Ljubljanico in vnel streho semenišča, potem obližje sv. Florijana, potem bolj oddaljene hiše in cerkev sv. Rozalije v gozdu tako, da so bila vsa mestna poslopja v največji nevarnosti. Ljudje, preplašeni in od strahu drhteči, so bežali iz mesta na bližnje hribe in griče do šent Vida, boječ se zlasti, da se ne bi vnel smodnik na Gradu, ne pognal vsega mesta z ljudmi vred v zrak, ali pa zaradi velikega zračnega pritiska ne porušil vseh hiš.

Po veroizpovedi so dne 19. IX. 1935 šteli priključeni deli občin Štepanja vas, Ježica in Polje:

Deli občin	Rimo-katolikov		Pravo-slavnih		Staro-katolikov		Protestan-tov		Muslima-nov	
	abs. št.	relat. št.	abs. št.	relat. št.	abs. št.	relat. št.	abs. št.	relat. št.	abs. št.	relat. št.
Štepanja vas . . .	1089	99'00	9	0'82	—	—	1	0'09	1	0'09
Ježica	1125	98'08	15	1'31	7	0'61	—	—	—	—
Polje	109	98'20	2	1'80	—	—	—	—	—	—
Skupaj	2323	98'52	26	1'10	7	0'30	1	0'04	1	0'04

Od skupnega števila prebivalstva, t. j. 2358 oseb, je bilo 1169 t. j. 49'58 % moških in 1189 t. j. 50'42 % žensk. Na 100 moških je prišlo torej 102 (101'69) žensk, na 100 žensk pa 98 (98'33) moških.

V priključenem delu občine Štepanja vas je prišlo na 100 moških 103 (102'96) žensk, na 100 žensk pa 97 (97'12) moških, v priključenem delu občine Ježice na 100 moških 104 (103'75) žensk, na 100 žensk pa 96 (96'39) moških, v Polju pa na 100 moških skoraj 74 (73'43) žensk, na 100 žensk pa 136 (136'18) moških.

Če vzamemo polovico leta za povprečje pri posameznih letnicah starosti, dobimo, da je znašala povprečna starost moških prebivalcev priključenih delov občin Štepanja vas, Ježica in Polje nekaj nad 26 (26'164) let, ženskih prebivalcev pa skoraj 28 (27'822) let. Povprečna starost obeh spolov je pa znašala točno 27 (27'00) let.

V priključenem delu občine Štepanja vas je znašala povprečna starost moških 26 in pol (26'585) leta, pri ženskah pa skoraj 29 (28'927) let. Povprečna starost obeh spolov pa skoraj 28 (27'773) let.

V priključenem delu občine Ježica je znašala povprečna starost moških 26 (26'017) let, pri ženskah pa nekaj nad 27 (27'077) let. Povprečna starost obeh spolov pa le nekaj nad 26 in pol (26'557) let.

V priključenem delu občine Polje je znašala povprečna starost moških skoraj 24 (23'783) let, pri ženskah pa prav tako skoraj 24 (23'968) let. Povprečna starost obeh spolov pa le nekaj pod 24 (23'923) let.

Odstotek poročenih, vdovelih in ločenih prebivalcev vseh treh priključenih delov občin Štepanja vas, Ježica in Polje v posameznih starostnih skupinah (petletjih) je bil, glede na skupno število členov (pripadnikov) istih starostnih skupin moških in žensk, tale:

Moški:

Doba	Skupno število	Poročeni, vdovci, ločeni	v %
21—25	88	8	9'09
26—30	128	75	62'09
31—35	122	99	81'15
36—40	107	92	85'98
41—45	80	73	91'25
46—50	55	50	90'91
51—55	46	45	97'83

Moški:

Doba	Skupno število	Poročeni, vdovci, ločeni	v %
56—60	24	23	95'83
61—65	19	19	100'00
66—70	15	15	100'00
71—75	8	7	87'50
76—80	6	6	100'00
81—85	—	—	—
86—90	1	1	100'00
91—95	—	—	—
96—99	—	—	—
neznane starosti	—	—	—

Ženske:

Doba	Skupno število	Poročene, vdove, ločene	v %
16—20	74	3	4'05
21—25	108	38	35'19
26—30	135	94	69'63
31—35	134	117	87'31
36—40	93	82	88'17
41—45	82	71	86'59
46—50	54	44	81'48
51—55	37	31	83'78
56—60	38	34	89'47
61—65	27	22	81'48
66—70	22	15	68'18
71—75	14	12	85'71
76—80	9	7	77'78
81—85	2	2	100'00
86—90	1	1	100'00
91—95	—	—	—
96—99	—	—	—
neznane starosti	—	—	—

Starostna razdelitev vsega prebivalstva priključenih delov občine Štepanja vas, Ježica in Polje v otroško (do dopolnjenega 6. leta), v šoloobvezno (od pričetega 7. do dopolnjenega 14. leta), v polpridobitveno (od pričetega 15. do dopolnjenega 20. leta), v pridobitveno (od pričetega 21. do dopolnjenega 64. leta) in zopet v nepridobitveno dobo (doba ostarelosti, t. j. nad 65 let starosti) je bila na dan 19. sept. 1935 naslednja:

0-6		7-14		15-20		21-64		65 in več		Skupaj	
m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.
absolutna števila											
181	165	198	174	91	94	662	703	37	53	1169	1189
relativna števila (v %)											
15'48	13'88	16'94	14'63	7'78	7'91	56'63	59'12	3'17	4'46	100	100

V starosti, ki pride običajno lahko v poštev za ženitev, oziroma možitev (pri moških od 20. leta do 50. leta, pri ženskah pa od 15. leta do 50. leta) je bilo

v priključenih delih Štepanja vas, Ježica in Polje na dan 19. septembra 1935. leta 580 moških in 680 žensk, kar predstavlja 49,62 % vsega moškega in 57,19 % vsega ženskega prebivalstva priključenih delov občin Štepanja vas, Ježica in Polje. Če pa vzamemo isto razdobje, t. j. od 20.—50. leta tudi pri ženskah, dobimo le 606, t. j. 50,97 % žensk.

Absolutna in relativna števila poročenih in neporočenih (samskih, vdovelih in ločenih) prebivalcev gornje starostne skupine (t. j. za moške od 20. do 50. leta, za ženske pa od 15. do 50. leta) so bila naslednja:

Spol	Poročeni	v %	Neporočeni	v %	Od neporočenih					
					samskih		vdovelih		ločenih	
					v %	v %	v %	v %		
Moški	391	67,41	189	32,59	183	31,55	4	0,69	2	0,35
Ženski	422	62,06	258	37,94	231	33,97	22	3,24	5	0,73
Skupaj	813	64,52	447	35,48	414	32,86	26	2,06	7	0,56

Popisanih dojenčev (rojenih od 20. IX. 1934 do 19. IX. 1935) je bilo 19. septembra 1935 v vseh priključenih delih občin Štepanja vas, Ježica in Polje 59 (33 dečkov in 26 deklic).

V priključenem delu občine Štepanja vas je bilo 24 dojenčev (12 dečkov in 12 deklic); v priključenem delu občine Ježica 34 dojenčev (20 dečkov in 14 deklic); v priključenem delu občine Polje pa le 1 deček.

Legitimacije rojstev pri tem popisu nismo navajali, zato odpadejo tovrstni podatki.

Število prebivalstva ženskega spola v rodilni dobi, t. j. od 15. do 50. leta, je znašalo 19. septembra 1935. leta 680 ali 57,19 % vsega števila žensk. Od teh je bilo 422 (t. j. 62,06 %) poročenih. Če upoštevamo vse, torej tudi neporočene ženske od 15. do 50. leta, katerih število znaša, kot je že povedano 680, se je rodil na 100 žensk skoraj 1 (0,868) otrok.

V priključenem delu občine Štepanja vas 0,767, v priključenem delu občine Ježica 1,00, v priključenem delu občine Polje pa le 0,370 otrok. V tem številu so iz zgoraj navedenega razloga vštetih tudi nezakonski otroci.

II. STATISTIKA POKLICOV IN SOCIALNA RAZDELITEV PREBIVALSTVA

Razdelitev prebivalstva priključenih delov občin Štepanja vas, Ježica in Polje po pridobitnih skupinah in razporeditvi v teh skupinah je bila dne 19. septembra 1935 — po navedbi prizadetih — naslednja:

		Moški*			Ženske			Skupaj		
A) Poljedelstvo, gozdarstvo in ribarstvo	samostojni	18	16	2	9	5	4	27	21	6
	domača pomoč	11	9	2	5	4	1	16	13	3
	urad. in nam.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	delavci	1	1	—	1	1	—	2	2	—
	služinčad	3	3	—	5	4	1	8	7	1
Skupaj		33	29	4	20	14	6	53	43	10

* V prvi razpredelnici so navedeni skupni podatki za vse tri dele občin Štepanja vas, Ježica in Polje, v drugi posebej za Štepanjo vas, v tretji za Ježico, v četrti pa za Polje.

		Moški					Ženske					Skupaj			
B) Industrija in obrt	samostojni	33	23	8	2	4	1	2	1	37	24	10	3	—	—
	domača pomoč	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	urad. in nam.	10	5	5	—	1	1	—	—	11	6	5	—	—	
	profesionisti	152	85	54	13	12	8	4	—	164	93	58	13	—	
	vajenci	41	21	14	6	13	9	4	—	54	30	18	6	—	
	delavci	80	39	34	7	45	22	19	4	125	61	53	11	—	
služinčad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Skupaj		316	173	115	28	75	41	29	5	391	214	144	33	—	
C) Trgovina, promet in gostilniški obrati	samostojni	14	4	9	1	6	2	4	—	20	6	13	1	—	
	domača pomoč	—	—	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	
	urad. in nam.	26	3	23	—	5	3	2	—	31	6	25	—	—	
	profesionisti	9	4	5	—	4	3	1	—	13	7	6	—	—	
	vajenci	3	2	1	—	3	2	1	—	6	4	2	—	—	
	delavci	2	1	1	—	2	2	—	—	4	3	1	—	—	
služinčad	13	6	7	—	6	5	1	—	19	11	8	—	—		
Skupaj		67	20	46	1	27	18	9	—	94	38	55	1	—	
Č) Javni nameščenci (vključno monopoli)	urad. in nam. s poduradniki in služitelji	93	30	61	2	11	4	7	—	104	34	68	2	—	
	profesionisti	27	15	12	—	—	—	—	—	27	15	12	—	—	
	delavci	31	13	18	—	10	8	2	—	41	1	20	—	—	
Skupaj		151	58	91	2	21	12	9	—	172	70	100	2	—	
D) Svobodni poklici	samostojni uradniki in nameščenci	2	—	2	—	1	1	—	—	3	1	2	—	—	
Skupaj		2	—	2	—	1	1	—	—	3	1	2	—	—	
E) Vojska in mornarica, orožniki	častniki	4	1	3	—	—	—	—	—	4	1	3	—	—	
	podčastniki	6	6	—	—	—	—	—	—	6	6	—	—	—	
	častniki podčastniki	2	2	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	
Skupaj		12	9	3	—	—	—	—	—	12	9	3	—	—	
F) Rentniki in upokojenci	urad. in nam. nižji uslužbenci	18	5	13	—	10	4	6	—	28	9	19	—	—	
	delavci	11	4	7	—	2	1	1	—	13	5	8	—	—	
		4	2	1	1	10	7	3	—	14	9	4	1	—	
Skupaj		33	11	21	1	22	12	10	—	55	23	31	1	—	
G) Zasebniki		8	7	1	—	55	30	24	1	63	37	25	1	—	
Skupaj		8	7	1	—	55	30	24	1	63	37	25	1	—	
H) Razni drugi poklici in zaposlitve		10	2	8	—	20	15	5	—	30	17	13	—	—	
Skupaj		10	2	8	—	20	15	5	—	30	17	13	—	—	

Gospodinjstvo kot poklic je navedlo 471 gospodinj z 32 člani domače pomoči in 29 služkinjami (vse ženske).

V priključenih delih občin Štepanja vas, Ježica in Polje je bilo torej v dobi popisovanja 755, t. j. 32,02 % prebivalstva, ki so bili zaposleni v raznih poklicih, 118, t. j. 5,00 % prebivalcev, ki niso imeli nobenega poklica (zasebniki in rentniki), 104, t. j. 4,41 % prebivalcev brez posla (tzv. »bp«) ter 1381, t. j. 58,57 % prebivalcev, ki so bili brez pravega poklica ter so živeli v gospodinjstvih zgoraj navedenega prebivalstva.

III. STATISTIKA BREZPOSELNOSTI

Podatki o brezposelnih (tzv. »bp«), ozir. onih, ki so sicer zaposleni, toda ne v poklicih, za katere so kvalificirani (tzv. »b«), so naslednji:

bp*		Skupine poklicov	b*	
moških	žensk		moških	žensk
1	1	Poljedelstvo		
		Gozdarstvo in ribarstvo		
		Rudarstvo	1	1
2	1	Industrija kamenja in zemlje		
12	5	žezeza in kovin	6	3
		glasbil in igrač		
		kemična		
1	1	tekstilna		
1	1	papirja		
3	1	usnja	1	1
12	8	lesa	7	2
		živil	2	1
5	5	oblačil		1
14	7	stavbna		1
		grafična		
		Gledališče in glasba		
1	1	Gostinski obrati		
2	2	Promet		
		Služinčad	3	3
18	5	Delavci (nekvalificirani)		1
	12	Strojniki in kurjači	8	5
	1	Zasebni in trgovski nameščenci	3	3
8	2	Tehnični uradniki		
2	2	Drugi nameščenci	1	1
1	1	Dijaki		
		Učitelji		
83	36	Skupaj	18	6

* V prvi razpredelnici so navedeni skupni podatki za vse tri dele občin Štepanja vas, Ježica in Polje, v drugi posebej za Štepanjo vas, v tretji za Ježico, v četrti pa za Polje.

IV. ŽIVLJENJSKA SILA DRUŽIN PO GLAVNIH PRIDOBITNIH SKUPINAH¹

Podatki glede števila vseh živečih potomcev (otrok — ne glede na starost) v posameznih družinah so po glavnih pridobitnih skupinah naslednji (števila v prvi vrsti se nanašajo na družine zaposlenih, v drugi na družine tzv. »b«, v tretji pa na družine tzv. »bp«). (Glej tabelo na strani 246.)

Če delimo skupno število otrok s številom zakoncev, lahko izračunamo, da prideta povprečno na vsak zakon nekaj več kot 2 (2010) otroka.

V teh številih so vštete obstoječe družine kakor tudi ostanki, po smrti ali po sodišču ločenih družin. Na žalost nam slični podatki od poprej niso znani, zato nam je primerjanje tovrstnih podatkov onemogočeno.

¹ Vsota družin tega poglavja se zato ne sklada z vsoto družin, izkazanih pri hišah, ker smo pri tem štetju upštevali tudi vdovce in vdove — posebno starejše osebe, (n. pr. prevžitkarje itd.), z ali brez otrok, ki stanujejo kot podnajemniki pri družinah. Teh pri popisu hiš nismo posebej izkazovali.

V. STATISTIKA HIŠ IN STANOVANJ

Podatki o številu in higijenski ureditvi hiš in stanovanj so za priključene dele občin Štepanja vas, Ježica in Polje naslednji:

Deli priključenih občin	Vrsta stanovanjskega objekta	Š t e v i l o																						
		naseljenih objektov							stanovanj		sobnih stanovanj						kubin	kopalnic	poselskih sob	sob	gospodarskih poslopj	hlevov (posebej stoječih)		
		zgrajenih		Skupaj	pritličnih	visoko-pritličnih	enonad-stropnih	dvonad-stropnih	naselejenih	nenaselejenih	sob s šte-dilnikom	eno-sobnih	dvo-sobnih	tri-sobnih	štiri-sobnih	več-sobnih							Skupaj	Število stanuj-družin
		pred	po																					
Štepanja vas	hiše	80	65	145	126	13	6	—	258	6	38	108	92	19	6	1	264	231	221	2	14	21	20	19
	barake	—	6	6	6	—	—	—	6	—	5	—	1	—	—	—	6	6	1	—	—	—	—	—
	nedodelane hiše	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Skupaj	80	71	151	132	13	6	—	264	6	43	108	93	19	6	1	270	237	222	2	14	21	20	19
Ježica	hiše	8	123	131	60	39	31	1	308	11	30	142	114	24	7	2	319	278	281	21	12	14	3	2
	barake	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	nedodelane hiše	—	4	4	—	3	1	—	—	5	—	—	4	1	—	—	5	—	5	2	—	—	—	—
	Skupaj	8	127	135	60	42	32	1	308	16	30	142	118	25	7	2	324	278	286	23	12	14	3	2
Polje	hiše	1	11	12	3	5	3	1	25	2	6	9	10	2	—	—	27	22	21	1	1	—	—	—
	barake	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	nedodelane hiše	—	3	3	—	2	1	—	—	3	—	—	2	1	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—
	Skupaj	1	14	15	3	7	4	1	25	5	6	9	12	3	—	—	30	22	24	1	1	—	—	—
Celokupna vsota		89	212	301	195	62	42	2	597	27	79	259	223	47	13	3	624	537	532	26	27	35	23	21

Razen izkazanih objektov je bila v priključenem delu občine Štepanja vas še 1 trgovska hiša, 1 gostilniški salon, 4 lesene šupe, 2 skladišči itd.

V priključenem delu občine Ježica 1 kurilnica s strojnico in delavnico.

V priključenem delu občine Polje pa 1 skladišče in letališče, obsegajoče 2 hangarja, 2 pritlični zgradbi za pisarne in barako za kantino.

Glede higijenske ureditve stanovanjskih objektov v posameznih delih priključenih občin so podatki naslednji:

V Štepanji vasi ima kanalizacijo 17 hiš, električno razsvetljavo imajo 203 objekti, vodovodno napeljavo ima 16 objektov in 57 stanovanj.

Na Ježici ima kanalizacijo 54 hiš, električno razsvetljavo ima 237 hiš, vodovodno napeljavo pa 80 objektov in 124 stanovanj.

V Polju ima električno razsvetljavo 11 objektov, vodovodno napeljavo pa 1 objekt (letališče), kanalizacije nima nobena hiša.

Število otrok	Poljedelstvo, gozdarstvo in ribarstvo	Industrija in obrt	Trgovina promet in gost. obrati	Javni uslužbenci (vštevši monopol)	Svobodni poklici	Vojska in mornarica	Rentniki in upokojenci	Razni	Skupaj	Celokupna vsota	V %													
brez	* 2 — 1	34 2 7	18 1 3	14 1 4	2 9 3	7 — —	20 — —	13 — —	2 — —	5 3 —	11 5 —	5 5 —	1 26 —	16 16 —	9 — —	1 — —	109 51 —	54 4 —	4 — —	122 55 62	5 — 5	20·37		
1	7 — —	68 3 13	32 3 6	30 — 4	6 — 3	10 — —	48 — —	16 — —	32 — —	1 — —	7 — —	3 — —	4 — —	9 — —	5 — —	4 — —	153 3 14	66 — 6	81 3 5	6 — 3	170 72 89	9 — 9	28·38	
2	14 — —	47 2 10	19 2 7	22 — 1	6 — 1	10 — —	28 — —	13 — —	14 — —	3 — —	5 — —	3 — —	2 — —	3 — —	1 — —	1 — —	113 2 10	52 — —	54 — —	7 — —	126 57 61	8 — 8	21·04	
3	2 — —	32 2 6	17 — 4	14 2 2	1 — —	1 — —	23 — —	6 — —	15 — —	2 — —	4 — —	1 — —	3 — —	— — —	— — —	— — —	64 2 7	29 — 4	32 2 3	3 — —	— — —	— — —	— — —	
4	4 — —	16 — —	8 — —	6 — —	2 — —	3 — —	16 — —	7 — —	9 — —	— — —	— — —	3 — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	42 — —	20 — —	20 — —	2 — —	44 20 22	2 — 2	7·35	
5	— — —	11 1 4	8 1 4	3 — —	2 — —	1 — —	7 — —	3 — —	4 — —	— — —	— — —	3 — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	23 1 4	13 — 4	10 — —	— — —	28 18 10	— — —	4·67	
6	5 — —	3 — —	3 — —	— — —	— — —	— — —	8 — —	4 — —	3 — —	— — —	— — —	2 — —	2 — —	1 — —	— — —	— — —	19 — —	12 — —	6 — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	
7	1 — —	— — —	1 — —	1 — —	1 — —	1 — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	— — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	— — —	5 — —	1 — —	4 — —	— — —	5 1 4	— — —	— — —	
8	3 — —	1 — —	1 — —	1 — —	1 — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	— — —	6 — —	4 — —	2 — —	— — —	6 4 2	— — —	— — —	
9	1 — —	— — —	— — —	— — —	2 — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	3 — —	1 — —	2 — —	— — —	3 1 2	— — —	— — —	
10	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
11 in več	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	1 — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —
Skupaj	39 — 1	31 — —	8 — —	213 105 91	17 42 9	33 — —	152 57 91	4 5 4	5 — —	11 9 2	37 16 20	1 — —	39 23 15	1 — —	2 — —	538 250 265	23 6 1	265 3 6	23 1 —	4 — —	599 275 296	28 28 28	100·00	

* V prvi razpredelnici so navedeni skupni podatki za vse tri dele občin Štepanja vas, Ježica in Polje, v drugi posebej za Štepanjo vas, v tretji za Ježico v četrti pa za Polje.

ENO LETO NOVE MESTNE UPRAVE LJUBLJANSKE

Z ukazom kraljevskih namestnikov z dne 10. decembra 1935 je bil razrešen dotedanji mestni svet ljubljanski s predsednikom in podpredsednikom mestne občine, z istim ukazom pa je bil imenovan novi mestni svet s predsednikom dr. Adlešičem Jurkom na čelu.

Novi mestni svet se je sestal k prvi seji radi slovesne zaprisege dne 23. decembra 1935, tako da je minulo leto dni, odkar je nova mestna uprava prevzela posle in vodstvo občine mesta Ljubljane. Ob obletnici je na seji mestnega sveta dne 22. decembra 1936 predsednik mestne občine, gospod dr. Juro Adlešič, podal obširno poročilo o enoletnem poslovanju nove mestne uprave, ki ga v sledečem posnemamo.

Mestni svet sam je imel skupno 14 javnih in 9 tajnih plenarnih sej. Za te seje se je pripravljalo gradivo na sejah raznih odborov in upravnih odborov mestnega sveta, ki pa so poleg priprave za plenarne seje vršili tudi mnoge druge posle, bodisi kot posvetovalni organi predsednika mestne občine, bodisi v lastnem delokrogu. Med najbolj zaposlene moremo šteti gradbeni odbor, ki je imel do 1. januarja 1937 80 sej, nadalje tehnični odbor s 40 sejami, odbor za upravo mestnih nepremičnin s 24 sejami, socialno-politični odbor z 22 sejami, upravni odbor mestne elektrarne in vodovoda, ter odbor za oceno nabavk s po 20 sejami, finančni odbor z 19 sejami, nadalje pa so imeli še nad 10 sej: zdravstveni odbor, obrtno-industrijski odbor, tržni odbor, upravni odbor mestnih voženj, upravni odbor mestnega pogrebnega zavoda, upravni odbor mestne ženske realne gimnazije, personalno pravni odbor, kmetijski odbor, mestna delavska zavarovalnica, trošarinski odbor, upravni odbor Delavskega doma, pa tudi ostali odbori so se po potrebi redno sestajali k posvetovanju.

Kako je delo naraslo in koliko intenzivnejše je postalo, razvidimo iz kratke primerjave s številkami iz zadnjih dveh let. V letih 1934 in 1935 je imel mestni svet 7 (9) javnih in 6 (5) tajnih sej, gradbeni odbor 36 (56), tehnični 18 (20), odbor za upravo nepremičnin 12 (10), finančni 9 (20), zdravstveni 3 (3) itd., tedaj je število sej naraslo skoraj za 100 odstotkov.

Člani mestnega sveta so tekom te poslovne dobe na sejah mestnega sveta stavili 13 nujnih predlogov, 61 samostojnih predlogov in 26 interpelacij. Od nujnih predlogov je bila sedmim nujnost priznana ter so bili takoj tudi v meritornem pogledu rešeni, glede ostalih 6 pa je bila nujnost deloma umaknjena, deloma odklonjena, ter se obravnavajo dalje kot samostojni predlogi. Tudi samostojni predlogi so v raznih odborih mestnega sveta povsod že v razpravi in deloma že rešeni, deloma pa, če so finančnega značaja, se pripravljajo za rešitev z novim proračunom. Vsem interpelantom je predsednik mestne občine na seji sami odgovoril na interpelacijo ali pa pozneje; razen enega primera so se interpelantje z odgovorom zadovoljili.

I. FINANČNO GOSPODARSTVO

V zadnjih letih — mislimo predvsem na leto 1934. in 1935. — je bilo opaziti vidno slabšanje financ mestne občine ljubljanske. Če pogledamo računске zaključke tako za koledarsko leto 1934., kakor tudi za dobo januar, februar in marec 1935, t. j. dobo takozvanih dvanajstin, za katero pa se je radi odredbe zakona o mestnih občinah moral napraviti poseben računski zaključek, opazimo, da sta oba računska zaključka, ki bosta prišla v najkrajšem času v razpravo pred mestni svet ljubljanski, pasivna. Proračunsko poslovanje l. 1934. je končalo z nad polmilijsko izgubo, dvanajstinsko gospodarjenje v l. 1935., ki je trajalo vsega skupaj le 3 mesece, pa celo z nad Din 1,000.000 — izgube. Pri tem je treba poudariti, da je bila v teh 15 mesecih porabljena tudi vsa razpoložljiva gotovina, tako zvana obratna glavnica, ki je znašala 1. januarja 1934 še ca. Din 2,000.000 —, 1. aprila 1935, ob vstopu v novo proračunsko leto 1935/36, pa le še nekaj nad Din 9000 —.

Za to, da je prišlo tako daleč, je razlog predvsem v dejstvu za Ljubljano premajhnega proračuna. Če je l. 1931. znašal proračun slovenske prestolnice Din 50,664.868 — brez mestnih podjetij, t. j. samega mestnega zaklada, potem je naravnost nerazumljivo, kako in zakaj je znašal proračun za l. 1932. samo Din 47,681.733 — in l. 1933. celo le Din 45,839.075 —. Mesto Ljubljana se je večalo, proračuni pa so se nižali. Potrebe mesta Ljubljane so se le umetno zniževale, kajti le na ta način si je mogoče razlagati odlaganje različnih obveznih plačil na poznejša leta (n. pr. plačilo tramvajskih voz iz Opatije, plačilo anuitete za Trgovsko akademijo itd.). Ker se torej takšne potrebe niso izkazovale v proračunu, dasi bi se morale, so se seveda lahko tudi zniževale razne občinske davščine.

Če bi slučajno ne imela mestna občina ljubljanska iz l. 1931., 1932. in 1933. večjih terjatev, ki so navedene proračunske primanjkljaje koledarskega leta 1934. in dvanajstinskega poslovanja l. 1935. pokrile, bi izkazoval tudi računski zaključek celotnega gospodarstva mestne občine leta 1934. in prve 3 mesece l. 1935., t. j. gospodarstva z blagajniškimi prebitki in aktivnimi zaostanki prejšnjih let skupaj, pasivno bilanco. Le tem znatnim rezervam iz l. 1931., 1932. in 1933. je torej pripisati, da kljub proračunskemu primanjkljaju iz l. 1934. in dobe dvanajstin v l. 1935. še ni prišlo do prave nesreče.

Gotov bo kmalu tudi računski zaključek za leto 1935/36, ki seveda ne bo pokazal nikake lepše slike, temveč bo še potrdil, da je pričelo gospodarstvo mestne občine ljubljanske v resnici vedno hitreje hirati.

V decembru 1935 novo postavljeni občinski svet se je znašel naenkrat v silno neprijetnem in mučnem položaju. Od vseh strani so se oglašali močni upniki in zahtevali poravnavo svojih terjatev. Naj omenimo tu predvsem zadevo palače trgovske akademije, v kateri se je že drugo leto vršil šolski pouk, toda ne-

plačanih računov je bilo okroglo še vedno za Din 900.000.—. Na vseh koncih so rastle stroški, zamudne obresti. Vložene so bile težke tožbe proti mestni občini ljubljanski, zarubljen je bil malo prej celo avtomobil mestnega župana. Denarja pa ni bilo nobenega. Ker upniki niso hoteli nič popustiti, je bilo pričakovati najhujšega.

Na drugi strani pa je našel novi mestni svet ljubljanski skoraj vse kredite proračuna za 1935/36 porabljene, dasiravno je bilo še 4 cele mesece do konca proračunskega leta. Prilike so bile takšne, da bi človek moral naravnost obupati. Znašli smo se seveda ob vsem tem naenkrat pri sestavljanju proračuna za l. 1936/37. Spontano in brez vsake negotovosti se je rodil sklep, da je vsako delo brez realnega in pravnega proračuna nemogoče, če naj se gospodarstvo mesta Ljubljane sploh ozdravi.

11. marca l. 1936. je bil sprejet v mestnem svetu proračun mestne občine ljubljanske za l. 1936/37. z dohodki in izdatki Din 103,589.542.—. Čeprav so v teh številkah zapopadeni dohodki in izdatki vseh mestnih podjetij, je ta proračun po svoji višini vseeno največji od vseh dosedanjih proračunov ljubljanske občine. Krstili smo ta proračun z nazivom »sanacijski proračun«, kajti vedeli smo, da bomo pri skrbnem gospodarjenju v okviru tega proračuna uspeli urediti hudo zavožene občinske finance. Velika bremena smo morali naložiti meščanom in težko smo to storili. Našli pa nismo nobenega drugega izhoda, kajti videli smo, da je po črtanju vseh izdatkov, ki niso bili neobhodno potrebni, po znižanju obrestne mere v Mestni hranilnici, kjer smo pridobili ca. Din 1 milijon prihranka, kakor tudi po občutnem znižanju plač občinskim nameščencem, ostalo še vedno Din 12 milijonov in pol primanjkljaja.

Zvišati smo morali torej občinske davščine v precejšnji meri. Morda bi nam bilo na kak drug način le uspelo zvišana občinska bremena razdeliti bolj pravično na vse svoje prebivalstvo. Toda tega nam ni dopuščal ozki okvir zakona o mestnih občinah. Morali smo se pač ravnati po določbah novega zakona, ki pozna v glavnem prav za prav samo dva vira občinskih javno-pravnih dohodkov, t. j. občinske doklade na državne neposredne davke in trošarine.

Oglasili so se sicer, ko smo sestavljali novi proračun, razni svetovalci in nam svetovali marsikaj, kar naj bi zvišanje občinskega proračuna in s tem tudi zvišanje občinskih davščin odvrnilo. Nekateri so bili mnenja, naj bi mestna občina prodala razna svoja zemljišča in stanovanjske zgradbe, ki itak ne prinašajo občini nikakih dohodkov, temveč celo zgubo. S kupnino pa naj bi občina zamašila vrzeli in obveze iz prejšnjih let. Na ta način bi bil lahko proračun za l. 1936/37. zelo razbremenjen. Ti svetovalci pa seveda niso pomislili, da je v današnjih razmerah zelo težko najti dobrih in vestnih kupcev, ki bi bili pripravljeni kupnino položiti takoj v gotovini. Brez gotovine pa bi mestni občini ljubljanski itak ne bilo nič pomagano.

Drugi zopet so bili mnenja, naj bi mestna občina obdržala že obstoječe davščine v isti višini, vendar pa naj bi v pokritje vseh teh velikanskih bremen uvedla nekaj vrst novih občinskih davščin. Ti predlagatelji pa so pozabili, da zakon o mestnih občinah ne daje toliko pravice, da bi si mogla mestna uprava izbirati po svoji volji nove vire občinskih dohodkov.

Tretji zopet so bili celo mnenja, da bi morala mestna občina za ves ta primanjkljaj najeti posebno kratkoročno posojilo. Govoriti o tem pač ni gospodarsko, kajti tam, kjer se za primanjkljaje zaključujejo posebna posojila, pač ne moremo trditi, da so finance v redu. Ne glede na to pa je bilo treba pomisliti, da bi s tem kratkoročnim posojilom nakopali prebivalstvu velika bremena s plačilom znatnih obresti. Takega posojilodajalca, ki bi bil pripravljen dati občini novo posojilo za kritje tekočega primanjkljaja in v toliki višini, tudi ni mogoče dobiti, zlasti ako upoštevamo tako zavožene finance, kakor so bile pri mestni občini ljubljanski. Tudi bi finančno ministristvo ne moglo takega posojila odobriti.

Ni nam torej ostalo nič drugega, kakor da smo vse te nasvete opustili in se odločili ustvariti izjemen proračun, s katerim bi se vsaj v glavnem mogli znebiti vseh večjih in težjih bremen, ki so težila ljubljansko občino v teku zadnjih let. Pri tem pa smo gledali, da smo ustvarili obenem tudi realen proračun. Ne bi nam pomagalo tudi, ako bi naš proračun izkazoval pokritje in bi bilo torej vsaj navidez podano ravnovesje. Če pa bi mi v tem primeru ne dosegli predvidenih dohodkov, bi ostala situacija prav za prav enaka prejšnjim proračunskim dobam.

Velike težave smo imeli z novim proračunom tudi v Beogradu pri ministristvu financ, kjer smo naleteli na odpor posebno s predlogom za uvedbo 65% občinske doklade na državne neposredne davke. Šele potem, ko se je ministristvo financ prepričalo, da je pobirala bivša upravna občina Vič v proračunskem letu 1935/36 70%, občina Moste 100%, občina Zg. Šiška pa celo 140% občinsko doklado na državne neposredne davke in ko je ministristvo financ samo uvidelo, da ni absolutno nobene druge pomoči za ozdravljenje gospodarstva ljubljanske občine, je pristalo na zvišanje občinske doklade od prejšnjih 45% na 60%.

Podrobno so se zanimali referenti ministristva za vse ostale dohodke mestne občine ljubljanske in izvršile so se nato vse važne korekture pri trošarinskih in uvozninskih postavkah proračuna. Ker so se pa na drugi strani zopet prepričali, kako nujno potrebno je izvršiti program, ki si ga je postavil mestni svet ljubljanski, je ministristvo financ samo predložilo, da se radi navedenih korektur znižani dohodek proračuna pokrije s pobiranjem 2% gostaščine v hišah, ki uživajo davčne olajšave. Ministristvo financ je v svoji odločbi, s katero je odobrilo proračun mestne občine ljubljanske za l. 1936/37, izrecno pristavilo, da se je moral ta proračun odobriti zaradi izredno težkih finančnih prilik, ki vladajo v ljubljanski občini. S tem smo dobili končno sankcijo, ki nam je bila potrebna k izvrševanju novega proračuna.

Potrebna pa je bila še ena sprememba, predno smo dobili definitivno sliko proračuna. Mestni svet ljubljanski je bil namreč mnenja, da naj bi se po finančnem ministru sicer dovoljena 2% gostaščina na nove hiše ne pobirala. V kompenzacijo tega izpadka dohodkov pa se je napravil sklep o obveznem 10% prihranku na vseh partijah in pozicijah materialnih izdatkov novega proračuna.

Vedeli smo, da bo treba izvrševati proračun varčno in kolikor mogoče solidno. Treba je bilo zato najprej

onemogočiti vsak poskus prekoračenja dovoljenih kreditov. Posamezni oddelki in uradi mestnega poglavarstva se namreč *v prejšnjih proračunskih letih niso dosti brigali za to, ali je za njihove nabavke v resnici podan tudi kredit*. Posamezne partije odnošno pozicije proračuna so bile zato *stalno vsako leto prekoračene*. Tudi finančni odbor mestnega sveta je bil navadno postavljen pred gotovo dejstvo, ker je dotični oddelek že oddal nabavko, naročil potrebščine, čeprav je vedel, da v proračunu za to ni kredita. Ko je bilo torej vse gotovo in je bila nabavka že oddana, je prišel predlog za preskrbo kredita pred finančni odbor. Na ta način seveda *ni moglo biti niti govora o kakem pravem proračunskem gospodarstvu*.

Da bi se v bodoče izognili vsem tem navadam magistratnih uradov, se je predpisal z novim proračunskim letom *obvezen kontrolnik angažiranih kreditov*. Niti ena sama obveza mestne občine napram dobaviteljem ne more sedaj nastati prej, dokler ni vodja kontrolnika angažiranih kreditov uradno potrdil na spisu, da je za kritje potrebni kredit na razpolago. Na ta način je sedaj absolutno *onemogočeno, da bi kdorkoli mogel še nabaviti kake potrebščine brez kritja v proračunu*. Dejstvo uvedanja tega kontrolnika je seveda imelo tudi na poslovanje oddelkov velik vpliv. *Šele sedaj se je pričelo varčevati* in šele sedaj so se referenti zavedli posledic, ki bi lahko nastale v disciplinskem pogledu, če bi ne upoštevali predpisov o obveznem angažiranju kreditov.

Na ta način smo lahko nekoliko bolj mirni pričeli izvrševati novi proračun. Kljub temu pa nas je bilo strah, kajti poleg vseh v proračunu izkazanih izdatkov, dolgov, obvez, smo imeli na dan 1. aprila 1936 plačati še raznih *dolžnih anuitet po prejšnjih proračunih za Din 6,924.385'80*. Od tega zneska so seveda tekle tudi že *zamudne obresti*. V proračunu samem pa smo imeli izkazane različne terjatve upnikov, katerim so bile priznane visoke, *celo 12% obresti*. Pozabiti tudi ne smem na tekoče terminirane obveze iz občinskih posojil, razne menične dolgove in na terjatve obrtnikov iz priključenih občin, ki so čakali na svoj zaslužek *po 3, 4 in celo več let*, in ki so takoj po 1. aprilu naravnost oblegali mestno finančno upravo s prošnjami za čim hitrejšo izplačilo.

Mislím, da smo zavzeli v tem kočljivem položaju edino in najbolj primerno stališče ter ravnali tako, kakor bi to storil vsak previden gospodar. Nismo naročili takoj nabavk, ki so bile predvidene v našem proračunu, temveč smo rajši ves *nabrani denar porabili za likvidacijo navedenih obvez*. Plačali smo najprej one dolgove, ki so bili obremenjeni z visoko obrestno mero ali z raznimi drugimi postranskimi dajatvami. Pri tem smo se seveda pogajali z upniki za znižanje obrestne mere, za popust raznih pravnih in izvršilnih stroškov ter smo skoraj vselej s takimi sporazumi *nekaj prihranili mestni občini*. Ozirali smo se tudi še posebej na *male obrtnike iz priključenih občin*, katerim smo že v prvih mesecih plačali večino njihovih računov.

Vedeli smo, da ljubljanska občina ne sme imeti fundiranih dolgov neurejenih, anuitet neplačanih, ako hoče, da bo *že izgubljeni ugled ponovno pridobila*. Temu vprašanju smo posvetili posebno skrbno pažnjo. *Ogromni zastanki na anuitetah iz prejšnjih*

let in vsak mesec na novo zapadle anuitete so bile naša največja skrb.

Kljub temu, da je bil plačilni program mesta Ljubljane po vsem tem naravnost ogromen, lahko trdim danes, da je mestna občina ljubljanska izvršila že večji del svojega *proračunskega programa*.

Plačila raznih del in dobav za »staro« Ljubljano iz prejšnjih let (brez dolžnih anuitet) presegajo vsoto Din 2,500.000'—. Omenim naj n. pr., da so bili šele letos plačani *tramvajski vozovi iz Opatije*, za katere je mestna občina ljubljanska najela l. 1934. menično kratkoročno posojilo v znesku Din 350.000.

Plačani so tudi vsi dolgovi, izvirajoči iz gradnje *trgoveške akademije* iz l. 1934., kjer smo likvidirali račune v znesku preko Din 800.000'—. S tem smo *prekinili in ustavili celo vrsto procesov*, ki so že tekli odnošno so bili že naperjeni zoper mestno občino ljubljansko. Kljub temu pa smo uspeli pri konkretnih pogajanjih s prizadetimi upniki ter smo dosegli znatne popuste na obrestih in stroških, ki gredo v desetisoče dinarjev.

Poravnani je dalje *dolg na pisarniških potrebščinah iz prejšnjih let* v znesku ca. Din 150.000'— ter *dolg na železu za bežigrasjo šolo* v znesku Din 350.000'—. Ne bom navajal podrobno ostalih plačil.

»Stara« Ljubljana pa se je poleg tega očistila vseh *dolžnih anuitet iz prejšnjih let*, v kolikor so te zadevale mestni zaklad in večino mestnih podjetij. Plačali smo na ta račun Din 4,582.190'75, to je anuitete, ki so ostale na dolgu izpred 1. aprila 1936. Vprašanje plačila *dolžnih anuitet Splošne tramvajске družbe* je posebna zadeva, ki zaenkrat še ni rešena, vendar pa bo, kakor upam, v najkrajšem času dosežen potreben sporazum in nov plačilni načrt med vsemi v poštev prihajajočimi faktorji tako, da bo v bližnjih dneh spravljeno tudi to vprašanje z dnevnega reda.

Iz *mestnega proračuna* so bili dalje izplačani za bivšo občino *Zg. Šiška* razni dolgovi in računi v znesku skoraj Din 400.000'—, za bivšo občino *Vič* pa dolgovi v znesku Din 600.000'—. Največje breme za naš proračun pa so predstavljale razne obveze in dolgovi bivše občine *Moste*, za katero smo do danes plačali iz naših proračunskih sredstev preko Din 1 milijon 300.000.

Če pomislimo pri tem, da je znašal ves proračun bivše upravne občine *Moste* za l. 1934/35 Din 1 milijon 98.629'—, za proračunsko leto 1935/36 pa Din 1,796.219'—, potem postane višina teh za bivšo občino *Moste* plačanih starih obvez še bolj očitna. Lahko torej trdimo, da je imela bivša občina *Moste* v proračunu mestne občine ljubljanske za l. 1936/37 dva budžeta in sicer *enega za tekoče svoje vzdrževanje, drugega pa za plačilo starih dolgov*.

Da bo izkaz plačil za priključene okoliške občine popoln in da bo jasno, s kakšnimi bremenimi so bile obložene vse tri okoliške občine, naj povem, da smo poleg že izkazanih plačil porabili za obveze teh občin tudi *vse dohodke bivših občin Zg. Šiška, Vič in Moste, ki so se nabrali v dobi njih likvidacije*, t. j. od 15. februarja 1936 dalje. Na ta način se je poleg že navedenega plačalo za bivšo občino *Zg. Šiška* še Din 74.902'37, za bivšo občino *Vič* 99.595'33 in za bivšo občino *Moste* Din 249.721'28. *Za vse tri priključene občine se je na ta način izdalo preko 2 milijona 700.000 dinarjev*.

Medtem pa smo skušali urediti tudi *tekočo anuitetno službo*. V redu in brez zamude so se plačale anuitete pri Hipotekarni banki jugoslovanskih hranilnic, Pokojninskem zavodu, Borzi dela, Državni hipotekarni banki, Poštni hranilnici kraljevine Jugoslavije, Osrednjemu uradu za zavarovanje delavcev v Zagrebu in Kr. banski upravi dravske banovine.

Težje pa je bilo s plačilom tekočih *anuitet pri Mestni hranilnici*, kajti ker smo najprej plačali dolžne anuitete iz prejšnjih let, ni bilo mogoče takoj nato plačati tudi tekočih anuitet. Kljub temu pa se je polagoma tudi to posrečilo in meseca novembra t. l. so bile plačane v celoti anuitete, zapadle 1. oktobra t. l. v plačilo. Tako smo *na tekočih anuitetah* plačali *samo Mestni hranilnici* v gotovini znesek Din 7 milijonov 395.826'63 ter *s tem prvokrat v dobi zadnjih let spravili v red našo anuitetno službo!*

Če pomislimo dalje, da je poleg vseh teh plačil iz proračuna mestnega zaklada, ki presegajo Din 20 milijonov, plačevala mestna blagajna našim obrtnikom, trgovcem, industriji v redu njihove račune za razno blago, potem lahko trdim, da je ta močna cirkulacija denarja, ki je v pretežni množini ostal v Ljubljani sami, imela gotovo ugodne posledice na vse naše lokalno gospodarstvo. Danes nimam *nobene pritožbe glede slabega izplačevanja računov*, nasprotno, dobil sem že *neštetokrat priznanje nad vestnim poslovanjem in likvidiranjem računov*.

Iz teh števil sledi, da se vrši izvajanje proračuna skrajno točno in zelo previdno. Program, postavljen z našim proračunom, se izvršuje bolje kakor smo mogli slutiti. Trdim lahko, da bo do konca proračunskega leta ustvarjen načrt, ki smo si ga postavili z vstopom v novo proračunsko leto.

Potrebno bi bilo seveda, da bi dobili tudi *točno sliko naših dolgov*. Tega pa danes žalibog ne morem podati, ker je slika dohodkov odvisna od številnih momentov, na katere danes ne morem še računati. V splošnem pa vendar lahko rečem, da prihajajo dohodki normalno. Če posamezne vrste občinskih dohodkov ne kažejo zaželenega uspeha, imamo dohodke, na katere nismo niti računali. Iz prihajanja dohodkov sklepam, da je naše prebivalstvo, katerega davčna morala je naravnost vzgledna, doumelo napore sedanje občinske uprave, ki si je postavila za cilj urediti občinske finance. Prebivalstvo čuti, da je *nastala na magistratu v vsakem oziru uspela in hvalevredna remedura*. Že davno izgubljeno zaupanje v gospodarstvo mestne občine ljubljanske se je zopet povrnilo.

Večje in važnejše finančne transakcije mestne občine ljubljanske za l. 1936/37

1. Zaključitev in realizacija Din 5,000.000'— posojila za gradnjo bežigrajske šole:

Po načrtih in proračunu je potrebovala mestna občina ljubljanska za postavitev bežigrajske šole okroglo Din 7,000.000'—. Del tega denarja se je našel v obratni glavnici, odnosno v aktivnih zaostankih mestne občine, za ostalo pa je bilo potrebno najeti posojilo. Že od vsega početka so nameravali poiskati posojilo pri Osrednjem uradu za zavarovanje delavcev v Zagrebu. Prva pogajanja z Osrednjim uradom za zavarovanje delavcev je začela že prejšnja občinska uprava, toda do formalnega zaključka posojila ni

prišlo predvsem radi tega, ker ministrstvo za socialno politiko in narodno zdravje ni potrdilo tozadevnega »pravilnika o podeljevanju dolgoročnih posojil iz odvišne glavnice SUZOR-a«. Tako je seveda zaključitev in realizacija tega posojila postala naloga nove občinske uprave.

2. Najetje Din 600.000'— kratkoročnega posojila za mestno plinarno:

Naprava nove vertikalne komorske peči, ki jo je pred leti zgradila mestna plinarna, je bila proračunana na vsoto Din 2,500.000'—. Kljub raznim poskusom pa mestna občina ljubljanska tedaj ni mogla dobiti posojila v tej višini, temveč je uspela zaključiti le posojilo v znesku Din 1,000.000'—. Ker pa se je nova plinska peč medtem že gradila, se dela niso mogla prekiniti. Nekaj denarja je tedaj posodila mestni plinarni centralna mestna blagajna iz svojih tekočih sredstev, kar pa še ni zadostovalo za pokritje vseh investicij. Mestna plinarna je zato tedaj pod čudnimi okoliščinami zaključila z *nekim privatnikom* posojilo za Din 600.000'—.

Čim je bila imenovana nova občinska uprava in so se izvršili prvi vpogledi v tedaj obstoječe gospodarstvo mestne občine ljubljanske, smo postali pozorni seveda tudi na *to anomalijo*. Sklenilo se je, da se dotičnemu privatniku plača cela posojilna vsota in v ta namen najame kratkoročno posojilo pri Mestni hranilnici ljubljanski. Čim je tozadevni sklep novega mestnega sveta odobrilo ministrstvo financ, se je potem to tudi v resnici izvršilo tako, da danes mestna občina ljubljanska nima več *nikakih dolgov pri privatnikih*.

3. Najetje Din 30,000.000'— posojila pri Državni hipotekarni banki ter razpis Din 20,000.000'— obligacijskega posojila mestne občine ljubljanske za vzpostavitev likvidnosti Mestne hranilnice ljubljanske:

Zaradi obče denarne krize in nenormalnega navala svojih vlagateljev je zašla v l. 1931. in 1932. tudi naša Mestna hranilnica v velike težave. Skušala je rešiti situacijo s tem, da se je z različnimi pojasnili, pozivi in prošnjami sama obrnila na svoje vlagatelje — toda ta poskus ni uspel in Mestna hranilnica ljubljanska je morala v smislu tozadevne zaščitne uredbe prositi za zaščito. Niso se pa radi tega opustili poskusi za zopetno vzpostavitev njene likvidnosti in 22. marca 1934 se je Mestna hranilnica ljubljanska prvič uradno obrnila na mestno občino ljubljansko s predlogom, da naj bi ljubljanska občina najela *Din 20 milijonsko gotovinsko posojilo*. S tem denarjem naj bi se potem delno poplačali mestni dolgovi, obstoječi pri Mestni hranilnici ljubljanski, nakar bi lahko Mestna hranilnica uresničila željo po vzpostavitvi svoje likvidnosti.

Mestna hranilnica ljubljanska se je 7. aprila 1934 obrnila tudi na ministrstvo za trgovino in industrijo s prošnjo, da v tej zadevi posreduje pri finančnem ministrstvu. Tako je potem ministrstvo financ dobilo od ministrstva za trgovino in industrijo predlog, po katerem naj bi se poskrbelo, da *bi se v proračunu mestne občine ljubljanske vsako leto predvidel znesek Din 20,000.000' za plačilo dolgov pri Mestni hranilnici ljubljanski*. V komaj 6 letih bi bil na ta način vrnjen hranilnici ves občini posojeni denar. Ministrstvo financ je ta spis 23. aprila 1934 odstopilo

mestni občini ljubljanski v poročanje in študij, kjer je potem ta načrt ostal nerešen.

Medtem je mestno poglavarstvo napravilo *dogovor s Hipotekarno banko jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani*, da bi ona izdala posebne 6% komunalne obveznice. Navedena banka je nato dne 24. aprila 1934 dostavila ministrstvu financ odnosno ministrstvu za trgovino in industrijo prošnjo, da se ji dovoli izdati takšne obligacije. To prošnjo je *podprlo tudi mestno poglavarstvo v Ljubljani* z vlogo od 27. novembra 1934, pa je bila od ministrstva vrnjena.

Nato je mestna občina ljubljanska 6. decembra 1934 prvič stopila v pismeno zvezo z Državno hipotekarno banko in prosila za podelitev gotovinskega posojila v znesku Din 17,000.000.—, ki naj bi se obrestovalo po 8% in odplačalo v 10 letih. *Odgovora na to prošnjo mestna občina ni dobila.*

Na seji mestnega sveta ljubljanskega, ki se je vršila 21. decembra 1934 in ki je obravnavala samo vprašanje vzpostavitve likvidnosti Mestne hranilnice ljubljanske, so bili napravljeni sledeči sklepi:

Mestna občina ljubljanska, želeč poboljšati položaj pri Mestni hranilnici ljubljanski, naj najame, oziroma izda sledeča občinska posojila:

I. *Pri Državni hipotekarni banki v Beogradu* posojilo v iznosu do Din 20,000.000.— v gotovini, po obrestni meri, ki ne presega 8% na leto in na dobo 10 let.

II a. *Pri Hipotekarni banki jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani* posojilo v znesku Din 25,000.000.— v obliki komunalnih zadolžnic tega zavoda, ki bodo vplačljive v gotovini ali pa s hranilnimi knjižicami Mestne hranilnice ljubljanske.

II b. *Pri istem zavodu* posojilo v enaki obliki za znesek do Din 5,000.000.—, vplačljivih samo v gotovini.

III. *Emitira se 4% obligacijsko posojilo z dobitki* v znesku do Din 15,000.000.—, vplačljivo do polovice s knjižicami Mestne hranilnice ljubljanske.

18. januarja 1935 je potem mestno poglavarstvo predložilo ta sklep mestnega sveta ministrstvu financ v pristojno potrditev. *Ministrstvo financ* pa ne samo, da tega sklepa mestnega sveta ni odobrilo, temveč je z razpisom od 29. maja 1935 *vrnilo tudi vse spise, zadevajoče prošnjo Hipotekarne banke jugoslovanskih hranilnic za izdajo komunalnih obveznic*, z dostavkom, da je *zadeva brezpredmetna*, ker mestno poglavarstvo v Ljubljani *nima interesa zaključiti posojila z navedenim denarnim zavodom.*

Mestno poglavarstvo v Ljubljani je potem 4. junija 1935 *drugič* prosilo Državno hipotekarno banko za podelitev *to pot* Din 37,000.000.— gotovinskega posojila proti 8% obrestovanju in 15 letni amortizaciji. Teden pozneje, t. j. 11. junija 1935 pa je bila odpravljena na ministrstvo financ prošnja za načelno odobritev najetja Din 37,000.000.— gotovinskega posojila pri Državni hipotekarni banki ter za izdajo obligacij do zneska Din 30,000.000.—.

To sta bila *zadnja dva dokumenta*, ki jih je v zadevi sanacije Mestne hranilnice ljubljanske sprožila stara občinska uprava. *Na obe vlogi pa mestna občina ni prejela nobenega odgovora.* Zadeva je *popolnoma zaspala* in vzpostavitev likvidnosti Mestne hranilnice ljubljanske ni še nikoli bila v tako brez-

izgledni situaciji, kakor ravno v tem času. Očividno je bila vsa stvar premalo pripravljena in *stalno menjanje sanacijskih predlogov* ni moglo prepričati niti Državne hipotekarne banke, še manj pa ministrstva financ o izvedljivosti teh načrtov, zato *ni odborilo nobene od vseh navedenih zamisli prejšnje občinske uprave.*

Vso zadevo je torej *povsem na novo in na nov način sprožila nova mestna uprava*, in sicer s sklepom finančnega odbora z dne 25. febr. 1936, kjer se je soglasno ugotovilo, da je pogajanja z Državno hipotekarno banko glede najetja potrebnega posojila za vzpostavitev likvidnosti Mestne hranilnice ljubljanske treba obnoviti in pripeljati do konkretnih zaključkov. Predsedstvo mestne občine ljubljanske je nato v *marcu 1936 navezalo stike z Državno hipotekarno banko v Beogradu* in šele tako se je pričela misel o vzpostavitvi likvidnosti največjega hranilnega zavoda v Sloveniji zopet in *povsem na novo uresničevati*, in sicer na ta način, da izvede celo akcijo *mestna občina sama brez tujega sodelovanja z lastnim uradnim aparatom*. In baš ta zamisel je bila tako pri Državni hipotekarni banki kot pri ministrstvu financ tako *simpatično sprejeta*, da sta takoj pričeli podrobneje pregovore, ki so nato v kratkem času privedli do povsem zadovoljivega uspeha. Dočim je Državna hipotekarna banka zavrnila prejšnji občinski upravi prošnjo za 20 milijonsko posojilo proti 8% obrestovanju in na 10 letno amortizacijo, smo sedaj dobili 30 milijonsko posojilo proti 7% obrestovanju in 15 letni amortizaciji.

Dočim se ni prejšnja občinska uprava niti upala sama izdati obligacijskega posojila, češ da nima za to potrebnega aparata, niti potrebnega zaupanja in je v ta namen sklenila dogovor s Hipotekarno banko Jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani, da izda *ona* s svojim aparatom in s svojim kreditom 6% komunalne obveznice, je sedanja občinska uprava razpisala in izdala *sama in z lastnim aparatom* 6% obligacijsko posojilo v višini 20 milijonov Din, ki pa je bilo visoko prekoračeno preko zneska 37 milijonov Din, kar kaže na velik kredit, ki ga je mestna občina pridobila pod sedanjo upravo in ki bo znatno pripomogel, da se doseže v doglednem času *popolna likvidnost Mestne hranilnice ljubljanske.*

4. *Zaključitev in realizacija Din 1,720.000.— brezobrestnega posojila* za razširitev Delavskega doma.

V zadnjem času se je pokazalo, da je *stavba Delavskega doma mnogo premajhna* in da v njej primanjkuje prostora celo za neobhodne potrebe. Močno se je n. pr. pogrešala skupna spalnica za ženske, dalje stanovanje za upravitelja in hišnika. Največje povpraševanje pa je ostalo slej ko prej po malih sobicah, s katerimi so stanovalci nadvse zadovoljni.

Zavedajoč se tudi svojih socialnih dolžnosti, si je nova občinska uprava nadela nalogo, poskrbeti za razširitev Delavskega doma. V ta namen je naprosila Javno borzo dela v Ljubljani za potrebno brezobrestno posojilo. Našli smo polno razumevanje in prošnja mestne občine ljubljanske je bila *s strani Javne borze dela v Ljubljani v najkrajšem času rešena*. Kmalu pa bi bila tako lepo in uspelo izvedena akcija povsem propadla, kajti v Beogradu za odobritev tega posojila kompetentni faktorji, ministrstvu za socialno politiko

in narodno zdravje, niso bili naklonjeni tej zamisli. Šele na prav energičen pritisk se je zlomil trdovratni odpor in realizacija tega posojila in razširitev Delavskega doma nista imeli več nobene zapreke.

Nova stavba je v temeljih že dograjena.

5. Najetje Din 2,000.000.— posojila za gradnjo nove mrliške veže:

Ideja gradnje mrliške veže v Ljubljani je stara že celo vrsto let, toda vselej, kadar je bilo potrebno začeti z delom, je manjkalo denarja. Čeprav je torej 14. aprila 1932 sklenil ljubljanski mestni svet, da se v Ljubljani zgradi preprotrebna mrliška veža, se to do danes ni moglo izvršiti. Mestna občina ljubljanska namreč ni mogla zaključiti za to akcijo potrebnega posojila, ker ni uživala kredita.

Nova mestna uprava je tudi v tej zadevi skušala posredovati in 10. marca 1936 so se pričela pogajanja z Osrednjim uradom za zavarovanje delavcev v Zagrebu za najetje Din 2,000.000.— posojila. Dobili smo že iz Zagreba načelni pristanek za podelitev zaprosenega posojila in na zadnji božični seji mestnega sveta je bil že sprejet tudi tozadevno potreben sklep. Letos torej se bo nova mrliška veža v resnici tudi pričela graditi.

Ni potrebno navajati še posebej, koliko je bilo pri vseh teh transakcijah podrobnega dela, intervencij, konferenc in ostalih pogajanj. Kljub temu pa se je vse srečno končalo. Nadvse pomemben uspeh in velik ugled pa si je pridobila Ljubljana s prepričevalno akcijo za vzpostavitev likvidnosti Mestne hranilnice in v tej zvezi naravnost sijajno zaključenim obli-gacijskim posojilom. Tozadevno smo dobili že nešteto vprašanj raznih občin, ki želijo imeti v isti stvari navete in navodila od ljubljanske občine.

Da ne bi bilo v prihodnjem proračunu prevelikega poviška na novih anuitetah, smo skušali s posebnimi prošnjami doseči znižanje obrestne mere pri že obstoječih posojilih. V tem oziru sicer nismo povsod uspeli, čeprav smo to pričakovali in čeprav smo te prošnje vložili šele potem, ko so bile vse zapadle anuitete plačane. Presenetilo pa nas je izredno razumevanje, ki so ga v tem pogledu pokazale Poštna hranilnica kraljevine Jugoslavije, Državna hipotekarna banka in Mestna hranilnica. Ti denarni zavodi so našim prošnjam ustregli in znižali obrestno mero. Na ta način smo za prihodnje proračunsko leto dosegli pri anuitetni službi starih posojil nekaj važnih prihrankov. Državni hipotekarni banki bomo plačali prihodnje leto Din 60.160.—, Poštni hranilnici kraljevine Jugoslavije pa celo Din 77.969.34 manj na obrestih ko doslej. Skupni letni prihranek na obrestih bo znašal torej Din 138.129.34. Ker smo uredili tudi letos nekatera druga vprašanja izdatkov za anuitetno službo, smo prepričani, da krediti za anuitete mestnega zaklada v l. 1937/38 kljub najetju novih posojil ne bodo višji od letošnjih.

Ne smem tudi pozabiti navesti, da se je končno s priključitvijo eksekucijskega urada mestni finančni upravi dosegla velika olajšava in priročneje poslovanje s strankami. Ta dva urada spadata namreč skupaj, in večletna želja našega prebivalstva se je s tem vendar izpolnila. Koliko reklamacij, koliko pritožb in koliko konfliktov se je izvršilo po nepotrebem in prav zato, ker sta bila ta dva urada krajevno

ločena in so morale stranke hoditi v isti zadevi na dva kraja.

Letos, ko so bile občinske davščine znatno zvišane, se je pokazala tudi potreba po dovolitvi različnih olajšav v pogledu plačevanja. Nešteto prošenj, ki so bile vložene na mestno poglavarstvo, bodisi za odlog plačila občinskih davščin, odnosno za dovolitev mesečnih obrokov, je bilo ugodno rešenih. Pri tem se je skušala vsaka prošnja rešiti tako, kakor je stranka sama predlagala. Vedeli smo, da so olajšave potrebne in da ne gre, da bi se davkoplačevalcem z različnimi nepotrebni stroški še oteževalo njih že itak težko stališče. Pri manjših davčnih zaostankih zato strankam principiuelno ne delamo nobenih nepotrebni izdatkov s kako vknjižbo zastavne pravice, odnosno z uvedbo prisilne uprave. Če davkoplačevalec pokaže vsaj nekaj dobre volje in skuša izpolniti svoje obveze vsaj v malih obrokih, potem se njegovi prošnji vselej ugodi. Na ta način smo prebivalstvu kolikor mogoče olajšali plačevanje občinskih davščin.

Mislim, da smo s temi pojasnili in podatki mogli someščane prepričati, da se vrši finančno gospodarstvo naše občine tako, kakor si to more želeti vsak pošten in dober meščan. Občinski denar se ne zapravlja, temveč se z njim varčuje, hrani, pazi ter gospodari kar najbolj previdno. Mimogrede naj omenim, da smo samo s tem, ker smo gledali na pravilno naložbo vsakega odvišnega denarja, ker smo se pogajali z raznimi upniki, ker smo marsikaj tudi predčasno izplačali, seveda proti priznanju obresti, prihranili mestni občini ljubljanski gotovo znesek nad Din 100.000.—.

II. REORGANIZACIJA POSLOVANJA

Da se uredi smotrnejše poslovanje, smo predvsem ustanovili in poklicali k delu mnoge nove odbore, tako trošarinski in kontrolni odbor, odbor za ureditev starostnega zavarovanja mestne delavske zavarovalnice, upravni odbor mestne plinarne ter upravni odbor za internat Mladiko. Koristnost teh sklepov se je skoraj pokazala, saj so vsi ti odbori pokazali veliko iniciativnost ter so bili važna pomoč in vodilo prizadetim uradom pri njih poslovanju. Vsi ti odbori, poleg njih pa tudi mnogo že obstoječih, tako obrtno-industrijski, za upravo mestnih nepremičnin, za oceno nabavk, gasilski, mestne ženske realne gimnazije in kulturni, so si za svoje poslovanje in poslovanje prizadetih uradov izdelali pravilnike, ki jih je sprejel in potrdil mestni svet tako, da se je v poslovanju dosegla enotnost, zlasti pa so se dale temeljne smernice in navodila za poslovanje uradom, zavodom in podjetjem.

Koliko je točna ureditev poslovanja in razdelitev delokroga s pravilniki potrebna, dokazuje že samo število odborov in upravnih odborov. Radi preglednosti jih moramo razdeliti na dve skupini: odbore in upravne odbore, katerih člani so samo člani mestnega sveta in take, kjer sodelujejo poleg članov mestnega sveta še druge osebe, bodisi kot virilisti, bodisi kot izvoljeni strokovnjaki ali zastopniki drugih oblastev, ustanov in korporacij.

V prvo skupino spadajo sledeči odbori: finančni, trošarinski, personalno-pravni, tehnični, gradbeni, tržni, obrtno-industrijski, socialno-politični, zdravstveni, za upravo nepremičnin, za oceno nabavk, kul-

turni, gasilski, kmetijski, kontrolni in reklamacijski, poleg teh pa še upravni odbori elektrarne, plinarne, klavnice, pogrebnega zavoda, zastavljalnica, mestnih voženj in Delavskega doma.

V drugo skupino pa spadajo: krajevni šolski odbor, upravni odbor za državne meščanske šole, odbor za obrtno-nadaljevalne šole, mestna delavska zavarovalnica z odborom za ureditev starostnega zavarovanja, upravna odbora mestne ženske realne gimnazije in internata Mladike, turistični odbor za mesto Ljubljano ter kvalifikacijska komisija.

Poleg teh pa je mestni svet po svojih članih zastopan še v Bolniški blagajni mestnih uslužbencev, upravnem odboru Mestne hranilnice ljubljanske, upravnem odboru Splošne maloželezniške družbe d. d., odboru meščanske imovine, mestnemu disciplinskem sodišču I. in II. stopnje, rekrutni komisiji ter glavnem odboru za obdelovanje Barja.

Pri taki obširnosti in raznolikosti smo morali uvesti neko enotnost poslovanja, da se olajša poslovanje sodelujočim, predsedniku mestne občine pa pregled in nadzorstvo. Temu so predvsem služili že navedeni pravilniki, poleg tega pa smo uvedli enotno centralno evidenco sej mestnega sveta in vseh odborov ter upravnih odborov, ter smo izdali enotne predpise glede njih poslovanja ter oblike in sestave zapisnikov ter sejnih sklepov.

V zvezi z ustanovitvijo novih odborov, pa tudi glede na splošne potrebe in hitrejšo poslovanje smo izvršili potrebne reorganizacije tudi v mestnih uradih, da pripravimo soliden in že preizkušen temelj novemu statutu o organizaciji mestnih uradov, zavodov in podjetij. Ta statut je že v delu, predložen je že osnovni predlog s strani društva uradnikov s popolno fakultetno izobrazbo, zbrana pa so tudi že materialija k temu predlogu in je sedaj predložen posebni komisiji v študij in redakcijo radi obravnavanja v mestnem svetu.

Med bistvenejšimi začasnimi reorganizacijami bi bilo omeniti sledeče:

Ustanovljen je bil po vzorcu drugih velikih mest *poseben kontrolni urad*, ki bo v smislu svojega pravilnika vodil gospodarsko, organizacijsko, kompetenčno in računsko kontrolo kot organ kontrolnega odbora. Že to dovolj pove, kako potreben je tak urad, ki je tudi dejansko že začel poslovati dne 1. nov. 1936.

K boljšemu, hitrejšemu in smotrnejšemu poslovanju je služila tudi naredba, s katero se je *dosedanji samostojni eksekucijsko-policijski urad ukinil*, njega eksekucijski posli pa dodelili z večino osebja mestni finančni upravi, policijske posle po obrtnemu oddelku.

Nadalje se je *izločil gasilski urad iz mestnega gospodarskega urada* ter se podredil neposredno predsedstvu, ponovno se je zasedlo *mesto tiskovnega referenta*, *statistični urad* se je izločil iz kulturnega oddelka ter podredil predsedstvu, *veterinarski referat* se je priključil tržnemu nadzorstvu, *referat internata Mladike*, *katerega* sploh ni bilo, pa finančnemu referentu. Prejšnji oddelki III. se je ločil v tri samostojne pododdelke, mestni fizikat, socialni urad in tržno nadzorstvo, ter so se vodilna mesta na teh pododdelkih zasedla s strokovno usposobljenimi močmi, kar je vse prej vodil le zdravnik.

Praksa je pokazala, da so bile *vse te preureditve stvarno potrebne*, ker so se s tem uradi po svojem smislu in nalogah smotrneje porazdelili, olajšalo in pospešilo pa se je tudi poslovanje v vsakem pogledu.

Važna je tudi *ločitev mestnega vodovoda od mestne elektrarne* kot podjetja ter njega priključitev mestnemu gradbenemu uradu, ki je bila sklenjena na zadnji seji mestnega sveta in se bo izvedla v začetku 1937. S tem bo dobil vodovod samostojno tehnično vodstvo ter se bo razkomercializiral, ker ima vendar predvsem javno-sanitarni značaj. Knjigovodstveni posli pa se združijo z mestno finančno upravo. V zvezi s tem se je pri gradbenem uradu ustanovil poseben *odsek za strojne posle*, ki bo vodil nadzorstvo nad vsemi strojnimi napravami in vozili mestne občine, kar je nujno potrebno.

S preselitvijo raznih uradov je bila podana tudi možnost, da se v centralno poslopje preseli *strokovna knjižnica in čitalnica*, ki jo mestni uradi in mestni uslužbenci za svojo strokovno izpolnitev ter večjo in širšo komunalno izobrazbo nujno potrebujejo. Knjižnica je nastanjena v mestni posvetovalnici in naj postane *duhovno torišče za napredek in za razvoj komunalnih problemov*.

Po teh izpremembah je zanimivo zabeležiti, katere urade, zavode in podjetja ima mestna občina na novega leta dan.

Mestni uradi se formalno dele na devet oddelkov.

V sestav prvega, občega oddelka spadajo sledeči uradi, ki so neposredno podrejeni predsedniku mestne občine: predsedstveno tajništvo s tiskovnim referatom, personalni pododdelek, kulturni oddelek, statistični urad in gasilski urad.

Drugi oddelek je obrtni oddelek s prenešenim delokrogom ter policijskimi, tujsko-prometnimi in obrtno-šolskimi zadevami.

Tretji oddelek tvorijo trije samostojni pododdelki: mestni fizikat, socialni urad in tržno nadzorstvo.

Četrty oddelek je mestni vojaški urad.

Peti oddelek je mestni gospodarski urad.

Šesti oddelek je mestni gradbeni urad.

Sedmi oddelek je mestna finančna uprava, ki obsega poleg finančnega oddelka v ožjem smislu še mestni trošarinski urad in eksekucijski oddelek.

Osmi oddelek je mestni domovinski urad.

Deveti oddelek tvorijo pomožni uradi z vložiščem, odpravništvom in registraturo.

Izven oddelkov obstoje še mestni kontrolni urad, mestni posredovalni urad in prosvetni oddelek (mestni šolski nadzornik).

Mestna podjetja pa so sledeča: mestna elektrarna in vodovod, mestna plinarna, mestna klavnica, mestni pogrebni zavod in mestna pristava.

Mestni zavodi, ki se samostojno upravljajo, pa so: Mestna ženska realna gimnazija, internat »Mladika«, Delavski dom in mestna zastavljalnica.

V vseh teh uradih, zavodih in podjetjih je zaposlenih 418 pragmatičnih uslužbencev, 121 pogodbenih uslužbencev in 107 dnevničarjev. Poleg teh pa je stalno zaposlenih še 375 stalnih in 141 nestalnih delavcev.

Po stroki je uslužbenstvo razdeljeno tako:

19 je pravnikov upravne, sodne in finančno-politične stroke, 27 inženjerjev gradbene, strojne, elektrostrojne, kemične in agronomske stroke ter arhitektov

in geometrov, 7 zdravnikov, 4 živinozdravniki, 23 profesorjev, 3 uradniki arhivarske stroke, 1 komercialist, 34 računskih uradnikov, 142 pisarniških uradnikov, 20 srednje-tehničnih, 58 nižjih tehničnih, 144 trošarinskih uslužbencev, 40 poduradnikov, 19 gasilcev in reševalcev, 86 služiteljev ter 19 raznih strok.

Ko je predsednik mestne občine nastopil novo službeno mesto, si je nadel važno nalogo, da *reorganizira tudi uradovanje in poslovanje* pri mestni občini ljubljanski, ki je bilo često predmet upravičenih kritik. Na izvajanje *discipline in službenih dolžnosti* se je pričelo strogo paziti ter so se s ponovnimi okrožnicami in navodili izdajale smernice in odredbe za pravilno poslovanje. Pri tem smo našli vso podporo v mestnem svetu, polno razumevanje pa tudi pri mestnih uslužbencih.

Toda ne le z organizacijo uradov in povečanjem discipline in reda, tudi sicer se je skušalo *poslovanje izboljšati*, kjer in kolikor je bilo mogoče. Ker je bilo v uradih mnogo zaostankov, so se morale odrediti

deljene in povečane uradne ure, poostriti pa se je morala tudi kontrola nad urgencami oblastev in strank, kar je rodilo *zadovoljive uspehe*. Odpravili so se nekateri zastareli administrativni nedostatki in se s tem *bistveno skrajšal postopek pri reševanju spisov*. Tako izboljšanje in pospešenje poslovanja je gotovo vplivalo ugodno tudi na ljubljansko prebivalstvo in na vse, ki imajo posla z mestnimi uradi.

Vsem tem reformam so mnogo doprinesle *konference uradnih načelnikov*, ki jih sklicuje predsednik mestne občine vsak mesec, da zasliši o raznih tekočih splošnih zadevah mestnih uradov in podjetij mnenja in predloge njih šefov.

Vodilna misel pri teh reformah ni bila kaka trenutna ali osebna potreba, temveč namen postaviti temelje trajnega izboljšanja. Tako pridobljene skušnje se bodo dale s pridom uporabiti v bodočem statutu, s katerim imamo namen *ustvariti vzorno organizacijo mestnih uradov, zavodov in podjetij, ki bo mogla postati vzgled vsem ostalim mestom naše države*.

IZ NAŠIH MEST

UMRLI SO

Anton Mencinger, banski svetnik, je umrl 8. oktobra v državni bolnici. Pokojnik se je rodil 1879 v Kranju. Gimnazijo je končal 1897 v Ljubljani, pravne študije pa 1902 v Gradcu. Isto leto je vstopil v upravno službo ter je potem služboval v Krškem, Kamniku, Postojni, Logatcu, Radovljici in Litiji. 1918 je bil imenovan za deželnega vladnega tajnika v Ljubljani, eno leto kasneje za okrajnega glavarja v Radovljici, 1921 pa je postal banski svetnik. 1923 je bil komisar mestne občine ljubljanske in je na tem mestu začel z veliko gradbeno akcijo stanovanjskih hiš. Bil je odličen uradnik ter je bil odlikovan z redom sv. Save in češkim redom Belega leva.

16. oktobra je umrl profesor dr. Ivan Arnejc. Pokojnik se je rodil 1876 v Gornjih Goričah pri Rožeku na Koroškem. Gimnazijo je obiskoval v Beljaku, na graški univerzi pa je študiral klasično filologijo. Najprej je služboval kot suplent v Celovcu, nato pa na klasični gimnaziji v Mariboru. 1913 je bil poklican v prosvetno ministrstvo na Dunaju, in sicer v slovenski oddelek, in tam je ostal do 1918. Hkrati je vodil tudi drž. zalogo slovenskih šolskih knjig. Ko je prišel po prevratu v Ljubljano, mu je tudi tu narodna vlada zaupala vodstvo drž. zaloge šolskih knjig, nato pa je bil dodeljen najprej na III. drž. realno gimnazijo, pozneje pa na klasično. Izven šole se je pokojnik zlasti udejstvoval v društvih koroških Slovencev, pisal znanstvene razprave iz klas. filologije in bil tudi nekaj časa urednik »Mira«.

21. oktobra je umrl profesor Martin Cilenšek, star 89 let. Pokojnik je bil profesor na ljubljanski realki, nato je bil prestavljen na realko v Leobnu, naposled pa je služboval v Ptuj, kjer je bil 1905 upokojen. Bil je priznan botanik, ki je napisal veliko člankov in razprav iz svojega znanstvenega področja. Najbolj znano njegovo delo je knjiga »Naše škodljive rastline v podobi in besedi«, ki jo je Mohorjeva družba izdala v letih od 1892 do 1896.

Ivan Dražil, magistratni pisarniški ravnatelj v pokoju, meščan ljubljanski in častni predsednik pevskega društva »Slavca«, je preminul 6. novembra. Pokojnik je vstopil v mestno službo 1899 in se je sčasoma povzpел do pisarniškega ravnatelja. Važno je njegovo delovanje pri pev-

skem društvu »Slavec«, katero je pomagal ustanoviti in pri katerem je pel polnih 45 let, dobrih 20 let pa v zboru slovenske opere.

13. novembra sta umrla Martin Radovan, bivši čevljarški mojster in meščan ljubljanski, ter Fran Jezeršek, ravnatelj Narodne tiskarne v Ljubljani.

5. decembra je umrl Ivan Lautar, magistratni podravnatelj v p.

Skladatelj Emil Adamič je preminul 6. decembra. Pokojnik se je rodil 1877 na Dobrovi pri Ljubljani kot sin nadučitelja. Pri svojem očetju, ki je bil med tem prestavljen na šempetrsko šolo in ki je bil hkrati organist v šempetrski cerkvi, se je učil prvih glasbenih pojmov in klavirja. 10 let star se je vpisal v šolo Glasbene Matice, kjer se je učil gosli, teorije in petja. Pozneje na učiteljski se je učil petja pri Foersterju in je pel v zboru Glasbene Matice pod dr. Čerinom in Hubadam. Po končanem učiteljski je služil v Zagorju ob Savi, Kamniku in nato do svetovne vojne na šoli sv. Cirila in Metoda v Trstu. Med vojno je bil na gališki fronti, pozneje pa 6 let v ruskem ujetništvu. Po povratku iz ujetništva je bil imenovan za profesorja glasbe na drž. učiteljski v Ljubljani, kjer je ostal do upokojitve. Komponirati je začel zelo zgodaj, njegov mentor pa je bil dr. Gojmir Krek. Bil je zelo plodovit, saj je ustvaril nad 300 različnih glasbenih del, in je bil eden najbolj priljubljenih slovenskih in jugoslovanskih skladateljev.

V Leonišču je umrl 18. decembra Josip Lavrenčič. Pokojnik se je rodil 1859 v Postojni. Po končani Mahrovi šoli je napravil še četrti letnik trgovske akademije v Gradcu, nakar je nekaj časa služboval v Kranjski eskomptni banki. Nato je vodil doma očetovo posestvo. 1887 je stopil v službo pri deželnem užitninskem zakupu v Ljubljani, šest let kasneje pa je prešel k mestnemu užitninskemu zakupu, kjer je služil 18 let. 1910 se je pokojnik spet preselil v Postojno in je bil leto dni kasneje izvoljen za podžupana, naslednje leto za župana, 1913 pa so ga Postojna, Vrhnika in Lož izvolili za svojega deželnega poslanca. 1921 je bil izvoljen za državnega poslanca Julijske Krajine, a 1927 se je preselil v Ljubljano in se umaknil iz političnega življenja.

Anton Mencinger

Fran Novak

21. decembra je umrl v 86. letu svoje starosti Martin Breznik, nadučitelj v pokoju. Kot učitelj je služboval večji del po Štajerski, kjer je bil povsodi znan ne samo kot dober vzgojitelj, ampak tudi kot umen gospodar in sadjar ter kot izvrsten orglar.

30. decembra je izdihnil Fran Novak, gimnazijski ravnatelj v pokoju in utemeljitelj slovenske stenografije. Pokojnik se je rodil 22. oktobra 1856 v Mengšu pri Kamniku. Po odlično opravljeni maturi je študiral na Dunaju filozofijo, napravil pa je tudi strokovni izpit iz Gabelsbergerjeve nemške stenografije. Prakticiral je na gimnaziji terezijanske akademije, stalno suplenturo pa je dobil v Ljubljani šele 1886. Po štirih letih je bil premeščen na novomeško gimnazijo, kjer je ostal 4 leta, nato pa se je vrnil v Ljubljano na humanistično gimnazijo in tam postal 1917 ravnatelj tega zavoda. Upokojen je bil 1924. leta. Za stenografijo se je zanimal že v visokošolskih letih, v Novem mestu pa je uresničil svoj načrt in ustvaril slovensko stenografijo.

KOMUNALNE VESTI

Mestna občina ljubljanska nima ob Ižanski cesti v bližini barjanske šole nobenega svojega zemljišča, da bi ga mogla zastopj odstopiti za zidavo cerkve na Barju. Zato je bilo na seji mestnega sveta dne 2. oktobra sklenjeno, da bo mestna občina zamenjala svoj svet pri Črni vasi v izmeri 15.200 m² za svet nekega kmeta ob Ižanski cesti v izmeri 6578 m². Pogoj je, da kmet dobi ob zamenjavi svet v dvakratni izmeri, presežek pa bo plačal po 2'50 Din za m².

Dne 9. oktobra je mestna občina razpisala obligacijsko posojilo v znesku 20 milijonov Din.

Na javni seji mestnega sveta dne 23. oktobra je bilo sklenjeno, da se spremeni regulacijski načrt za prostor pokopališča sv. Krištofa, ker tu ne bo urejen park, kakor je bilo nekoč sklenjeno, ampak se bo sezidalo »Baragovo« semenišče, nezazidani svet pa se bo spremenil deloma v semeniški vrt. Na tajni seji pa je mestni svet sklenil, da imenuje za župnika mestne trnovske župnije dekana Janka Cegnarja iz Moravč, za tiskovnega referenta mestne občine Jožeta Vombergarja, za ravnatelja mestne ženske realne gimnazije pa profesorja dr. Antona Bajca.

Na seji mestnega sveta dne 24. novembra je župan dr. Adlešič poročal, da je banska uprava po naročilu notranjega ministrstva postavila mesto odstopivših članov mestnega sveta dr. Ivana Stanovnika, Alojzija Kocmurja, ing. Rada Laha ter umrlega prof. Evgena Jarca te-le člane mestnega sveta: Josipa Bahovca, trgovca, Antona Koritnika, hotelirja, Maksa Severja, trgovca, in ing. Rudolfa Škofa, profesorja STŠ. Maks Sever se je svoji funkciji

odpovedal. Dalje je župan poročal o uspehu sanacijskega posojila, ki ga je podpisalo 441 podpisnikov in je podpisanih Din 37,350.000— mesto samo Din 20,000.000—.

Na seji mestnega sveta dne 22. decembra je župan dr. Adlešič v izčrpnem govoru orisal enoletno delo mestnega sveta. Nato je bilo sklenjeno najetje posojila pri Suzorju v znesku Din 2,000.000— na 10 letno amortizacijo po 6 % za zidavo mrliške veže. V varnost tega posojila zastavi mestna občina dohodke Pogrebnege zavoda ter nekatere hiše ter zemljišča. Pogajanja za odstop 192 m² kazinskega vrta, kjer naj bi stal kraljev spomenik, je sklenil mestni svet prepustiti odboru za postavitve spomenika. Društvo »Kazino« je stavilo pogoj, da se omogoči dostop v Kazino s strani, kjer bo stal spomenik, hkrati pa tudi, da se občina zaveže pustiti v najemu društvu »Kazini« prostor pod kostanji nasproti kavarne tako dolgo, dokler ne bo napravljena ulica v smeri na Prešernovo ulico čez kazinski vrt. Mestni svet je prvi pogoj sprejel, drugega pa zavrnil. Občina tudi ne more nositi stroškov za pripravo temelja za spomenik, kar bi stalo okrog Din 950.000—, stavila pa bo v prihodnji proračun znesek Din 150.000— kot svoj prispevek.

KRAJEVNI DOGODKI

LJUBLJANA

V času od 1. oktobra do 31. decembra je treba zapisati nekoliko važnih osebnih vesti. Med njimi to, da je bil dosedanji upravnik policije v Ljubljani Vekoslav Kerševan odpoklican v notranje ministrstvo, na njegovo mesto pa je bil imenovan dr. Hacin Lovro, doslej sreski načelnik v Litiji, ki je prevzel svoje posle 16. decembra. — Za predsednika vrhovnega sodišča za Slovenijo in Dalmacijo pri Stolu sedmorice v Zagrebu je bil 2. oktobra imenovan dr. Jakob Konda, po rodu iz Semiča v Beli Krajini. — Isti čas je bil prestavljen v Beograd komandant dravske divizijske oblasti divizijski general Peter Nedeljković. Na njegovo mesto je imenovan divizijski general Lazar Tonic. — 15. oktobra je bil imenovan za senatorja Franc Smodej, bivši poslanec, skoraj istočasno pa je postal privatni docent za zemljepis na Aleksandrovi univerzi profesor dr. Valter Bohinec. — Sv. Stolica je v sporazumu s kraljevo vlado 26. oktobra imenovala za beograjskega nadškofa msgr. dr. Josipa Ujčića, bogoslovnega profesorja ljubljanske univerze. — Za novega šefa prosvetnega oddelka banske uprave je bil imenovan 18. decembra dr. Lovro Sušnik, doslej gimnazijski profesor. Dosedanji šef Josip Breznik je postal ravnatelj drž. ženske realne gimnazije, ki ima svoje prostore na učiteljišču. Hkrati je imenovan za ravnatelja I. drž. realne gimnazije profesor dr. Karel Capuder.

V pozni jeseni, na koncu gradbene sezone, ki je bila letos v pogledu javnih del zelo živahna, je bila dne 6. oktobra na stavbišču, določenem za vseučiliško knjižnico, intimna, simbolična slovesnost, ki so se je udeležili ban dr. Natlačen, zastopniki tehničnega oddelka banske uprave, zastopniki univerze in akademikov z rektorjem dr. Samcem ter zastopniki mestne občine. Ban dr. Natlačen je zasadil na stavbišču prvo lopato v znak, da se bo delo začelo, potem ko je imel pomemben govor ob uspehu, ki smo ga imeli z akcijo za univerzitetno knjižnico. Govorili so še rektor in zastopniki akademikov, nakar so ban, drugi funkcionarji banske uprave ter stavbenik Matko Curk podpisali pogodbo o zidavi. — Dne 11. novembra je bila svečano odprta nova bežigradska šola. Slovesnost se je pričela s službo božjo v cerkvi sv. Frančiška, nakar se je mladina s svojimi učitelji in zastopniki mestne občine in banske uprave odpravila v novo šolsko poslopje. Po svojem globoko zasnovanem govoru je stolni župnik in član mestnega sveta dr. Tomaž Klinar blagoslovil šolo, potem pa je govoril v imenu mestne občine podžupan

dr. Vladimir Ravnihar in poslopje izročil javnosti. Bilo je še več govornikov, vsi pa so pohvalili projektanta mestnega arhitekta ing. Vlada Mušiča. — Teden dni pozneje, dne 18. oktobra, je bila na svečan način odprta bežigradska gimnazija. Po maši, ki jo je daroval v cerkvi sv. Cirila in Metoda škof dr. Rožman, je krenil iz cerkve proti novi palači sprevid zastopnikov oblasti, dijakov in občinstva z godbo »Sloge«. Govor bana dr. Natlačena, poln pobud dijakom, je bil sprejet z navdušenjem vseh prisotnih. Po himni, ki jo je zaigrala godba »Sloge«, je ravnatelj zavoda v svojem govoru orisal zgodovino III. drž. realne gimnazije ter potek borb za lastno poslopje. Potem je škof dr. Rožman z asistenco blagoslovil poslopje ter vsako učilnico posebej. — Med javnimi stavbami, ki so še v delu, a bodo v doglednem času sposobne služiti svojemu namenu, je treba omeniti tudi zgradbo šolske poliklinike nasproti Srednje tehnične šole, paviljon kirurškega oddelka drž. bolnice, ki je dobil streho 15. decembra in ki bo dogotovljen sredi poletja 1937, ter dela za prizidek Delavskemu domu ob Bleiweisovi cesti. — Ob tej priliki ne sme pasti v pozabo datum 20. december, ko je v mestni vodarni v Klečah pričela delovati centrifugalna črpalna naprava z elektromotorskim pogonom, mesto dveh parnih strojev za črpanje vode, ki sta bila neekonomična. — Izmed zasebnih stavb večjega stila je bil v nedeljo, dne 6. decembra slovesno blagoslovljen Collegium seraphicum v Frančiškanski ulici, ki so ga zgradili očetje frančiškani za svoje novice in dijake. V prvem nadstropju je dvorana za gledališke in kinematografske prireditve. Dopoldne omenjenega dne je novi dom blagoslovil škof dr. Rožman z asistenco in v prisotnosti vse frančiškanske družine, popoldne pa je bila v dvorani akademija, ki so se je udeležili poleg številnega občinstva tudi zastopniki oblasti.

8. novembra je bil slovesno ustoličen novi šempetrski župnik Alojz Košmerlj. Ustoličenja se je udeležilo veliko občinstva, med njimi gasilci in narodne noše, ob vhodu v cerkev pa sta mu ključarja izročila cerkvene ključe. Župnika je ustoličil stolni župnik dr. Tomaž Klinar.

Izmed kulturnih dogodkov je treba zlasti podčrtati nagrade za umetniška dela v narodni skupščini, ki so bile 5. novembra podeljene petim slovenskim umetnikom v skupnem znesku nad 400.000.— Din, in sicer Tonetu Kralju, Rajku Slaperniku, Tinetu Kosu, Lojzetu Dolinarju in Francetu Goršetu. Nadalje je vredna vse pozornosti 15-letnica žilavega in plodnega delovanja Šentjakobskega odra v Ljubljani, ki je ob tem jubileju izdal posebno spominsko brošuro in pripravil Tavčarjevo zgodovinsko novelo »Janez Solnce« v dramatizaciji Klemenčiča. Pred tema dvema važnima dogodkoma v našem kulturnem življenju je bila ob priliki češkoslovaškega narodnega praznika odprta v Trgovskem domu obsežna in nad vse zanimiva razstava češkoslovaške knjige, ki je potem do konca, dne 9. novembra, imela velikanski uspeh.

Dne 4. novembra je bil vprizorjen letalski napad na Ljubljano. Devet bombarderjev je priletelo iz Zagreba in izvedlo napad, ki pa ga je vojaštvo s topovi in strojnimi, razpostavljenimi po Gradu in na nebotičniku, po-

vsem odbilo. Na grajskem stolpu so se zbrali zastopniki vojaških in civilnih oblasti, Rdečega križa, OZAMA in BOZAMA (banovinski odbor za zaščito mesta). Vaja je uspela nad vse pričakovanje in je zlasti pokazala veliko discipliniranost prebivalstva. — 20 dni kasneje je imel prav tam, na vrhu grajskega stolpa, mestni tujskoprometni svet majhno slovesnost. V prisotnosti predsednika tega sveta dr. Steleta, člana mestnega sveta insp. Westra, dr. Brileja in oseb, ki so naprave izdelale, sta bili odkriti dve marmornati plošči, na katerih so vdolbene smeri proti vsem pomembnejšim vrhovom naših hribov, ki jih doseže oko z grajskega stolpa. Na plošči je pritrjen gibljiv kazalec, ki se dá usmeriti proti poljubnemu vrhu, s svojim drugim koncem pa pokaže ime vrha, vdolbeno na plošči. Načrt za plošči je izdelal po navodilih insp. Westra kartograf Oskar Delkin.

V oktobru mesecu je Ljubljana doživela dva pomembnejša obiska. Tako jo je dne 5. oktobra obiskala skupina 11 nemških novinarjev pod vodstvom Wilfrieda Badeja, vladnega svetnika v nemškem ministrstvu za propagando. Odlični gosti so si ogledali zanimivosti mesta, zlasti Okrožni urad, Narodno galerijo in magistrat. Opoldne jih je ban dr. Natlačen povabil na kosilo, ki so se ga udeležili tudi zastopniki oblasti in raznih ustanov, popoldne pa jim je mestna občina pripravila na terasi nebotičnika čajanko, nakar so gosti odpotovali na Bled. 19. oktobra pa je prispela v Ljubljano skupina voditeljev tujskega prometa iz Nemčije, Norveške, Angleške, Belgije, Avstrije, Nizozemske in Švice. Ogledali so si tudi magistratno poslopje in so jim bile ob tej priliki izročene lepe propagandne brošure o Ljubljani.

Dne 29. novembra so bile končane volitve v Zbornico za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. V volilnem okrožju Ljubljana - mesto je bilo volilnih upravičencev 1597, oddanih glasov 811, udeležba 52 %. Od tega je dobila lista Ogrina in Urbasa 538 glasov, lista Kregarja in Magušarja 254, a 19 glasov je bilo neveljavnih. Izvoljena sta bila torej Ogrin Ivan, stavbenik v Ljubljani, in Urbas Miroslav, klobasičar v Ljubljani. Dne 18. decembra se je vršila prva plenarna seja novoizvoljene zbornice TOI, na kateri je bil izvoljen za predsednika Ivan Jelačin, veletrgovec v Ljubljani.

POPRAVKI

Str. 202, 2. stolpec: Pri naštevanju članov Kazine iz l. 1828. sta 6. in 7. vrsta zamenjani; pravilno je Premierstein, ne Cremerstein; zadnja vrsta pravilno Vogou, ne Vogon. — 3. vrsta poleg slike pravilno 1830, ne 1880; pri navedbi članov iz l. 1833.: 3. vrsta pravilno Saurau, ne Sauran. — 7. vrsta pravilno Vernier, ne Verner. Na strani 203, 1. stolpec: člani iz leta 1884.: za dr. Prešernom: Natoliska, ne Katoliska, Martintschitsch, ne Mahintschitsch. — Stran 211, 1. stolpec, 1. odstavek, 4. vrsta, v članku »Ostanki Celeje«: z mestom, ne z mostom.

»Kroniko« izdaja Mestna občina ljubljanska. Za izdajateljico odgovoren dr. Rudolf Molè, za uredništvo, upravo in inseratni del odgovoren Pavel Debevec. Tiska Učiteljska tiskarna, zanjo odgovoren Francè Strukelj. — Ponatis člankov in slik dovoljen samo z dovoljenjem uredništva. Rokopisi se ne vračajo. »Kronika« izhaja 4 krat na leto in stane za vse leto Din 60.—, za pol leta Din 30.—, za četrt leta Din 15.—. Za inozemstvo Din 100.—. Posamezna štev. velja Din 30.—. Naroča se: Mestno načelstvo, kulturni oddelek, Ljubljana.

PLIN
KURTIVO
SODOBNOSTI

Mestna plinarna ljubljanska

Meščan, ki živi z duhom časa, uporablja za kuho in peko, likanje, pranje, ogrevanje vode, centralne in druge kurjave enako kakor tudi obrtnik za lotanje, varenje, sušenje itd. - le plin!

Resljeva cesta št. 28   Telefon št. 29-77

BIBLIOTEKA UNIVERZE
v Ljubljani

JUGOSLOVANSKA TISKARNA LJUBLJANA

BAKROTSK
LITOGRAFIJA
OFFSETTSK
KLIŠARNA
KNJIGOVEZNICA

